ఓమ్

నమో నారాయణాయ

సరస్వత్యై నమః

ఆర్షవిజ్ఞాన పరిషత్తు

ఆర్షధర్మ సూత్రములు

(వశిష్ఠాది మహర్షులు)

యాన్యస్మాకం సుచరితాని
తాని త్వయోపాస్యాని
నో ఇతరాణి

మేము చేసిన సత్కర్మలు నీవు చేయవలెను
మా యితరమైన పనులను చేయవలదు

తైత్తిరీయోపనిషత్తు

చర్ల గణపతిశాస్త్రి

మొదటి ముద్రణము–సంక్రాంతి 1972
ప్రతులు వేయి
రెండవ ముద్రణము–1996
ప్రతులు వేయి

వెల : 15-00

దొరకు చోట్లు :

చర్ల గణపతిశాస్త్రి
33 కిర్లంపూడి లేఔటు
విశాఖపట్నం–530 023
ఫోన్ : 575098

శ్రీ కృష్ణాశ్రమము
నౌరోజీ రోడ్
అప్సరా హోటల్ ఎదుటి సందు
గాయత్రి భవనం ఎదుట
విశాఖపట్నం

ముద్రణ :

లలితా ఆర్ట్ ప్రెస్
టౌన్ హాల్ రోడ్
విశాఖపట్నం–530 001

ఆ దిన్సృష్టికి ముందు కేవల మొకేయాత్మంబ వైయుండి యా
మీఁదన్ సత్త్వరజస్తమోగుణములన్ బెంపొంది భిన్నుడవై
కాదే సృష్టియుఁ దత్స్థితిప్రళయముల్ గావించి మోదింతువా
వేధో విష్ణుహర త్రిమూర్తికిని నివ్వే నీకు మా దండముల్

మూర్తి యదొక్కటె విడి చేసె మూడు పనులు
ముందు వెనుక మూఁడింటికి మామూలు మాట
హరి హరున కాది, హరుఁడొకప్డతని కాది
వారికిని బ్రహ్మ, బ్రహ్మకు వారునాది

విషయ సూచిక

మృతే భర్త రి క్లీబేచ, దేశాంతరగతేపిచ
రోగస్థేపతితే పతౌ, పతిరన్యో విధీయతే

భర్త చనిపోయినా, నపుంసకుడైనా, దేశాంతరము పోయినా రోగియైనా పతితుడైనా మరొక పతి విధించబడును.

(మనువు)

ఇది స్త్రీ ధర్మాదులలో చేర్చుకోవలెను.

సూచిక

పెద్దలయిన పూర్వులు ముందుగా తాము ధర్మము లాచరించి పిదప ఇతరులకుఁ జెప్పిరి. ఇప్పుడో కేవలము పరోపదేశములోనే పాండిత్యము చూపుచున్నాము. మనము ఆచరించుటలో ఆ పాండిత్యము చూపినచో ఎంతయు బాగుండెడిది. ఇందువల్ల నేడ నేక కష్టసమస్య లుత్పన్నమగుచున్నవి. ధర్మము చెప్పు శిష్టులు నిష్కాములై యుండవలయు ననియు లేక కనీసము వారి యాస్తి యంతయు కుండెడు ధాన్యమె యయి యుండవలయునని నిర్వచించిరి. పూర్వము మన భారత వర్షము నిష్కామముగా నెట్టి త్యాగమయ జీవితము గడపెనో ఈ యార్ష ధర్మసూత్రములు చూపును. నేఁడు ఈ యార్ష ధర్మములు మనము చెప్పుకొనుటలోఁ గారణము పూర్వపు స్థితికిని ఇప్పటికిని భేదము తెలియుటకే నేఁటి ప్రస్తుతపు వ్యవస్థలో వీనికెంత స్థానమున్నది. వీనిని మనమెంత ఆచరించఁగలము. ఆచరింప వీలుకాని నేఁటి సంఘ వ్యవస్థలో వీని స్థానమెంత? అట్లయినపుడు ఇవి చెప్పుకొని లాభమేమి? పోనీ ఇవి తెలుఁగులో వ్రాసిన నావంటి అల్పుఁడేమి చేయుచున్నాఁడు. అనునవి సరియైన ప్రశ్నలు కావు. ఎట్లు జీవింపవలయును ఎట్లు జీవించినచో సర్వులకు శాంతి ఆనందము లుండును? అట్టి శాంతి యానందము పొందుటకు మరల మనమిప్పుడు ప్రయత్నము చేయవలదా? ఒకరినొకరు పీడించుకొని జలగల వలె ఒకరొకరి రక్తమును ఇట్లు త్రావవలసినదేనా? ఇంతకుమించి గత్యంతరము లేదా? బలవంతుఁడు బలహీనునికి జ్ఞాని అజ్ఞానికి ఆనందయుతుఁడు ఆనందహీనునికి ఏమియు సాయము చేయలేఁడా? ఒకవేళ అట్లు బలవంతులు బలహీనులను జ్ఞాని అజ్ఞానులను పీడించుచు తిన్నగా నడవక వారిని సరియైన విధముగాఁ జూడనిచో

వారి కర్మలచే వర్ణత్వమును పొందినది." అని భారతము చెప్పు చున్నది. అందుచే సర్వవర్ణములు ధర్మయుక్తములే గాని వేఱుగావు. అవి క్రమముగా మనుష్యుల యధర్మ ప్రవృత్తిచే వ్యవహారములో ఎక్కువగాను తక్కువగాను చూడఁబడినవి. కాని అది సరికాదు. శూద్రులు తక్కువ బ్రాహ్మణు లెక్కువకాదు ఇదే గీత చాలాచోట్ల నొక్కిచెప్పినది. ఎవ్వఁడైనను సరే తన ధర్మమును సరిగా చేయనిచో వాడు నరకగామి యగును. సరిగా నడచినచో స్వర్గము పొందును. కావున సర్వవర్ణముల వారు తమ తమ స్వభావ నియతమైన కర్మల ద్వారా నడచుచు హెచ్చు తగ్గులు లేకుండ తమ కర్మలను ధర్మయుక్తముగా నిష్కామ ప్రవృత్తితో చేయవలసియున్నది. అట్లుచేసి భేద భావములు లేకుండ నడచి స్వర్గమోక్షములలో సమభాగు లవుదురుగాక.

ఇట్లు
చర్ల గణపతిశాస్త్రి

(((•)))

గ్రంథ సంకేతములు

వసి=వసిష్ఠుఁడు	ఆప=ఆపస్తంబుడు
గౌ=గౌతముఁడు	తైత్తి=తైత్తిరీయోపనిషత్తు
మను=మనుస్మృతి	విష్ణు=విష్ణుపురాణము
యాజ్ఞ=యాజ్ఞవల్క్యుఁడు	శివధర్మ=శివధర్మఖండము
బో=బోధాయనుఁడు	పరా=పరాశరస్మృతి
ఛాందో=ఛాందోగ్యోపనిషత్తు	నారద=నారదస్మృతి
సిద్ధాంత=సిద్ధాంత దర్శనము	అత్రి=అత్రిసంహిత
దక్ష=దక్షస్మృతి	యమ=యమస్మృతి

నిత్య మనంత ము నాద్యము
ప్రత్యంత జ్ఞేయ మఖిలలో కా శ్రయమున్
సత్యస్వరూప మవ్యయ
మత్యంతానందతత్త్వ మనయము గొలుతున్

తొలి నారాయణుఁ డాత్మరూపమున నెందున్ క్షీర
మట్లొప్పి లీలలకై అవయి పాలమీఁగడయటుల్
వ్యక్తాకృతిన్ బొంది నిర్మల మాకాశము, వందు గాలి,
జ్వలనం బాపై నటన్ నీరు, నందిల యన్నంబయి
జీవియై వెలుఁగు నాయాతున్ సదా మ్రొక్కెదన్,

నారాయణున్ గురున్ దేవున్
దండ్రిన్ మ్రొక్కి వినమ్రతన్
వచింతు వార్ష ధర్మంబు
వే గణపతి నాముఁడన్.

ఆర్షధర్మ సూత్రాణి

ప్రథమోఽధ్యాయః

వర్ణ ధర్మాః

1. సూ. అథాతః పురుష-నిశ్శ్రేయసార్థం ధర్మజిజ్ఞాసా.
(వసి 1. 1.)

విప: లోకాః ధ్రియంతే అనేనేతి ధర్మః

2. సూ. జ్ఞాత్వా చానుతిష్ఠన్ ధార్మికః ప్రశస్యతమో భవతి లోకే, ప్రేత్యచ స్వర్గం లోకం సమనుశ్నుతే. (వసి. 1-2)

3. సూ. వేదో ధర్మమూలం (గౌ. 1. 1)

4. సూ. తద్విదాం చ స్మృతిశీలే (గౌ. 1. 2)

5. సూ. తదలాభే శిష్టాచారః ప్రమాణం (వసి 1. 4)

విప: "వేదస్మృతిః సదాచారః స్వస్యచ ప్రియమాత్మనః
ఏత చ్చతుర్విధం ప్రాహుః సాక్షాద్ధర్మలక్షణ.

విద్వద్భిః సేవితః సద్భి ర్నిత్య మద్వేషరాగిభిః
హృదయే నాభ్యను జ్ఞాతో యో ధర్మస్తం నిబోధత
(మను. 2. 12)

సమ్యక్సంకల్పజః కామో ధర్మమూలమిదం స్మృతం.
(యాజ్ఞ. ఉపోద్ఘాత 7)

ఆర్ష ధర్మ సూత్రములు

మొదటి అధ్యాయము

వర్ణ-ధర్మములు

1 సూ. మఱియింక స్త్రీపురుషుల మోక్షసిద్ధికై ధర్మజిజ్ఞాస చేయఁబడుచున్నది.

వివ: లోకములు దీనిచే ధరింపఁబడును గాన ధర్మముఅని వ్యుత్పత్తి.

2 సూ: తెలిసికొని యాచరించుచు ధార్మికుఁడు లోకమున మిక్కిలి ప్రశంసింఁదగినవాఁడగును. చనిపోయియు స్వర్గలోకము నొందును. (వసి. 1. 2)

3 సూ. వేదము ధర్మమునకు మూలము. (గౌ. 1. 1)

4 సూ. వేదవేత్తల స్మృతులు శీలమును ధర్మమునకు మూలము, (గౌ. 1. 2)

5 సూ. అవి లభింప నపుడు శిష్టుల యాచరణమే ప్రమాణము. (వసి 1. 4)

వివ:_ వేదము, స్మృతి, సదాచారము, తన యాత్మకు ప్రియమైనది అని నాలుగు విధములుగ ధర్మలక్షణము చెప్పుదురు అని మనుస్మృతి 1. 127. ద్వేష రాగములులేని విద్వాంసులైన సత్పురుషులచే సేవితమైన హృదయముచే అనుజ్ఞ యివ్వఁబడినది ధర్మముఅని దెలిసి కొనుఁడు. (మను. 2. 1) సత్సంకల్పమువలనఁ గలిగిన కోరికయిది యంతయుధర్మమునకుమూలము.(యాజ్ఞ. ఉపోద్ఘాత. 7)

చోదనా లక్షణోఽర్థో ధర్మ ఇతి మీమాంసకాః

శ్లో॥ శ్రేయః సాధనతా హ్యేషాం

(ఏషాం=ద్రవ్య క్రియాగుణాదీనాం) నిత్యం వేదాత్ప్ర తీయతే

తాద్రూప్యేణచ ధర్మత్వం తస్మాన్నేంద్రియగోచర

ఇతిభాట్టాః

స్వర్గాదిఫలసాధన భూతం కార్యనియోగా

పూర్వ శబ్దై రుచ్యమానో ధర్మ ఇతిప్రాభాకరాః

కృతేతు మానవాః ప్రోక్తాస్త్రేతాయాం గౌతమాః

స్మృతాః ద్వాపరే శంఖలిఖితాః

కలౌ పారాశరా మతా” ఇతి సామాన్యతయా కథితం,

6 సూ. శిష్టః పున రకామాత్మా. (వసి. 1. 5)

7 సూ. శిష్టాఃఖలు విగతమత్సరా నిరహంకారాః కుంభీ ధాన్యా అలోలుపా దంభదర్పలోభమోహక్రోధ వర్జితాః (బో. 1. 1. 5)

8 సూ. తదభావే దశావరా పరిషత్. (బో. 1. 1. 7)

9 సూ. చాతుర్వైద్యం వికల్పీచ అంగవిద్ధర్మపాఠకః ఆశ్ర మస్థా స్త్రయో విప్రాః పర్ష దేషా దశావరా. (బో. 1. 1. 8)

వివ:- చతుర్వేదవిదః. వికల్పీ. మీమాంసకః, ధర్మపాఠకః బ్రహ్మచారీ, గృహస్థః, వానప్రస్థః, ఏతేదశ.

10 సూ. పంచవాస్యు స్త్రయోవాస్యు రేకో వాస్యాద నిందితః ప్రతివక్తా తు ధర్మస్య నేతరేతు సహస్రశః (బో. 1. 1. 9)

వేదవాక్యవిహితమైనది ధర్మమని మీమాంసకులు. ఈ ద్రవ్య గుణ క్రియాదులు శ్రేయస్సునకు సాధనము లనుసంగతి వేదము వలనఁ దెలియుచున్నది. వేదరూపముగా అవి ధర్మములు గాన అవి యింద్రియములకు గోచరము కావు. అని భాట్టులు. స్వర్గాది ఫలములకు సాధనములై కార్యము నియోగము అపూర్వము అను శబ్దములచే చెప్పఁబడినది ధర్మము అని ప్రాభాకరులు. కృతయుగమున మనుధర్మము త్రేతయందు గౌతమ ధర్మము అని ప్రాభాకరులు. కృతయుగమున మను ధర్మము త్రేతయందు గౌతమ ధర్మము. ద్వాపరమున శంఖ లిఖితులు చెప్పిన ధర్మము. కలియుగమున పరాశరుడు చెప్పినదిధర్మము అనునది సామాన్యవచనము.

6 సూ. శిష్టుఁడనఁగాఁగోరికలులేనివాఁడు. (వసి.1. 1. 5

7 సూ. మాత్సర్యము. అహంకార, ములోలుపత్వము, ఆడంబరము, గర్వము, లోభము, మోహము , కోపములేనివారును పది దివముల వఱకే సరిపోవు ధాన్యముగలవారును శిష్టులు. (బో. 1, 1. 6)

8 సూ. అట్టి శిష్టులు లేనిచో దశావరపరిషత్తే ధర్మమునకు మూలము. (బో. 1. 1. 7)

9 సూ. నాలుగు వేదములు తెలిసినవారు. 4 మీ మాంసశాస్త్రజ్ఞులు, 5 వేదషడంగవేత్తలు. 6 దర్మశాస్త్రపాఠకులు. 7 బ్రహ్మచారి, 8 గృహస్థు 9 వానప్రస్థుఁడు 10 ఈ పదిమంతోఁ గూడినది దశావర పరిషత్తు అనఁబడు. [బో 1. 1. 8]

10 సూ. అయిదుగురుగాని ముగ్గురుగాని లేకపూజనీయుఁడొక్కఁడుగాని ధర్మమును జెప్పఁగలరు. ఇతరులు వేలకొలఁది మందిగూడఁ జెప్పలేరు. [బో. 1. 1. 9]

11 సూ. అగృహ్యమాణకారణో ధర్మః [వసి. 1, 6.]

సర్వేషామపి కారణాని సంతి, తథాఽపితే స్పష్టతయా నగృహ్యంతే, తస్మాత్ అగృహ్యమాణ ఇత్యుక్తం, సతు అవిద్యమాన ఇతి.

శ్లో॥ ధర్మంజిజ్ఞాసమానానాం ప్రమాణం ప్రథమంశ్రుతిః
ద్వితీయం ధర్మశాస్త్రంతు తృతీయంలోకస్యగ్రహః
[భార. అనుశాసనిక]

శ్లో॥ యోఽనుమన్యేత తేతూభే హేతుశాస్త్రాశ్రయాన్నరః
స సాధుభి ర్బహిష్కార్యో నాస్తికో వేదనిందకః
[మను 2. 11]

12 సూ బ్రహ్మపురోహితం రాష్ట్రమృధ్నోతి (వసి. 19. 4)

ఆ సముద్రాత్తు వై పూర్వాదాసముద్రాత్తు పశ్చిమాత్
త యోరేవాంతరం గిర్యోరార్యావర్తం విదుర్బుధాః
మను. (2. 22)

13 సూ. తస్మిన్ దేశే యే చాచారాస్తే సర్వత్ర ప్రత్యేతవ్యాః (వసి. 1. 8)

14 సూ. గంగాయమునయో రంతరేప్యేకే. (వసి 1. 10)

15 సూ. యావద్వా కృష్ణమృగో విచరతి తావ ద్బ్రహ్మవర్చస మిత్యన్యే. (వసి. 1. 14)

16 సూ. దృష్టో ధర్మవ్యతిక్రమః (గౌ. 1. 3)

11 సూ. ధర్మము కారణములచే గ్రహింపఁదగినదిగాదు. (వసి 1. 6.)

వివ:_ అన్నిటికి కారణములుండును గాని సరియైన కారణములను ఊహింపక తప్పుకారణములచే తప్పు నిర్ణయింతుము గాన గ్రహింపఁదగినది కాదు అనియేగాని కారణములు లేనిది అని చెప్పఁ బడలేదు. ధర్మము తెలిసికొనఁగోరు వారికి మొదటిప్రమాణము శ్రుతి (వేదము) రెండవది స్మృతి (ధర్మశాస్త్రము) మూఁడవది లోకుల యుక్తమైన ఆచారము. ఎవఁడైతే హేతుశాస్త్రమును తర్కము ననుసరించి శ్రుతులను స్మృతులను అవమానించునో అట్టి వేద నిందకుఁడైన నాస్తికుని సాధువులు బహిష్కరింపవలెను.

12 సూ. బ్రహ్మవేత్త పురోహితుఁడు (సంచాలకుడు) గానన్న రాజ్యమువృద్ధి పొందును. (వసి. 1. 14)

సూ. తూర్పు సముద్రము. పడమర సముద్రము, వింధ్య హిమవత్పర్వతములు వానికి మధ్యనున్న ప్రదేశముమ ఆర్యావర్త మందురు. (మను. 2. 22)

13 సూ. ఆ దేశమందలి ధర్మములు అచారములు అన్ని దేశము లందును గ్రహింపఁదగినవి (వసి. 1. 8.)

14 సూ. గంగాయమునల మధ్యనున్న ధర్మములును గ్రాహ్యములని కొందఱు. (వసి. 1. 10.)

15 సూ. కృష్ణమృగము ఎంతవఱకు సంచరించునో అంత వఱకు బ్రహ్మవర్చస్సుగల దేశమని మఱికొందఱు (వసి 1. 14.)

16 సూ. వేదవేత్తలలో ధర్మవైరుధ్యము చూడఁబడినది. (గౌ. 1. 3)

17 సూ. సాహసం చ మహతాం (గౌ. 1. 4.)

వివ:- మహతాం సాహసకర్మ ధర్మమూలం న భవతీత్యర్థః

18 సూ. నతు దృష్టార్థేఽ వరదౌర్బల్యాత్ (గౌ. 1. 5.)

వివ:- దృష్టప్రయోజన విషయే నికృష్టవ్యసత్వాత్ తేషాం శీలం ధర్మమూలం నభవతి

19 సూ. తుల్య బలవిరోధే వికల్పః (గౌ. 6)

వివ:- తుల్య బలశ్రుత్యాదివాక్యానాం పరస్పర విరోధే వికల్పః స్యాదిత్యర్థః

20 సూ. తద్యఇహ రమణీయచరణా అభ్యాశోహ యత్తే రమణీయాంయోని మాపద్యేరన్ బ్రాహ్మణయోనిం వా క్షత్రియ యోనింవావైశ్య యోనిం వాథ య ఇహ కపూయచరణా అభ్యాశోహయత్తే కపూయాం యోనిమాపద్యేరన్ శ్వయోనింవా సూకరయోనింవా చండాలయోనింవా. (ఛందో 5 అ. 10 ఖ 7)

బ్రాహ్మణోఽస్యముఖమాసీత్. బాహూరాజన్యః కృతః ఊరూతదస్యయద్వైశ్యః పద్భ్యాం శూద్రోఽజాయత

(పురుషసూక్తము. వసి. 4. 2.)

21 సూ. బ్రహ్మ వా ఇద మగ్ర ఆసీదేక మేవ తదేకం సన్న వ్యభవత్ (బృహదారణ్యక 1. 4 11)

తత్ శ్రేయోరూపమత్యసృజత క్షత్రం .... సనైవవ్యభవత్సవిశమసృజత్ .... సనైవవ్యభవత్ సశౌద్రంవర్ణమసృజత్.

17 సూ. గొప్పవారి ప్రవర్తనలో నిరంకుశతయుఁ గన్పట్టు చున్నది. (గౌ. 1. 4)
వివ:_ గొప్పవారిదైనను వారి నిరంకుశ పరివర్తన ధర్మమునకు మూలముగాదని భావము.

18 సూ. కనిపించు ప్రయోజనముల విషయమున నికృష్టులకు దౌర్బల్యముండుటవలన వారి శీలము ధర్మమునకు మూలముగాదు. (గౌ 1. 5)

19 సూ. సమానబలముగల శ్రుత్యాది వాక్యములకు పరస్పరము విరోధము గలిగినప్పుడు వికల్పవిధానము గలుగునని తెలియునది. (గౌ. 1. 6)

ఎవరైతే పవిత్రమైన ఆచరణగలవారో వారు జన్మను బ్రాహ్మణ జన్మమో, క్షత్రియ జన్మమో, వైశ్య జన్మమో పొందుదురు. చెడ్డ ఆచరణను జేయువారు నీచజన్మను, కుక్క జన్మనో, పందిజన్మనో, చండాలజన్మనో పొందుదురు,
(ఛాందో 4. 10. 5.)

20 సూ. ఈ పరమేశ్వరుని ముఖము బ్రాహ్మణుఁడు. బాహువులవల్ల క్షత్రియుఁడు పుట్టెను. వైశ్యుఁడు అతని తొడలు పాదములవల్ల శూద్రుఁడు పుట్టెను. [పురుష సూ.

21 సూ. ఈ బ్రహ్మ యొక్కటే మొదట నుండెను. అదొక్కటే సర్వకర్మలను జేయఁజాలనిదయ్యెను.
[బృహదారణ్యక 1. 11.]

పిదప తేజోరూపమైన క్షత్రియ జాతిని బుట్టించెను.... అదియుఁ జాలనిదయ్యెను.... పిదప ఆ బ్రహ్మము వైశ్యజాతిని బుట్టించెను.... అదియుఁ జాలనిదయ్యెను. అపుడది శూద్రజాతిని బుట్టించెను. అపుడది శక్తిగలదయ్యెను.

పూషణ, మయంపై, పూషా ఇయం హీదం సర్వం పుష్యతి యుదిదం కించ [1. 4. 14]

22 సూ. తదేతద్బ్రహ్మక్షత్రం విట్ శూద్రః
[బృహదారణ్యక 4. 1. 16]

వివ:- "న విశేషోఽస్తి వర్ణానాం సర్వం బ్రాహ్మ్య మిదంజగత్.
బ్రహ్మణాపూర్వ పృష్టంహి కర్మభిర్వర్ణతాంగతం."
[భార]

చాతుర్వర్ణ్యంమయా పృష్టంగుణకర్మవిభాగశః
భగవద్గీత]

23 సూ. దేశధర్మ, జాతిధర్మ, కులధర్మాన్. శ్రుత్యభావా దబ్రవీన్మనుః [వసి. 1. 16]

24 సూ. చత్వారోవర్ణా బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రాః
[వసి. 2. 1)

25 సూ. గుణేభ్యో భేదో జాతి క్రియాకాలానాం.
(సిద్ధాంత. 1. 4. 12)

వివ:- శుద్ధసత్త్వేన బ్రాహ్మణః, సత్త్వాశ్రయరజః ప్రాధాన్యేన క్షత్రియః, తమోగుణాశ్రయరజః ప్రాధాన్యేనవైశ్యః రజోగుణాశ్రయతమః ప్రాధాన్యేన శూద్రోజాయతే. కాల. కృతః త్రేతా, ద్వాపర కలియుగా.

ఈ భూమియే పూష, ఇక్కడ ఏద్దైతే కలదో అది అన్నిటిని పోషించును. [బృ. 1. 414]

22 సూ. ఈవిధముగా బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులు వైశ్యులు, శూద్రులు గలిగిరి. (బృహ 4. 1. 16)

వివ:- "వర్ణములలో విశేషమేమియు లేదు. ఈ జగమంతయు బ్రహ్మకు సంబంధించినదే. బ్రహ్మచే పూర్వము ఒకటిగా సృజింపబడి వాని వాని కర్మలచే వర్ణభేదము పొందెను. [భార. శాంతి 188]

"వానివాని గుణకర్మల విభాగమును బట్టి నాలుగు వర్ణములు నాచే సృజింపబడెను." [భగవద్గీత]

23 సూ. దేశధర్మములను గూర్చి, జాతి ధర్మములను గూర్చి కులధర్మములను గూర్చి శ్రుతి చెప్పకపోవుటవలన వానిని మనువు చెప్పెను. [వసి. 1. 16]

24 సూ. బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులు, వైశ్యులు, శూద్రులు అని వర్ణములు నాలుగు. [వసి. 2. 1]

25 సూ. గుణములబట్టి జాతికి, క్రియకు కాలమునకు భేదము గలుగును. [సిద్ధాంతము 1. 4. 12]

వివ:- శుద్ధసత్త్వగుణముచేత బ్రాహ్మణుడును, సత్త్వమునకు ఆశ్రయమగు రజోగుణము ప్రధానముగా నుండుటచే క్షత్రియుడును. తమోగుణమునకు ఆశ్రయమగు రజోగుణము ప్రధానముగా నుండుటచే వైశ్యుడును రజోగుణమునకు ఆశ్రయమగు తమోగుణము ప్రధానముగా నుండుటచే శూద్రుడును నవుదురు. కాలము కృత త్రేతా ద్వాపర కలియుగములు. అని నాలుగు విధములు.

బ్రాహ్మణః క్షత్రియోవైశ్యస్త్రయో వర్ణా ద్విజాతయః
చతుర్థ ఏకజాతిస్తు శూద్రోనాస్తితుపంచమః
[మను. 10. 4]

సంకీర్ణజాతీనా మశ్వతర వన్మాతాపితృ వ్యతిరిక్త జాత్యంతరత్వా న్నవర్ణత్వం, తేనహి శూద్రాత్ బ్రాహ్మణ్యాం జాతో చండాలస్తు సంకీర్ణజాతిః నతు పంచమ ఇతిభావః.

శూద్రాద్వైశ్యాయాం మాగధః క్షత్రియాయాం క్షత్తా బ్రాహ్మణ్యాం చండాలః [బో. 1. 9. 6]

26 సూ. త్రయోవర్ణా ద్విజాతయో బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యాః (వసి. 2. 2)

27 సూ తేషాంమాతురగ్రేఽధిజననం ద్వితీయం మౌంజీ బంధనం (వసి. 2. 3)

28 సూ. తత్రాస్య మాతా సావిత్రీ పితాత్వాచార్య ఉచ్యతే. (వసి. 2. 4)

29 సూ. వేదప్రదానాత్పితేత్యాచాచార్యమాచక్షతే. (వసి. 2. 5)

30 సూ. ద్వయము హైహ పురుషస్య రేతో బ్రాహ్మణ స్యోర్ధ్వంనాభే. రర్వాచీన మవ్యదధ్య దూర్ధ్వంనాభే స్తేనాఽస్యాఽ నౌరసీ ప్రజా జాయతే. (వసి. 2. 7)

బ్రాహ్మణుఁడు, క్షత్రియుఁడు వైశ్యుఁడు అను మూఁడు వరములవారు ద్విజాతులు; నాల్గవవాఁడైన శూద్రుఁడు ఒకేజాతి గలవాఁడు. పంచముఁడు అనువాఁడైతే లేఁడు.

వివ:- బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు వైశ్యులు అనువారిని ద్విజాతులు అనఁగా ద్విజులందురు. నాల్గవవాఁడగు శూద్రుఁడు ఏకజాతిగల వాఁడె, అయిదవజాతి లేదు అని మనుస్మృతి (10 అ. 4 శ్లో) సంకరజాతులు తల్లిదండ్రులజాతివారే గాని యన్యజాతివారు గారుకనుక శూద్రునివలన బ్రాహ్మణ స్త్రీయందుఁ బుట్టిన చండాలుఁడనువాఁడు సంకరజాతివాఁ గాని యయిదవజాతివాఁడుగాఁడు.

శూద్రునినుండి వైశ్యస్త్రీయదదు మాగధుఁడు, క్షత్రియ స్త్రీయందు క్షత్త బ్రాహ్మణస్త్రీ యఁదు చండాలుఁడును గలుగుదురు. (బోధ. 1. 9. 6.)

26 సూ. బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులు వైశ్యులు అను ముగ్గురు ద్విజులనఁబడుదురు. వసి 2. 2.)

27 సూ. వారికి మొదటిజన్మ తల్లిగర్భమువల్లను రెండవ జన్మ మౌంజీబంధనము (జ్ఞానోపదేశసంస్కారము) వల్లనగును. (వసి. 2. 3)

సూ ఆ మౌంజీ బంధనమందు ఇతనికి తల్లి సావిత్రి దేవతోపాసనయును తండ్రి యాచార్యుఁ డనియు అనఁబడు. (వసి, 2. 4)

29 సూ, వేదముఁ జదివించుటవల్ల నాచార్యుని దండ్రి యందురు. (వసి 2. 5)

30 సూ. బ్రాహ్మణుని వీర్యము రెండువిధములుగా నున్నది. నాభికిఁబైని మొదటిది. నాభికిఁ గ్రిందట రెండవది నాభికిఁ బైనున్న వీర్యముచే అనౌరస సంతానము గలుగును. (వసి, 2. 7)

31 సూ. యదుపనయతి జనన్యాం జనయతి, యత్సా ధూకరోతి. (వసి. 2. 8)

32 సూ. తస్మాచ్ఛ్రోత్రియ మనూచాన మప్రజోసీతి న వదంతి. (వసి. 2. 10)

33 సూ. అథ యదర్వాచీనం నాభే స్తై నేహ్యస్యారసీ ప్రజా జాయతే (వసి. 2. 9)

34 సూ. నహ్యస్య విద్యతే కర్మ కించి దామౌంజీ బంధ నాత్ వృత్యా శూద్రసమో జ్ఞేయో యావద్వేదే న జాయతే. (హారీతోదాహరణము. వసి. 2. 12)

35 సూ. జన్మనా జాయతే శూద్రః కర్మణా జాయతే ద్విజః (వసి. 2. 14)

36 సూ. విద్యాహవై బ్రాహ్మణ మాజగామ గోపాయ మాం: శేవధిస్తేఽహమస్మి, అసూయకా యాఽనృజవేఽయ తాయ నమాంబ్రూయా. వీర్యవతీ తథాస్యామ్ (నిరుక్తం. 68 పుట)

37 సూ. విజ్ఞాయ తేహి త్రిభిః ఋణైః ఋణవాన్ బ్రాహ్మణో జాయతే (వసి. 11. 12)

యజ్ఞేన దేవేభ్యః ప్రజయా పితృభ్యో బ్రహ్మచర్యేణ ఋషిభ్యః ఇత్యేష వా అనృణోయజ్వా పుత్రో బ్రహ్మచర్య వానితి (వసి. 11. 47)

31 సూ. తల్లి కనిన పిదప బ్రహ్మోపదేశమునకై తన యొద్దకుఁ దెచ్చితొన్నదియుఁ దెచ్చి సాధువుగా నొనర్చినది యునగు సంతానము ఔరస సంతానము. (వసి. 1. 8.)

32 సూ. కనుక వేదము జదివించు శ్రోత్రియుని సంతానము లేనివాఁడవు అని పలుకరు. (వసి. 1. 10)

33 సూ. మఱి యింక నాభికిఁ గ్రింది వీర్యముచే ఔరస సంతానము గలుగుచున్నది. (వసి. 2. 6)

34 సూ. మౌంజీబంధనమువఱకు బ్రాహ్మణునికి మఱి యే కర్మయులేదు. వేదోపదేశరూపమగుజన్మ లేనంతవఱకు వృత్తిచే శూద్రసముఁడని తెలియఁదగు.

(హారీతుఁడు వసి. 2. 12)

35 సూ. జన్మచే శూద్రుఁడును కర్మచే ద్విజుఁడుగను మనుజుఁడుండును.

36 సూ. విద్యబ్రాహ్మణుని యొద్దకు వచ్చి నన్నుఁ గాపాడుము నీకు నేను నిధివంటిదానను, అసూయ, వక్రకత్వము, గలవానికిని నియమరహితునికిని నన్ను ఉపదేశింపకుము అసూయాదులు లేనివారికి ఉపదేశించినట్లయినచో నేను వీర్యవంతురాలనై యుందును అనియనెను.

37 సూ. బ్రాహ్మణుఁడు మూఁడు ఋణముతోఁ గూడ బుట్టునని తెలియు చున్నది.

సూ. యజ్ఞముచే దేవఋణమునుండి సంతానముచే పితౄ ఋణమునుండి బ్రహ్మచర్యముచేత ఋషి ఋణమునుండి విడును. ఇట్లు ఇతఁడు ఋణములేనివాఁడై యజ్వయై పుత్రవంతుఁడై బ్రహ్మచర్యము గలవాఁడగును. (వసి. 11. 47)

38 సూ. షట్కర్మాణి బ్రాహ్మణస్య (వసి. 2. 19)

39 సూ. స్వాధ్యాయాధ్యయన, మధ్యాపన యజనం యాజనం దానం ప్రతిగ్రహశ్చేతి. (వసి. 2. 20)

వివ:- స్వాధ్యాయాధ్యయనం = వేదాధ్యయనం. జ్ఞానబోధక గ్రంథాధ్యయనంచ.

40 సూ. యోగస్తపోదానం సత్యం శౌచందయాశ్రుతం విద్యావిజ్ఞానమాస్తిక్య మేతద్బ్రాహ్మణ లక్షణం. (వసి. 6. 20)

శ్లో॥ శమోదమః తపశ్శౌచం క్షాంతిరార్జవమేవచ.
జ్ఞాన విజ్ఞానమాస్తిక్యం బ్రహ్మకర్మస్వభావజం.
(గీత. 18. 42)

శౌర్యంతేజో ధృతిర్దాక్ష్యం యుద్ధేచాప్యపలాయనం.
దాన మీశ్వరభావశ్చక్షత్రకర్మ స్వభావజం.
(గీత 18. 43)

కృషిగోరక్షవాణిజ్యం వైశ్యకర్మ స్వభావజం.
పరిచర్యాత్మకంకర్మకం శూద్రస్యాపిస్వభావజం.
(గీత 18. 44)

38 సూ. బ్రాహ్మణుఁడు చేయవలసిన కర్మలాఱు.
(వసి. 2_19)

39 సూ. స్వాధ్యాయాధ్యయనము, వేదముల అధ్యయనము చేయించుట, యాగము చేయుట, యాగముచేయించుట, దానముచేయుట, దానము చేసినదానిని ప్రతిగ్రహింటయును.

వివ:- స్వాధ్యాయాధ్యయనము = వేదాధ్యయనము, జ్ఞానబోధక గ్రంథాధ్యయనమును.

40 సూ. యోగము, తపస్సు బహిరింద్రియనిగ్రహము, దానము, సత్యము, శుచి, దయ వేదశాస్త్రాదిపఠనము, విద్య, విజ్ఞానము, అస్తికత్వము ఈ గుణములు గలిగియుండుటయె బ్రాహ్మణుని లక్షణము. (వసి. 9_20)

వివ :- అంతరింద్రియనిగ్రహము, బహిరింద్రియనిగ్రహము, శుచి, ఓర్పు, ఋజుత్వము, జ్ఞానము, జ్ఞానపూర్వకాచరణము, అస్తికత్వము ఇవి స్వభావసిద్ధమగు బ్రాహ్మణకర్మలు, శౌర్యము తేజస్సు, సమర్థత, యుద్ధములో పారిపోకుండుట, దానము ఈశ్వరభావము, ఇవి స్వభావ సిద్ధమగు క్షత్రియకర్మలు. వ్యవసాయము, గోరక్షణ, వర్తకము ఇవి స్వభావసిద్ధమైన వైశ్యకర్మలు. సేవారూపమైన వృత్తి స్వభావసిద్ధమగు శూద్రకర్మ.
(గీత. 18, 42, 43, 44.)

41 సూ. త్రీణిరాజన్యస్య (వసి. 2, 21)

42 సూ. అధ్యయనం యజనందానంచ, శస్త్రేణప్రజా పాలనం స్వధర్మస్తేన జీవేత్. (వసి. 2, 22)

43 సూ. ఏతాన్యేవత్రీణి వైశ్యస్య కృషిర్వాణిజ్యం పాశు పాల్యం కుసీదంచ (వసి. 2, అ. 23)

44 సూ. ఏతేషాం పరిచర్యా శూద్రస్య. (వసి. 2, 24)

45 సూ. అనియతా వృత్తిః (వసి. 3, 25)

46 సూ. బ్రాహ్మణస్యాధికాః ప్రవచనయాజనప్రతిగ్రహాః (గౌ. 9, 2)

47 సూ. బ్రాహ్మణాతిక్రమోనాస్తి విప్రేవేదవివర్జితే జ్వలంత మగ్ని ముత్సృజ్య నహి భస్మని హూయతే. (వసి. 3, 11)

48 సూ. యేశాంతదాంతాః శ్రుతపూర్ణకర్ణా, జితేంద్రియాః ప్రాణివధాన్నివృత్తాః ప్రతిగ్రహేసంకుచితాగ్రహస్తాస్తే బ్రాహ్మణాస్తారయితుం సమర్థాః (వసి. 6, 21)

సేవాశ్వవృత్తిరాఖ్యాతా తస్మాత్తాం పరివర్జయేత్ (మను 14,6)

సూ. ద్విజానాం కృష్యాదిరూపస్వతంత్రా వా వృత్తిః వరం న తు శ్వవృత్తిః కదాపిచ.

వేదః కృషి వినాశకః కృషిర్వేదవినాశకః (మను. 98)

49 సూ. రాజ్ఞోఽధికం రక్షణం సర్వభూతానాం.(గౌ.9,7

41 సూ. క్షత్రియుడు చేయవలసిన కర్మలు మూడు(వసి2, 21)

42 స్వాధ్యాయముచదువుట, యాగముచేయుట,దానము చేయుటయును, శస్త్రముతోఁ బ్రజలను పాలించుట యతనికి స్వధర్మము దానివలన క్షత్రియుడు జీవింపవలెను,(వసి,2,22)

43 సూ, పై మూఁడే వైశ్యుడు చేయువలసిన కర్మలు, వ్యవసాయము, వర్తకము, పశువులను పాలించుట, ధనము వడ్డికిచ్చుటయు అనునవిఁ గూడ,

44 సూ శూద్రుడు వీరికి పరిచర్య సేయవలయును(వసి, 224)

45 సూ శూద్రునికి నియమితమగు వృత్తిలేదు(వసి 2,25

46 సూ మిగిలినవారికంటె బ్రాహ్మణునికి వేదముఁజెప్పుట యాగము చేయించుట, దానము ప్రతిగ్రహించుట యనునవి యధికము (గౌ 9, 2)

సూ స్వాధ్యాయముురాని బ్రాహ్మణుని విషయమున ఆ బ్రాహ్మణుని నతిక్రమించిన దోషము గలుగదు మండుచున్న యగ్నిని విడిచి వట్టి బూడిదలో హోమము చేయరుగదా (వసి 3, 11)

48 సూ. శమదమసంపన్నులు, వేదవిదులు, హింస చేయనివారును, దానము బరిగ్రహించుటలో సంకోచము గలవారు నగు బ్రాహ్మణులు తరింపఁజేయు సమర్థులు (వసి 6, 12)

సేవావృత్తిని కుక్కవృత్తి యందురు, కనుక దానిని వర్జింపవలెను (మను 4, 6

సూ ద్విజులు వ్యవసాయము మొదలగు స్వతంత్ర వృత్తిని జేయుట మంచిది, కాని శ్వవృత్తి కుక్కవృత్తి యెన్నటికిఁ గూడదు

వేదము కృషిని నశింపఁజేయును కృషి వేదమున నశింపజేయును

49 సూ సర్వప్రాణులను రక్షించుట యను కర్తవ్యము ఇతర వర్ణములకంటె నధికమైనది (గౌ 9, 7

50 సూ న్యాయ్యదండత్వం (గౌ 9, 8)

51 సూ బిభృయాద్బ్రాహ్మణాన్ శ్రోత్రియాన్ (గౌ 9, 9)

52 సూ సంగ్రామే సంస్థాన మనివృత్తిశ్చ (గౌ 9, 15)

53 సూ నకర్ణిభిర్నదిగ్ధైః ప్రహరేత్ (బో 1, 5, 10)

54 సూ భీత, మత్తో, న్మత్త, ప్రమత్త, వివన్నాహస్త్రీ, బాల, వృద్ధ బ్రాహ్మణైర్న యుధ్యేతాన్యత్ర ఆతతాయినః (బో 1 5 11)

వివ:- వివన్నాహ = కవచాదివర్జితాః

55 సూ అహింసయైవభూతానాం కార్యం శ్రేయోఽను శాసనం వాక్త్వేవ, మధురా, శ్లక్ష్ణా, ప్రయోజ్యా ధర్మమిచ్ఛతా (మను, 2, 159)

56 సూ పరంతు అహిసాప్రయోగే క్షమా, నిర్భయతా కార్యకుశలతా ప్రేమాద్యాత్మ బలసాధనా[illegible]ఖ్యాని,

57 సూ విప్రాణాం జ్ఞానతో జ్యైష్ఠ్యం క్షత్రియాణాం తు వీర్యతః వైశ్యానాంధాన్యధనతః శూద్రాణామేవ జన్మతః (మను, 2, 155)

58 సూ వరంస్వధర్మో విగుణః నపారక్యః స్వనష్ఠితః పరధర్మేణ జీవన్హి సద్యః పతతి జాతితః (మను, 11 97)

50 సూ. అపరాధులను దండించునప్పుడు ధర్మము తప్పరాదు. (గౌ. 9, 8)

51 సూ. రాజులు వేదవిదులగు బ్రాహ్మణులను భరింపవలెను. (గౌ. 9, 9)

52 సూ యుద్ధమునందుండి వెనుక దిరుగరాదు(గౌ.9,15)

53 సూ కర్ణాకారముగలశస్త్రములతోను విషాదులుపూయఁ దడిన యస్త్రములతోను గొట్టరాదు. (బో. 1,5,10)

54 సూ ఆతతాయులైనప్పుడు దక్క భయపడిన వారితోను, పిచ్చివారితోను, పొరబడినవారితోను కవచాదులు ధరింపనివారితోను యుద్ధము చేయరాదు. (బో. 1,5,11)

55 సూ. ప్రాణులను పాలించుటలో అహింసచేతనే కార్యము నెఱపవలెను. ధర్మము గోరువాఁడు మధురమైన మెత్తని మాటలనే ప్రయోగింపవలెను. (మను. 1,159)

56 సూ. కాని శ్రీహింసను ప్రయోగించునపుడు ఓర్పు, నిర్భయత్వము, కార్యములందు నేర్పు, ప్రేమ మొదలగు నాత్మబల సాధనములు ముఖ్యము.

57 సూ. బ్రాహ్మణులు జ్ఞానమువల్ల శ్రేష్ఠులు, క్షత్రియులు పరాక్రమమువల్ల శ్రేష్ఠులు, వైశ్యులు ధన ధాన్యముల వల్ల శ్రేష్ఠులు, శూద్రులు జన్మవల్లనే శ్రేష్ఠులు (మను. 2,155)

58 సూ. చక్కఁగా ననుష్ఠింపఁబడిన పరధర్మముకంటె స్వధర్మము శ్రేష్ఠము. పరధర్మముచే [వృత్తి] జీవించువాఁడు వెంటనే తనజాతి నుండి పతితుఁడగును. (మను. 11,97)

శమదమాదిగుణ విశిష్ట బ్రాహ్మణాది కులేజాతానాం బ్రాహ్మణత్వాది సంపాదననే మహానవకాశస్తస్మాత్ లోకాచార వశాచ్చ పురాణాదిషుజన్మనాజాతి వ్యవహారోఽక్రియత నతు జన్మ నైవేతి భావః. జీవికా సంపాదనంతు పరవృత్త్యా న కర్తవ్యం.

59 సూ. నోన్మేషశ్చేత్స్వవృత్తేరన్యజాతీయాః
(సిద్ధాంతదర్శన. 1,4,14)

యస్యయల్లక్షణం ప్రోక్తం పుంసో వర్ణాభివ్యంజకం
యదన్యత్రాపి దృశ్యేత తత్తేనైన వినిర్దిశేత్.
(భాగవత. 7స్కం. 11 అ. 35శ్లో.)

వివ:- బ్రాహ్మణస్య శమాదేః క్షత్రియస్య శౌర్యాదే, ర్వైశ్యస్య కృష్యాదేః, శూద్రస్య సేవాదేః స్ఫురణం న చేత్తర్హి తే. భిన్న జాతీయాభవంతి, శమాద్యస్ఫూర్తౌ శౌర్యాది స్ఫురణం చేత్తర్హి బ్రహ్మకులోత్పన్నోఽపి క్షత్రియజాతీయః యదిపునః శౌర్యాద్యస్ఫూర్తౌ శమాదిస్ఫురణం తర్హి క్షత్రియకులోత్పన్నోఽపి బ్రాహ్మణజాతీయః, ఏవం వైశ్యశూద్రయోరపి బోధ్యం. వృత్తిస్థమపి చండాలం తం దేవా బ్రాహ్మణం విదుః అతఏవ విజృంభితబ్రహ్మవృత్తానాం వసిష్ఠాదిభిః పరీక్షితానాంగాధేయసుతాదీనాం భిన్నజాతీయానా మపి పురా బ్రాహ్మణత్వ మలంకృత మాసీదితి ఇతిహాసః సంగచ్ఛతే.

60 సూ. త్రయోవర్ణా బ్రాహ్మణస్యవశేవర్తేరన్.
(వసి. 1, 40

శమదమాది గుణములు గల బ్రాహ్మణకుటుంబమునఁ బుట్టినవారికి బ్రాహ్మణత్వాది సంపాదనమందెక్కువ యవకాశముగలుఁ గాన లోకాచారవశము వశమువల్లను పురాణాములందును జన్మచే జాతి వ్యవహరింపఁబడినదని భావము. బ్రాహ్మణ జాతిలో స్నాన శౌచ శాఖాభేదములు మాత్రమింకను పోలేదు

59 సూ తమతమ వృత్తులు వికసింపనియెడల బ్రాహ్మణాదులు ఇతర జాతీయులగుదురు. (సిద్ధాంతదర్శన. 1,4,14)

ఏ పురుషునికి వర్ణమును దెలుపు ఏ లక్షణము చెప్పఁబడెనో ఏది ఇతర మగు చోట్లను గనిపించునో దాని చేతనే వర్ణ నిర్దేశము చేయవలయును. (స్కాం భాగవత. 7,11,35)
వివ:- బ్రాహ్మణునికి శమాదులు, క్షత్రియునికి శౌర్యాదులు: వైశ్యునికి కృష్యాదులు, శూద్రునికి సేవాదులు స్ఫురింపనిచో వారు ఇతర జాతీయులగుదురు శమాదులు స్ఫురింపక శౌర్యాదులు స్ఫురించినచో బ్రాహ్మణకులమునఁ బుట్టినను క్షత్రియుఁ డేయగును. శౌర్యాదులు స్ఫురింపక శమాదులు స్ఫురించినచో క్షత్రియ కులమునపుట్టినను బ్రాహ్మణుఁడెయగును. ఇట్లే వైశ్య శూద్రులగూర్చి తెలియవలయును. వృత్తిలోనున్న చాండాలుని గూడ దేవతలు బ్రాహ్మణుఁడందురు అని స్మృతి, విజృభించిన బ్రహ్మవృత్తి పెరిగి, వసిష్ఠాదులచే పరీక్షింపఁబడిన విశ్వామిత్రాదులకు బ్రాహ్మణత్వముకలిగినట్లున్న యితిహాసము ఈరీతిగాఁ గుదురుచున్నది. [నిరంజనభాష్యము]

60 సూ. మూఁడు వర్ణములు బ్రాహ్మణుని వశమందుండవలయును. (వసి. 1, 40)

24 సూ తేషాం బ్రాహ్మణోధర్మాన్ ప్రబ్రూయాత్
(వసి. 1, 41)

62 సూ. తంరాజా చానుశిష్యాత్ (వసి. 1, 42)

63 సూ॥ రాజాతుధర్మేణానుశాసత్ షష్ఠంషష్ఠంధనస్య హరేత్
(వసి, 1, 43)

చల తశ్చైనాన్ స్వధర్మే స్థాపయేత్ (గౌ, 11)

64 సూ అగ్రం వృక్షస్యరాజానో మూలం వృక్షస్య బ్రాహ్మణాః తస్మాన్మూలం నహింసీయాన్మూలాదగ్రం ప్రరోహతి
(శంఖలిఖితస్మృతి 22)

ఇష్టాన్భోగాన్హివో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః
తైర్దత్తానప్రదాయైభ్యో యో భుంక్తే స్తేనఏవసః
(గీ 3, 12)

యజ్ఞశిష్టా శినః సంతోముచ్యంతే సర్వకిల్బిషం (గీత)

భుంజతే తేత్వఘం పాపా యే పచంత్యాత్మకారణాత్ (గీత)

ఇతి ప్రథమోఽధ్యాయః

61 సూ. వారికి బ్రాహ్మణుడు ధర్మములు బోధింపవలెను (వసి 1, 41)

62 సూ. అతనిననుసరించి రాజు పాలింపవలెను (వసి, 1, 41)

63 సూ. రాజు ధర్మముగాఁ బాలించుచు ధనములోనిఆరవ భాగము గై కొనవలయునుఁ (వసి, 1, 43)

స్వధర్మమును తప్పి పడఓిన వారిని రాజు వారి ధర్మమునందుంచ వలెను (గౌ, 11)

64 సూ. సంసారవృక్షమునకు రాజులు కొనలు, బ్రాహ్మణులు వేరులు కాన వేరులను జంపఁగూడదు. వేరునుండియే గదా కొనలు బయలుదేఱును. (శంఖలిఖితస్మృతి, 2)

యజ్ఞముచే పోషింపఁబడినవారై దేవతలు మీకు ఇష్టభోగము లిచ్చెదరు. వారిచ్చినవి వారికిబీదలకియ్యక తాను తిన్నవాఁడు దొంగయే. (గీత, 3, 12)

ఇది మొదటి యధ్యాయము.

వర్ణాశ్రమ ధర్మ సూత్రాణి

బ్రహ్మచర్యాశ్రమః

ద్వితీయోఽధ్యాయః

శ్లో॥ దయా క్షమాఽనసూయాచ శౌచానాయస మంగళం
అకార్పణ్యా స్పృహత్వేచ సర్వసాధారణా ఇమే.
(బృహస్పతి)

శ్లో॥ క్షమాసత్యందమః శౌచం దానమింద్రియ సంయమః
అహింసా గురు శుశ్రూషా తీర్థానుసరణం దయా
అనభ్యసూయాచతథా ధర్మః సామాన్య ఉచ్యతే
(విష్ణుస్మృతి 2, 16,17)

1 సూ. బ్రహ్మచారీ గృహస్థో వానప్రస్థః పరివ్రాజక ఇతి
(బో ', 6, 14)

వివ:- ఇతః పరం బ్రహ్మచారి ధర్మా వక్ష్యంతే
చత్వారో బ్రాహ్మణస్యోక్తా ఆశ్రమాః శ్రుతిచోదితాః
క్షత్రియస్య త్రయః ప్రోక్తా ద్వావేకో వైశ్యశూద్రయోః
(యోగియాజ్ఞ 1,28)

1 సూ. ఉపనయనం బ్రాహ్మణస్యాష్టమే (గౌ 1, 4)
వివ ; బ్రహ్మోపదేశాయ గురోః ఉపసమీపేనయనమితి వ్యుత్పత్తిః

2 సూ. నవమే పంచమే వా కామ్యం [గౌ 1, 9]

3 సూ. గర్భాదిః సంఖ్యా వర్ణానాం [గౌ 1, 10]

4 సూ. తద్ద్వితీయం జన్మ [గౌ, 1, 11]

వర్ణాశ్రమ ధర్మ సూత్రములు

బ్రహ్మచర్యాశ్రమము

రెండవ యధ్యాయము

దయ క్షమ అసూయ లేకుండుట శౌచము, అశ్రమము, రభము, దైన్యము లేకపోవుట నిస్పృహ ఇవి సర్వవర్ణసాధారణధర్మములు [బృహస్పతి] క్షమ సత్యము దమము శౌచము దానము ఇంద్రియ నిగ్రహము అహింస గురుసేవ తీర్థ సేవ దయ అనూయారాహిత్యము అన్నవి సర్వవర్ణ సామాన్య ధర్మములు

1 సూ. బ్రహ్మచారి, గృహస్థుఁడు వానప్రస్థుఁడు పరివ్రాజకుఁడని ద్విజులు నాల్గువిధములుగ నుందురు

వివ ; ఇప్పుడు బ్రహ్మచారి ధర్మములు చెప్పఁబడుచున్నవి.

1 సూ. బ్రాహ్మణునికి ఎనిమిదవయేట నుపనయనము చేయవలెను [గౌ 1, 4]

వివ : బ్రహ్మోపదేశమునకై గురు సమీపమునకుపంపుట ఉపనయన మని వ్యుత్పత్తి

2 సూ. అయిదవయేటఁ గాని తొమ్మిదయుయేటఁ గాని చేయుట కామ్యము [గౌ 1, 9]

3 సూ. గర్భమగుట మొదలుకొని యేండ్ల లెక్కతెలియవలయు [గౌ 1, 11]

4 సూ. ఉపనయునము బ్రాహ్మణునికి రెండవజన్మము, [గౌ 1, 11]

5 సూ. ఏకాదశ ద్వాదశయోః క్షత్రియ వైశ్యయోః [గౌ ,1 ,13]

6 సూ. అషోడశాద్బ్రాహ్మణస్యాఽపతితా సావిత్రీ [గౌ 1 14]

7 సూ. ద్వావింశతే రాజన్యస్య [గౌ 1, 15]

8 సూ. ద్వ్యధికాయ వైశ్యస్య [గౌ, 1, 16]

9 సూ అష్టా చత్వారింశద్వర్షాణి పౌరాణం వేదబ్రహ్మచర్యం [బౌ 1, 2, 1]

వివ : పౌరాణం కృతయుగ పురుషాచరితం ప్రాచీనంవా

10 సూ. చత్వారింశతిం ద్వాదశవా ప్రతివేదం [బౌ 1,2,2

11 సూ. గ్రహణాంతంవా [బౌ 1,2,4]

12 శ్లో. వేదా నధీత్య వేదౌవా, వేదంవాసియథాక్రమం
అవిప్లుబ్రహ్మచర్యో గృహస్థాశ్రమ మావిశేత్ [మను]
వివ: బ్రచర్యం సమాప్యయో గృహస్థో భవతి స ఉపకుర్వేత్ర
ర్వాణహబ్రహ్మచారీ మరణాంతం బ్రహ్మచారీ యో భవతిస
నైష్ఠికః

వేదస్వీకరణం పూర్వం, విచారోఽభ్యసనం జపః
తద్దానం చైవ శిష్యేభ్యో వేదాభ్యాసో హి పంచథా [దక్ష]

5 సూ. క్షత్రియునికి పదునొకండవ యేట, వైశ్యునికిఁ బండ్రెండవ యేట నుపనయనము చేయవలయును (గౌ 1,13)

6 సూ. పదునాఱవ యేడు వఱకు బ్రాహ్మణునికి సావిత్ర్యుపదేశము దాటిపోదు. (గౌ. 1,15)

8 సూ. క్షత్త్రియునికి ఇరువదిరెండేడ్ల వఱకు దాటదు. (గౌ. 1, 16)

9 శూ- ఉపనయన మయినది మొదలు నలుబదియెనిమిది యేండ్లు బ్రహ్మచర్యము పూనుట కృతయుగ పురుష సంబంధమగు వేద బ్రహ్మచర్యము. (బో 1, 21)

10 శూ- ఇరువది నాలుగేండ్లుగాని లేక యొక్కొక్క వేదమును బట్టి పండ్రెండేడ్లు గాని బ్రహ్మచర్యమును పూనవలయు (బో. 1, 22)

11 శూ- వేదమును గ్రహించునంతవఱకుఁ గాని బ్రహ్మచర్యము పూనవలయు (బో 1, 2, 8)

12 శూ- వేదము లన్నిటినిగాని, రెండు వేదములనుగాని యొక్క వేదమునుగాని క్రమముగాఁ జదివి పొరపాటు లేక బ్రహ్మచర్యము నడపి పిదప గృహస్థాశ్రమమునఁ బ్రవేశింప వలయును (మను

వివ:- బ్రహ్మచర్యము ముగించి గృహస్థుఁడగు వానిని ఉపకుర్వాణుఁ డందురు మరణాంతము వఱకు బ్రహ్మచారిగానుండు వానిని నైష్ఠికుఁ డందురు

మొదట వేద స్వీకారము పిదప వేద విచారణ వేదాభ్యానము జపము శిష్యులకు వేదము చెప్పుట అని వేదాభ్యాసము ఐదు విధములు (దక్షుడు)

13 శూ- యథాపశుర్భారవాహీ న తవ్యత్ఫలశ్నుతే ద్విజ స్తద్ధాఽనభిజ్ఞో న వేదఫలమశ్నుతే (వ్యాసః)

14 సూ, యోఽనధీత్యవిథి వద్వేదం వేదార్థం న విచారయేత్ ససాన్వయః శూద్రసమః పాత్రతాం న ప్రవద్యతే (వాస)

15 సూ, స్థాణురయం భారహారః కిలాభూదధీత్య వేదం, నవిజానాతియోఽర్థజ్ఞః స నకలం భద్రమశ్నుతే నాకమేతి జ్ఞాన విధూత పాప్మా (నిరుక్తం)

16 సూ, ఉపనీయతుయఃశిష్యం వేదమభ్యాసయేద్ద్విజః సకల్పం సరహస్యంచ తమాచార్యం ప్రచక్షతే [మను2,140]

17 సూ, యస్మాద్ధర్మానాచినోతి స ఆచార్యః(అప,1,1,14

18 సూ, ఉపనీయ గురుః శిష్యం శిక్షయే చ్ఛౌచమాదితః ఆచారమగ్ని కార్యం చ సంధ్యోపాసమేవచ (మను ?,70)

19 సూ, తస్మై నద్రుహ్యేత్కదాచన (అప 1, 1, 15)

20 సూ, సహి విద్యాత స్తంజనయతి (అప 1,1, 16)

13 సూ, బరువు మోయు ఎద్దు దాని ఫలము బొందనట్లు వేదార్థము నెఱుఁగని ద్విజుఁడు వేదఫలము నొందఁడు.
(వ్యాసుఁడు)

14 సూ, విధియుక్తముగ వేదము చదివి వేదార్థమును బరిశీలింపనివాఁడు వంశ సహితముగ శూద్రసముఁడై పాత్రత్వ మును బొందఁడు (వ్యాసుడు

15 సూ, ఎవఁడు వేదమును జదివి యర్థమును దెలిసికొనఁడోవాఁడు కేవలము బరువు మోయు నెద్దువంటివాఁడు. అర్థమును దెలిసిన వాఁడు సమస్త కళ్యాణమును పొఁదును జ్ఞానముచే పాపమును గడిగివేసికొన్న వాఁడై స్వర్గమునుపొందును
(నిరుక్తము)

16 సూ, ఎవఁడు తన దగ్గరకు తీసికొని శిష్యునికి వేదమును కల్పముతో రహస్యముతోఁ గూడఁ జదివించునో వానిని ఆచార్యుఁడందురు (మను 2,140)

17 సూ, ఎవఁడు ధర్మములను బోధించునో వాఁడు ఆచార్యుఁడు (అప, 1,1,14)

18 సూ, గురువు శిష్యుని దన దగ్గరకుఁ దీసికొని వచ్చి మొదట శుచిని సత్ప్రవర్తనను అగ్ని కార్యమును సంధ్యోపాసనను నేర్పవలయును (మను 2, 70)

19 సూ, ఎప్పుడును గురువుకు ద్రోహము తలపోయరాదు
(అప 1,1,15)

20 సూ, ఆ గురువె విద్యవలన నతనిని బుట్టించును గదా
(అప 1, 1, 16)

21 సూ, వేదాభ్యాసేనసతతం శౌచేన తప సైవ చ
అద్రోహేణ చ భూతానాం జాతిం స్మరతి పౌర్వికీం
పౌరిక్యీం సంస్మరన్ జాతింబ్రహ్మై వాభ్యసతేపునః
బ్రహ్మాభ్యాసేనచాజస్రమనంతం సుఖ మశ్నుతే
(మను 4, 149)

22 సూ- తచ్ఛ్రేష్ఠం జన్మ (ఆప 1,1,17

23 సూ- శరీరమేవ మాతాపితరౌ జనయతః [ఆప1,1,18

24 సూ- వసంతే బ్రాహ్మణ ముపనయీత
గ్రీష్మేరాజన్యం శరది వైశ్యం [ఆప 1,1,19]

25 సూ- గాయత్రీ త్రిష్టుబ్జగతీభి ర్యథాక్రమం
[చో 1,2,12]

26 సూ-యోఽనధీత్య ద్విజో వేద మన్యత్రకురుతేశ్రమం
సజీవన్నేవ శూద్రత్వమాశుగచ్ఛతి సాన్వయః [మను 124]

27సూ-అశ్రోత్రియా అననువాక్యా అనగ్నయోవా శూద్ర
సధర్మాణో భవంతి [వసి 3,4,]

28 సూ. ఉపేత స్యాచార్యకులే బ్రహ్మచారిణో వాసః
[ఆప 1,2,11]

29 సూ- ఆచార్యాధీనస్స్యా దన్యత్ర పతనీ యేభ్యః
[ఆప 1,2,18]

21 సూ. సతతము వేదము నభ్యసించుట చేతను శౌచము చేతను, తపస్సు చేతను, భూతములకు ద్రోహము చేయకపోవుట చేతను పూర్వ జన్మను స్మరించును, పూర్వ జన్మను సంస్మరించుచు తిరిగి బ్రహ్మనే యభ్యసించును. బ్రహ్మను అభ్యసించుటచే నెల్లపుడు అనింత సుఖము పొందును. (మను 4, 149)

22 సూ. ఆ గురువు ఉపదేశించిన విద్య వలనఁ గలిగిన జన్మమే శ్రేష్ఠమైనది. (అప 1,1,17)

22 సూ. తల్లిదండ్రులు శరీరమునే జనింపఁ జేయుదురు (అప 1,1,18)

24 సూ. వసంత ఋతువున బ్రాహ్మణునికి, గ్రీష్మ ఋతువున క్షత్రియునికి, శరదృతువున వైశ్యునికి ఉపనయనము చేయువలెను. (అప, 1,1,19)

25 సూ. గాయత్రీ త్రిష్టుబ్జగతీ ఛందస్సులచే వరుసగా నుపనయనము చేయవలయు.

26 సూ. వేదము చదువక మరొకదాని యందుఁ బరిశ్రమచేయు ద్విజుఁడు వంశ సహితముగా జీవించియే త్వరగా శూద్రత్వ మొందును. (మను, 2,168)

27 సూ. అశ్రోత్రియులు, అననువాక్యులు అనగ్నులు నగు వారు శూద్ర ధర్ములగుదురు. (వసి, 3,4)

28 సూ. ఉపనీతుఁడగు బ్రహ్మచారి యాచార్యుని గురుకులమందు వసింప వలయు. (అప, 1,2,11)

29 సూ. ఉపనేయకృత్యములందుఁగాక తక్కిన వాని యందు బ్రహ్మచారి యాచార్యునికధీనుఁడై యుండవలయు. (అప, 1,?,18)

30 సూ. హితకారీ గురో ర ప్రతిలోమయ న్వాచా (అప, 1,2)

31 సూ. మౌంజీ, ధనుర్జ్యా శాణీతి మేఖలాః (బో, 1,2, 14)

32 సూ. కృష్ణ, రురు, బస్తాజినాన్యజినాని (బో, 1,2,15)

వివ:- "అజివంత్వే వోత్తరం ధారయేత్" ఇతి ఆపస్తంభః

33 సూ. వాసాంసి శాణ, క్షౌమ, చీర, కుతపాం సర్వేషాం (గౌ, 1,19)

34 సూ. కార్పాసంచాఽవికృతం (గౌ, 1,20)

సూ. కాషాయ మప్యేకే. [గౌ, 1,21]

సూ. వార్‌క్షం బ్రాహ్మణస్య [గౌ, 1,22]

సూ, మాంజిష్ఠహారిద్రే ఇతరయోః [గౌ, 1_23]

35 సూ. బైల్వపాలాశౌ బ్రాహ్మణ దండౌ.
అశ్వత్థపైలవౌ శేషే [గౌ 1_24_25]

36 సూ_ యజ్ఞియో వా సర్వేషాం [గౌ- 1-26]

37 సూ_ ముండ జటిల శిఖాజటాశ్చ [గౌ- 1,2]

30 సూ. మాటచే నెదురాడక గురువునకు హితము చేయ వరయును. [ఆప, 1,2,19]

31 సూ. బ్రాహ్మణునికి ముంజగడ్డి త్రాడు, క్షత్రియునికి వింటినారి, వైశ్యునికి దారముల త్రాడు మొలత్రాళ్లుగా నుండ వలయును. [బో, 1,2,14]

32 సూ. బ్రాహ్మణుడు లేడి చర్మమును, క్షత్రియుఁడు దుప్పి చర్మమును, వైశ్యుఁడు మేక చర్మమును దాల్చవలయు [బో, 1,2,15]

వివ: చర్మమునుపైని ధరింపవలయునని ఆపస్తంబఋషి

33 సూ. నూలు, పట్టు, అవిసి నార, బొచ్చులతోఁ జేయఁ బడిన వస్త్రము లందఱు ధరింపవచ్చును. [గౌ, 1,19]

34 సూ. రంగు పూయని దూది బట్టయైనను అందఱు ధరింపవచ్చును.

సూ. జేగురు రంగుబట్టనుగూడ ధరింపవచ్చునని కొందఱు

సూ బ్రాహ్మణుఁడు నారబట్ట ధరింపవలయును

సూ. క్షత్రియుఁడును, నారింజవర్ణపు బట్టను, వైశ్యుఁడు వసువు రంగు బట్టను ధరింపవలయును

35 సూ. మారేడు మోదుగు కఱ్ఱలు బ్రాహ్మణునికి దం ములు, అశ్వత్థపైలవ దండములు క్షత్రియ వైశ్యులు ధరిం నగు [గౌ 1,24,25]

సూ. యజ్ఞమున పనికినచ్చు దండములైన నందఱకును పనికివచ్చును [గౌ, 1, 26]

37 సూ. జుట్టు పూర్తిగా తీసివేయుటగాని, శిఖనుగానిఁ జడలను గాని అందఱు ధరింపవచ్చు [గౌ 1,27]

38 సూ- ప్రాణోపస్పర్శనం దర్భైః [గౌ 1-54]

39 సూ- ప్రాణాయామాస్త్రయః పంచదశమాత్రాః [గౌ- 1-55]

40 సూ- ఓం పూర్వా వ్యాహృతయః పంచసత్యాంతాః [గౌ- 1-57]

వివ:- శ్లో॥ ఆయుః సత్త్వబలారోగ్య సుఖప్రీతివివర్ధనాః
రస్యాః స్నిగ్ధా, స్థిరాహృద్యా ఆహారా, స్సాత్త్వికప్రియా
కట్వామ్ల లవణాత్యుష్ణ తీక్ష్ణరూక్షవిదాహినః
ఆహారాస్సాత్త్వికస్యేష్టా దుఃఖశోకామయ ప్రదాః
యాతయామం గతరసంపూతి పర్యుషితంచ యత్

ఉచ్ఛిష్టమపి చామేధ్యం భోజనం తామసప్రియం [గీత, 17,8,9,10]

ఏతేన సత్త్వాహారాః బ్రాహ్మణాః రాజసాహారా క్షత్రియ వైశ్యా, తామసాహారాః శూద్రాభవంతి ఇతిభావః

41 సూ, గురోః పాదోపసంగ్రహణం ప్రాతః [గౌ, 1,58]

42 సూ, బ్రహ్మానువచనే చాద్యంతయోః [గౌ, 1,59]

43 సూ, అనుజ్ఞాత ఉపవిశే త్ప్రాఙ్ముఖో, దక్షిణతః శిష్య ఉదఙ్ముఖోవా [గౌ, 1,60]

44 సూ, సావిత్రీ చానువచనమాదితో బ్రహ్మణ ఆదానే [గౌ, 1,61]

38 సూ. దర్భలచే నింద్రియములను స్పృశింపవల యును. (గౌ, 1,54)

39 సూ. పదునేను మాత్రలు గల మూఁడు ప్రాణాయామములు చేయవలయును. (గౌ, 55)

40 సూ ఓమ్ మొదలు కొని సత్యం అనునంతవఱకు అయిదు వ్యాహృతులను బలుక వలయును. (గౌ 1,48)

వివ:_ ఆయుర్వృద్ధి బలారోగ్య,ప్రీతిదంబౌ, రసాఢ్యమౌ చమురౌ పుష్టియౌ, నింపౌ, నన్నంబుల్ సాత్త్వికంబులు.

వివ: ప్రీతిదంబు=ప్రీతినిచ్చునవి.

ఉప్పుఁ, గార, మతివేఁడి, పుల్పు, వెండువి, చేఁదువి
దప్పిన్ వ్యాధిన్, వ్యథల్ గూర్చు, నన్నంబుల్ రాజసంబులు
చల్లఁబడ్డ రుచిపోవు, దుర్గంధి యైన, రాత్రి దౌ
ఎంగిలౌ నపవిత్రంబౌ, నన్నంబుల్ తామసంబులు.

వివ: దీనినిబట్టి బ్రాహ్మణులు సత్త్వాహారులుగాను క్షత్త్రియులు వైశ్యులు రాజసాహారులుగాను, శూద్రులు తామసాహారులు గాను ఉందురని భావము.

41 సూ, ప్రాతఃకాలమున గురుపాదములకు నమస్కరింపవలయును (గౌ, 1,58)

42 సూ, వేదపాఠ సమయమున మొదటను జివరను బ్రహ్మను వచనము పలుకవలయు (గౌ, 1,59)

43 సూ, గురువు ననుజ్ఞపొంది తూర్పు మొగముగాఁ గాని ఉత్తర ముఖముగాఁగాని గురువునకు దక్షిణమునఁ గూర్చుండవలె (గౌ, 1,60)

44 సూ, వేదమును గ్రహించునపుడు సావిత్రిని మొదటఁ బలుక వలయు (గౌ, 1,61)

45 సూ, ఓంకారోఽన్యత్రాపి (గౌ, 1,62)

46 సూ, ప్రాగుపనయనాత్కామచార వాద భక్షః (గౌ, 2,1)

47 సూ ఉపనయనాది ర్నియమః (గౌ, 1,20)

48 సూ అధశ్శయ్యాసనీ పూర్వోత్థాయ జఘన్య సంవేశీ, (గౌ, 2,27)

49 సూ, నానుదేశ్యం భుంజీత, (అప, 1,2,22)

50 సూ, తథాక్షార లవణ మధుమాంసాని (అప, 1,2,23)

51 సూ వర్జయేన్మధు, మాంస, గంధ, మాల్య, దివాస్వాపాంజ, నాభ్యంగ, నోపాన, చ్ఛత్రి, కామ, క్రోధ, లోభ, వాద వాదన, స్నాన, దంతాధావన, హర్ష, నృత్త, గీత, పరివాద భయాని (గౌ- 2-29)

శ్లో॥ వీణావాదన తత్త్వజ్ఞః శ్రుతి జాతి విశారదః
తాళజ్ఞశ్చాఽప్రయాసేన మోక్షమార్గం నిగచ్ఛతి
(యా- 3-115)

వివ: బదరికాశ్రమవర్ణనే "నృత్యగీతైరలంకృతం" ఇత్యత్రమాధవాచార్యేణోదా హృతం "ఎతద పిభగవత్ప్రీత్యర్థ మేవానుష్ఠి"తంచేత్ మోక్షసాధకం అన్యత్రతు బంధహేతురేవ ఇతి చ టిప్పణ్యాం

45 సూ ఇతరస్థలములందును ఓంకారము పలుకవలయు (గౌ- 1-62)

46 సూ- ఉపనయమునకుఁబూర్వము స్వేచ్ఛగా తిరుగుచు పలుకుచుఁ దినుచు నుండవచ్చును. (గౌ- 2-1)

47 సూ ఉపనయనము మొదలుకొని నియమముగా నుండ వలయును (గౌ- 2-1)

48 సూ- క్రిందఁబరుండి కూర్చుండి గురువునకు ముందుగలేచి, గురువు పరుండిన పిదపఁ బరుండవలయు (గౌ- 2-27)

49 సూ- గురువునకుఁ తెలుపకుండ నేదియు దినరాదు- (ఆప- 2-22)

50 సూ- అట్లే కారము ఉప్పు తేనె మాంసములను దినరాదు [ఆప- 1-2-23]

51 సూ- తేనె మాంసము పరిమళగంధములు మాలలు పగటినిద్ర కాటుక అభ్యంగనము చెప్పులు గొడుగు కోరిక కోపము ఆశ వాదము మృదంగాది వాద్యములు భోగార్థమైన స్నానము పరిమళవస్తువులచే దంతధావనము సుఖము ఆట నృత్యము పాటలు గీతము పరదోషకథనము పరులను భయపెట్టుట వీనిని త్యజింపవలెను-

వివ: విలాసార్థముగానివి యిందు నిషిద్ధములుగావు.

వీణావాదనతత్త్వజ్ఞుఁడును శ్రుతులందు స్వరజాతులందును నేర్పుగలవాఁడును తాలవేత్తయును అనాయాసముగా మోక్షమును పొందును (యాజ్ఞ 3-115)

వివ: బదరికాశ్రమవర్ణనలో "నృత్యగీతములచే అలంకరింపబడును అనుచోట మాధవాచార్యుఁడిట్లనెను అదియును భగవత్ప్రాప్తి కొఱకు చేసిననే మోక్షమిచ్చును- కానిచో బంధకారణమే అని టిప్పణిలో

52 సూ మధుమాంసాంజనోచ్ఛిష్టశుక్త్రస్త్రీ ప్రాణిహింసనం భాస్కరాలోకనాశ్లీల పరివాదాంశ్చ వర్జయేత్
[యజ్ఞవల్క్య-ఆచార 33]

53 సూ నిష్ఠీవిత హసిత విజృంభి తావస్ఫోటనాని
[గౌ- 2-21]

54 సూ యావదర్థ సంభాషీ స్త్రీభిః [బో- 1-2-24]

55 సూ సభాః సమాజాంశ్చాఽగంతా (అప 1-2-24)

56 సూ సత్యవాదీ హ్రీమా నవహబకారః [బో 1-2-21]

57 ద్యూతం హీనసేవా మదత్తాదానం హింసాం
[గౌ- 2-23]

58 సూ మద్యం నిత్యం బ్రాహ్మణః [గౌ- 2-26]

వివ: మద్యం=మదకరం

59 సూ వాగ్బాహూదరసంయతః [గౌ- 2-28]

60 సూ అగ్నిం ధనభైక్షచరణే [గౌ- 1-12]

61- సూ సంయతవాక్చతుర్థ షష్ఠాష్టమకాల భోజీ భైక్ష మాచరేత [వసి- 7-2]

62 సూ- భవత్పూర్వయా బ్రాహ్మణోభిక్షేత
(అప- 1-2-29)

52 సూ. తేనె, మాంసము, కాటుక, ఎంగిలి, నిష్ఠురవాక్కు స్త్రీ దర్శనాదులు ప్రాణిహింస, సూర్యునిజూచుట, అశ్లీల భాషణములను పలుకుట, వినుట, పరదోషములను త్యజింపవలయు. (యాజ్ఞవల్క్య, అచార 33)

53 సూ. ఉమ్మి వేయుట, నవ్వుట, ఆవులింత, ఒళ్లువిఱుచుటను, విడువవలయును. (గౌ. 2,21)

54 సూ. అవసరమైనంతవఱకె స్త్రీలతో మాటాడవలయు [బో, 1,2,24]

55 సూ సభలకు సమాతములకుఁబోవలాదు (అప,1,2,12)

56 సూ. సత్యము, సిగ్గుగలవాడై యహంకారము లేకయుండవలెను. (బో. 1,221)

57 సూ జూదమును, నీచ సేవను, ఇయ్యకుండఁ బుచ్చుకొనుటను, హింసను వదలవలయు. (గౌ, 2,23)

58 సూ. బ్రహ్మను దెలియగోరుఁవాడు మత్తుగలిగించు పదార్థములను విడువవలయును. (గౌ, 2,26)

59 సూ. వాక్కును, బాహువులను, ఉదరమును నియమించుకొనవలయును, (గౌ, 2,26)

60 సూ. అగ్నిని హోమము చేయుట భిక్షయును చేయవలయు (గౌ, 2,12)

61 సూ. వాక్కును నియమించుకొని దినమందు నాల్గయాఱవ, ఎనిమిదవ భాగ కాలమందు భుజించువాఁడై యుండవలయు (వసి, 6,5)

62 "భవతి భిక్షాందేహి" "అమ్మా, పూజ్యురాలా! పెట్టుము" అని బ్రాహ్మణుఁడు భిక్ష మడుగ వలయు [అప, 1,2,29]

63 సూ. భవన్మధ్యయారాజన్యః [అప, 1,2,30]

64 సూ భవదంత్యయావైశ్యః [అప, 1-3-31]

65 సూ తత్సమాహృత్యోపనిధాయ ఆచార్యాయ ప్రబ్రూయాత్ [అప, 1,3,32]

66 సూ. తేన ప్రదిష్టంభుంజీత [అప, 1,3,33]

67 సూ. విప్రవాసే గురో, రాచార్యకులాయ (అప, 1,3,34)

68 సూ నాప్య ప్రయోజనశ్చ రేత్ (అప 1,3,35)

సూ. సర్వంలాభమాహరన్ గురవే సాయంప్రాతరమంత్రేణ భిక్షాచర్యంచరేద్భిక్షమాణోఽన్యత్రాఽపపాత్రేభ్యోఽభిశస్తాచ్చ [అప. 1, ప్ర,కం, 3,25 సూ]

69. సూ. సార్వవర్ణికం భైక్షచరణమభిస్త పతిత వర్జం. (గౌ, 42)

వివ:- అభిశస్తః- స్తేనః బ్రహ్మహంతక, మనుజహంతక, వేదనాశక గర్భనాశకః మాతృపితృ సంబంధి స్త్రీగంతా సురాపాయి, పంయోనర్హ సంయోగ గుర్వాదిసఖీగంతా;పరదాగఃఅధర్మచారి

70 సూ ఆచార, జ్ఞాతి గురుస్వేష్వలాభేఽన్యత్ర [గౌ,2,44]

63 సూ "భిక్షాం భవతి దేహి" యని క్షత్రియుఁ డడుగ వలయును. [అప. 1,3,30]

వివ; "భిక్ష పూజ్యురాలా! పెట్టుము'

64 సూ 'భిక్షాం దేహి భవతి' యని వైశ్యుఁడడుగవలయు

వివ; 'భిక్షను పెట్టుమమ్మా" [అప, 1-3,30]

65 సూ. భిక్ష తెచ్చి యుంచి యాచార్యునికిఁ తెలుప వలయును. [అప, 1,3,33]

66 సూ. ఆచార్యునిచే నీయబడిన దానిని దినవలయు. (అప, 1,3,33)

67 సూ. గురువూరిలో లేనప్పుడు ఆచార్య కులములకుఁ జెప్పవలయు. [అ, 1-3-34]

68 సూ. తన ప్రయోజనమునకు మాత్రమే చరింపరాదు [అప, 1,3,35]

గురువునకుపయోగకరమైన పనిచేయుచు సాయంకాలము పొద్దున్న అపపాత్రులను అభిశస్తులను విడిచి యితర మగు చోట భిక్షా చర్యము చేయువలయును.

69 సూ. అభిశస్తులను పతితులను విడిచి యన్నివర్ణము లందు భిక్షను జరింపవచ్చును. [గౌ- 2-42]

వివ; అభిశస్తులు దొంగ, బ్రహ్మహంతుడు మనుజహంత కుఁడు వేదనాశకుడు మాతాపితృసంబంధిస్త్రీతోఁ గలియువాఁడ మద్యము త్రాగువాఁడు కలియ రాని వారితోఁ గలియు వాఁడ గుర్వాది స్త్రీ గంత, పరస్త్రీ గంత అధర్మాచారి.

70 సూ. ఇతరమగుచోట్ల దొరకనిచో ఆచార్యుని యింట, జ్ఞాతుల యింట గురుపునింట తన యింట గ్రహింపవగు [గౌ- 2-44]

71 సూ భుక్త్వా స్వయమనుమంత్రిం ప్రక్షాళయీత
(ఆప, 1,3,36)

72 సూ. స్త్రీణాం ప్రత్యాచక్షాణాం సమాహితో బ్రహ్మచారి ఇష్టం దత్తం హృతం ప్రజాం పశూన్ బ్రహ్మవర్చసమన్నాద్యం వృంక్తే తస్మాదు హవై బ్రహ్మచారిసంఘం చరతం న ప్రత్యాక్షాతాపి హైష్వేవం విధ ఏవం వ్రతః స్యాదితిహి బ్రాహ్మణం
[ఆప, 1,3,26]

73 సూ. సదాఽరణ్యాత్సమిధ ఆహృత్యాదధ్యాత్
[బో, 1-2-20]

74 సూ. నాస్తమితే సమిద్ధారో గచ్ఛేత్ [ఆప 1_4_15]

75 సూ. అగ్నిమిధ్వా పరిసమూహ్య సమిధ ఆదధ్యాత్సాయం ప్రాతర్యదోపదేశం [ఆప, 1_4-16]

76 సూ సాయంప్రాతరుదకుంభ మాహరేత్(ఆప_1_1-13)

77 సూ. ప్రాఙ్ముఖ ఉదఙ్ముఖో వా శౌచ మారభేత
[గౌ, 1,60]

78 సూ, శుచౌదేశ ఆసీనో దక్షిణం బాహుంజాన్వంతరా కృత్వా యజ్ఞోపవీత్య్ మణి బంధాత్పాణీ ప్రక్షాళ్యవాగ్యతో హృదయస్పృశస్త్రిశ్చతుర్వాఽప ఆచామేత్ (గౌ- 1-36)

79 సూ- అథాహరహరాచార్యం గోపాయేద్ధర్మార్థయుక్తైః కర్మభిః (ఆప- 1_4-23)

71 సూ. భుజించి స్వయముగాఁ బాత్రి కడుగుకొన వల వలయు. [అప. 1. 3. 36]

72 సూ. స్త్రీలు భిక్ష పెట్టక పొమ్మన్నచో పమాహితుఁ డైన బ్రహ్మచారి, వారి యాగాదులను, దానమును, హోమ మును, సంతానమును, పశువులను, బ్రిహ్మవర్చస్సును, అన్నా దులను, పోఁగొట్టును గావునఁ జరించుచున్న బ్రహ్మచారిసంఘ మును భిక్ష పెట్టక పొమ్మనరాదు. మఱియు నిట్టివాని విషయమై ఇట్లే ప్రివర్తింప వలయునని బ్రాహ్మణము చెప్పుచున్నది. [అప. 1, 3, 29]

73 సూ. ఎల్లప్పుడు అరణ్యమునుండి సమిధలను దెచ్చి యుంచవలయు [బో. 1, 2, 20]

74 సూ, సూర్యుఁడస్తమింపఁగా సమిధలకై పోవరాదు. [అప, 1. 4, 14]

75 సూ. అగ్నిని మండింపఁ జేసి పరిసమూహనముచేసి సాయంకాలము ఉదయము ఉపదేశము ప్రికారము సమిధ లుంచ వలయు.

76 సాయంకాలము ప్రొద్దట గురువునకు నీరుతేవల యును. [ఆ, 1, 1, 13]

77 సూ. తూర్పు మొగమైగాని యుత్తరపు మొగమై గాని శౌచకర్మను అరంభింపవలయును. [గౌ. 1, 37]

78 సూ. పరిశుద్ధమైన చోటఁ గూర్చుండి కుడి చేతిని మోకాళ్ళ మధ్యనుంచి యజ్ఞోప వీతము పట్టుకొని మణిబంధము వఱకు చేతులు కడుగుకొని వాక్కును నియమించి హృదయ మును దాకునట్లు నీళ్ళు మూడు సార్లుగాని, నాలుగు సార్లుగాని ఆచమనము చేయవలెను. [గౌ. 1, 38,]

79 సూ. మఱి ప్రితిదినము ధర్మార్థ యుక్తములైన కర్మలతో నాచార్యుని రక్షింపవలయును. [అప. 1, 4, 27]

80 సూ. దక్షిణం దక్షిణేన సవ్యం సవ్యేన చోపసంగృహ్ణీయాద్దీర్ఘమాయుః స్వర్గం చేచ్ఛన్ [బో, 1, 2, 26]

81. సూ. అసావహంభో ఇతి శ్రోత్రేసంస్పృశ్య మనస్సమా ధానార్థం [బో. 1, 2, 27]

82 సూ. అధస్తాజ్జాన్వోరాపద్భ్యాం [బో. 1. 2. 28]

83 సూ. కామమన్యస్మై సాధువృత్తాయ గురుణాఽ మజ్ఞాతః [బో. 1. 2 30]

84 సూ. శక్తివిషయే ముహూర్త మపివాన్ వప్రయుత స్స్యాత్. (బో. 1. 2. 31)

85 సూ. సమిద్ధార్యుదకుంభ పుష్పాన్నహస్తో నాభి వాద యేద్యచ్చాన్యదపి యేవంయుక్తం (బో 1. 32.)

86 సూ. నసోపాన ద్వేష్టితశిరా అవహితపాణిర్వా భి వాద యీత [ఆప 4. 14. 19]

87 సూ. భ్రాతృపత్నీనాం యువతీనాం దుర్వత్నీనాం గాత వీర్యః [బో. 1. 2. 24]

88 సూ. నౌ. శిలాఫలక, కుంజర, ప్రాసాద, కటేషు చక్రవత్సు, చాదోషం సహాసనం- [బో. 1. .. ..]

89 సూ. ప్రమాదాదాచార్యస్య. బుద్ధిపూర్వం వా నియమా తిక్రమంరహసిబోధయేత్. [ఆప. 1. 4. 25]

80 సూ. కుడికాలు కుడిచేతితోను, ఎడమ కాలు ఎడమ చేతితోను బట్టుకొని, దీర్ఘాయుపును స్వర్గమును గోరువాఁడై గురువునకు నమస్కరింప వలయును. [బో, 1, 2, 26]

81 సూ. మనస్సు సమాధానము కొఱకు చెవులు పట్టుకొని "నేను ఫలానా వాఁడను అయ్యా" అని నమస్కరింప వలయు. [బో. 1. 2. 27]

82 సూ. మోకాళ్ళకుఁ క్రిందఁ బాదములవఱకు నమస్కరింపవలయు. [బో. 1. 2. 28]

83 సూ. గురువు సమ్మతిపొంది సాధువర్తనముగల యితరునకు నమస్కరింపవలయు. [. 1. 2. 30]

84 సూ. చేయఁగలిగి యున్నపుడు ఒక క్షణము గూడ అశ్రద్ధతో నుండరాదు. [బో. 1. 2. 3]

85 సూ. సమిధలు, నీటిబిందె, పువ్వులు, అన్నము ధరించి యున్నపుడు నమస్కరిండరాదు ఇట్టి మిగిలినపుడును [బో. 1. 2. 3]

86 సూ. చెప్పులతో. తలపాగతో దర్భలతో నున్నప్పుడును నమస్కరింపరాదు. (అప. 4. 14. 19)

87. సూ. యువతుఁడయిన వాఁడు అన్నల భార్యలకు. యువతులకు. గురు భార్యలకు నమస్కరింపరాదు. (బో. 1. 2. 34)

88 సూ. నావలందు. శిలాఫలకములందు. ఏనుఁగు మీఁద. మేడలపైని, కొండచఱియలందు, చక్రములు గల వాహనములందుఁ గలిసి కూర్చుండుట దోషమూగాదు. [బో. 1. 2. 35]

89. సూ. పొరపాటు వల్లఁగాని బుద్ధిపూర్వకముగా ఆచార్యుఁడు నియమము నతిక్రమించినచో రహస్యముగాఁ దెలుప వలయును. [అప. 1. 4. 25]

90 సూ. అనివృత్తౌ స్వయంకర్మాణ్యారభేత [అప. 1. 4. 26]

91. సూ. నివర్తయే ద్వా [అప. 1. 1. 27]

92. సూ. శుశ్రూషాన్ను వ్రజ్యాచయావదధ్యయనం. [బో. 1. 2. 43]

94. సూ. యుత్వ, క్ష్వశుర, పితృవ్య, మతులానాంతు యవీయసాంప్రత్యుత్థాయాభిభాషణం. [బో. 1, 2, 46]

95. సూ. ధర్మార్థౌ యత్ర నస్యాతాంశుశ్రూషాపి తద్విదా విద్యయా సహమర్తవ్యం నచైనామూషరే వపేత్ [బో. 1. 2. 49]

96. సూ. అహూతాధ్యాయీ [అప 1. 5. 28]

97. సూ. అహోరాత్రయోః సంధ్యయోః పర్వసు చ వా అధీయీత. [బో. 1. 11. 34]

వివ:- అహస్సంధ్యాయాం. రాత్రిపకధ్యాయాం చ నాధీయీ త్యర్థః

98. సూ. శ్మశాన, గ్రామాంత, మహాపథాశౌచేషు. (గౌ, 0, 18)

99, సూ. శుక్తకే చోద్గారే (గౌ, 16. 20)

100, సూ. వర్షతి చ [గౌ 16, 13]

90 సూ. గురువు తప్పునుండి మరలనిచో తానే కర్మలు చేయవలయు (అవ, 1,4,26)

91 సూ. బలాత్కారముగఁ దానుగాని పితాదులద్వారా గాని ఆ దోషమునుండి మరలింపఁ జేయవలయు.(అవ,1,1,27)

92 సూ. ఆపత్కాలమున ఆ బ్రాహ్మణుని యొద్దఁ జదువ వచ్చును. (బో, 1,2,42)

93 సూ. చదువు ముగించు వఱకు శుశ్రూషయు అనుస రించుటయు జేయవలయు (బో, 1,2,43)

94 సూ. తనకంటెఁజిన్నవారగు ఋత్విక్కులకు, మామ లకు, పినతండ్రులకు, మేనమామలకు ఎదురుగ వెళ్లి మాటాడ వలయు (బో, 1_2_46)

95 సూ. ఎవని దగ్గఱ ధర్మార్థము లుండవో, శుశ్రూషా భావము లేదో, వానికివిద్య చెప్పరాదు, చవిటి పఱ్ఱయందు ఈ విద్యను నాటరాదు. (బో, 1-2_49)

96 సూ. గురువుచే బిలువఁబడి చదువ వలయు (అవ- 1_5_26)

97 సూ_ పగటి సంధ్యను రాత్రి సంధ్యను, వర్షము లందును జదువరాదు [బో- 1_11_34]

98 సూ_ శ్మశానమున, గ్రామము చివర, రాజమార్గమున అశుచిస్థానమునఁ జదువరాదు_ [గౌ_16-18]

99 సూ- పులిత్రేన్పు వచ్చినప్పుడును జదువరాదు [గౌ- 16-20

100 సూ_ వర్షము కురియుచుండగా జదువరాదు [గౌ- 12-13]

101 సూ- అంతశ్శవం [ఆప- 1-3-28]

102 సూ- వాతేపూతిగంధే, నీహారే, నృత్త, గీత వాదిత్ర రుదిత సామశబ్దేషు తావంతంకాలం [బో- 1-11-28]

సూ- పంచదశ్యాం చతుర్దశ్యామష్టమ్యాం రాహుసూతకే (యాజ్ఞవల్క్య)

103 సూ- కావ్యాలాపాంశ్చ వర్జయేదితిహ్రూయతే

104 సూ- వేదమనూచ్యాచార్యోఽం తేవాసిన మనుశాస్తి సత్యం వద, ధర్మం చర, స్వాధ్యాయాన్మాప్రమదః అచార్యాయ ప్రియంధన మాహృత్యప్రజాతంతుం మా వ్యవచ్ఛేత్సీః (తైత్తి, 11 అనువాక)

105 సూ- సత్యాన్నప్రమదితవ్యం, ధర్మాన్న ప్రమదితవ్యం, కుశలాన్న ప్రమదితవ్యం, భూత్యైన ప్రమదితవ్యం స్వాధ్యాయ ప్రవచనాభ్యాం నప్రమదితవ్యం, దేవపితృకార్యాభ్యాం నప్రమదితవ్యం (తైత్తి, 11 అను)

106 సూ- మాతృ దేవోభవ, పితృ దేవోభవ, ఆచార్యదేవోభవ, అదిథి దేవోభవ [తైత్తి, 11 అను]

107 సూ- యా న్యనవద్యాని కర్మాణితాని సేవితవ్యాని నో ఇతరాణి [తైత్తి, 11 అను]

101 సూ లోపల శవమున్న గ్రామమునఁ జదువరాదు (ఆవ, 1,3,9)

102 సూ_ దుర్గంధముగా గాలి వీచునప్పుడును, మంచు పట్టినప్పుడును, ఆట, పాట, వాద్యములు, ఏడ్పు జరగనపుడును అ కాలమునుట్టుకుఁ జదువరాదు (బో- 1_11-23)

సూ- అమావాస్య, చతుర్దశి, పూర్ణిమ, అష్టమి నాడుఁను గ్రహణము నాడుఁను చదువరాదు (మను)

103 సూ_ వేదముఁ జదివించి యాచార్యుఁడిట్లు శిష్యునికి బోధించును సత్యము పలుకుము, ధర్మముగ నడువుము, స్వాధ్యాయమునుండి పొరపడకుము, ఆచార్యుని కిష్టమైన ధనమునిచ్చి సంతానమును తీగెను త్రెంపకుము (త్తై త్తి 11 అనువాకము)

105 సూ_ సత్యమునుండి పొరపడరాదు, ధర్మమునుండి పొరపడరాదు ఆత్మరక్షణ నుండి పొరపడరాదు శుభకర్మ నుండి పొరపడరాదు స్వాధ్యాయ ప్రవచనముల నుండి పొరపడరాదు, దేవ పితృ కార్యములనుండి పొరపడరాదు (త్తై త్తి 11 అను)

106 సూ_ తల్లిని దేవతఁగ జూడుము, తండ్రిని దేవునిగఁ జూడుము, ఆచార్యుని దేవునిగఁ జూడుము, అతిథిని దేవునిగఁ జూడుము (త్తై త్తి- 11 అను)

107 సూ_ దోషములేనికర్మలను సేవింపుము, దుష్టకర్మలు చేయకుము (త్తై త్తి- 11 అను)

108 సూ- యాన్యస్మాకం సుచరితానితాని త్వయోపా స్యాని నో ఇతరాణి (తై_త్తి, 11 అను)

109 సూ- యే కేచాస్మచ్ఛ్రేయాంసో బ్రాహ్మణాః తేషాం త్వయాసనేన ప్రశ్వసితవ్యం, శ్రద్ధ యా దేయం అశ్రద్ధయాఽ దేయం శ్రియా దేయం హ్రియా దేయం భియా దేయం, సంవిదా దేయం- (తై_త్తి- 11 అను)

110 సూ, అథ యది తే కర్మ విచికిత్సా వా వృత్త విచి కిత్సా వాస్యాత్ యే తత్ర బ్రాహ్మణాః సంమర్శినః యుక్తా ఆయుక్తా అలూక్షా ధర్మ కామాః య థాతేఽత్రవర్తేరన్ తథా తత్ర వర్తేథాః (తై_త్తి- 11 అను)

111 సూ. అథాఽభ్యాఖ్యాతేషు యేతత్ర బ్రాహ్మణాః సం మర్శినః యుక్తా ఆయుక్తా అలూక్షా ధర్మకామాః స్యుః య థాతే తేషు వర్తేరన్ తథా తేషు వర్తేథాః ఏష ఆదేశ, ఏష ఉప దేశ ఏషా వేదోపనిషత్ ఏతదను శాసనం ఏవముపాసితవ్యం ఏవముచైత దుపాస్యం (తై_త్తి. శిక్షా. 1. అను)

112 సూ. విద్యాంతే గురురర్థేన నిమంత్ర్యః (గౌ, 2,5౬)

113 సూ. కృత్వా నుజ్ఞాతస్యనాస్నానం (గౌ- 2_5౮)
వివ: ఇదం సమావర్తన మితి వ్యవహ్రియతే.

అయం

ఉపకుర్వాణ బ్రహ్మ చర్యాశ్రమః

108 సూ. మేము చేసిన శుభ కర్మలను నీవు చేయుము. మేము చేసిన యశుభ కర్మలను మాత్రము చేయకుము(తైత్తి,11అను)
109 సూ. మనకంటె శ్రేష్ఠులైన బ్రాహ్మణులకు ఆసనమిచ్చి శ్రమ పోగొట్టవలయు, శ్రద్ధతో నియ్యవలయు,అశ్రద్ధతో నీయ రాదు. శుభముగా నీయవలయు, సిగ్గుతో నీయవలయుభయము తో నీయవలయు, స్నేహముతో నీయవలయు.(తైత్తి, 11అను

110 సూ. మఱి నీకు గర్మలలో గాని ప్రవర్తనలో గాని సంశయము గలిగినచో అందు బరిశీలించుటలో దగినవారును అభియుక్తులును, అన్నిటియందు ప్రయుక్తులును,మృదువైన వారును, ధర్మమయిన కామము గల వారునగు బ్రాహ్మణులీ విషయమునసెట్లు ప్రవర్తింతురో యట్లు ఈ విషయమున బ్రవర్తింపుము. (తైత్తి, 11 అను)
111 సూ. మఱి పైని జెప్పబడిన వానియందు అందులో బరిశీలించుటలో దగినవారును, అభియుక్తులును అన్నిటియందు ప్రయుక్తులును, మృదువైన వారును,ధర్మమైన కామముగల వారును నగు బ్రాహ్మణులు వాటియందెట్లు ప్రవర్తింతురో యట్లు వాని యందు బ్రవర్తింపుము.ఇది యాదేశము ఇదియుపదేశము ఇది వేదములోని రహస్యము ఇది యీశ్వర వచనము. ఇట్లు ఉపాసింపదగినది ఇట్లు ఇదియుపాసింపదగినది (తైత్తి,శిక్షా 11అను

112 సూ. విద్య సమాప్తి చెందిన పిదప "ఏమి మీకు చేయుదును" అని గురువు నడుగవలయును (గౌ- 2-55)

113 సూ. గురువడిగినది యిచ్చిగాని యనుజ్ఞ పొంది గాని బ్రహ్మచర్య దీక్షా స్నానము చేయవలయును. (గౌ- 2-56
వివ:- దీనినే సమావర్తన మందురు.

ఇది ఉపకుర్వాణ బ్రహ్మ చర్యాశ్రమము

అథ నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యం

114 సూ. ఆచార్యాధీనత్వ మాంతం (గౌ- 3-5)

వివ:- నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి విషయక మేతత్.

115 సూ. బ్రహ్మచార్యాచార్యం పరిచరేత్ (వసి- 7-3)

116 సూ. ఆ శరీర విమోక్షణాత్ (వసి- 7-4)

117 సూ. గురోః కర్మ శేషేణ జపేత్ (గౌ- 3-6)

వివ:- గురు శుశ్రూషాతిరిక్త కాలే జపం కుర్యాత్

118 సూ. ఏవం వృత్తో బ్రహ్మ లోకమావాప్నోతి జితేంద్రియః (గౌ- 3-9)

అయం నైష్ఠికబ్రహ్మ చర్యాశ్రమః
ద్వితీయోఽధ్యాయః సమాప్తః

మఱి యింక నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యము

114. సూ. నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి మరణించు వఱకు ఆచార్యుని కధీనుఁడై యుండవలయు. (గౌ. 3. 5.)

115. సూ. నైష్టిక బ్రహ్మచారి ఆచార్య్య సేవింనవలయు (వసి, 7, 3)

116, సూ, శరీరమును విడచు వఱకు సేవింపవలయు, (వసి, 7, 4)

117, సూ. గురు శుశ్రూష చేసిన పిదప మిగిలిన కాలమున జపమును జేయవలయును, (గౌ, 3, 6)

118, సూ, ఇట్లు ప్రవర్తించు జితేంద్రియుఁడు బ్రహ్మలోకమును బొందును, (గౌ, 3, 6)

ఇది నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యాశ్రమము

రెండవ యధ్యాయము,

వర్ణాశ్రమ ధర్మ సూత్రాణి

స్నాతక ప్రకరణమ్

తృతీయోఽధ్యాయః

1. సూ అథ స్నాతకస్య (1. 3. 1)

వివ:- ధర్మా వక్ష్యంతే ఇతిశేషః

2 సూ. అంతర్వాస్యుత్తరీయ వాన్ [బో 1, 3, 2]

3 సూ, వైణవ దండం ధారయేత్ (బో 1, 3, 3)

4 సూ. సోదకం చ కమండలుం [బో 1, 3, 4]

5 సూ, ద్వియజ్ఞోపవీతీ [బో 1, 3, 5]

6 సూ, ఉష్ణీష, మజిన ముత్తరీయ ముపానహౌఛత్రం చోపాసనం దర్శ పూర్ణమాసౌ చ [అప, 2, 7, 1]

7 సూ, మాల్యాలిప్త ముఖ ఉపలిప్త కేశశ్మశ్రు రక్తోఽభక్తో, వేష్టిత్యపవేష్టితి కంచుక్యుపానహీ పాదుకీ [అప, 2, 6, 2]

8 సూ, పర్వసు కేశశ్మశ్రు, లోమ నఖ వాపనం (బో 1, 3, 7)

9 సూ, తస్య వృత్తిః (బో 1, 3, 8)

వివ:- స్నాతకస్య వృత్తిస్తు వక్ష్యతే ఇతిశేషః

ఆర్ష ధర్మ సూత్రములు

స్నాతక వ్రతము

మూఁడవ యధ్యాయము

1 సూ. ఇంక స్నాతకుని ధర్మములు చెప్పఁబడును [బో. 1. 3. 1]

2 సూ. లోపల బట్టను పైని ఉత్తరీయమును ధరింపవలయు. [బో. 1, 3.2]

3 సూ. వెదురు బెత్తమును ధరింపవలయు [బో, 1.3.3.]

4 సూ. ఉదకముతోఁ గూడిన కమండలువును గూడ దాల్పవలయు. [బో. 1.3.4]

5 సూ. రెండు యజ్ఞోపవీతములను ధరింపవలయు

[బో. 1.3.5]

6 సూ. తలపాగ, చర్మము, ఉత్తరీయము, చెప్పులు, గొడుగు, ఏకాగ్ని పరిచరణము, స్థాలీ పాకముతో దర్శపూర్ణమాసములు పూనవలయు. [ఆ. 2.7.2]

7 సూ. పూలదండలు, ముఖమునకు చందనాదిలేపనములు జుట్టునకు సుగంధతైలము, కాటుక, అభ్యంగనము, తలపాగ, నడుమునకు మఱియొక వస్త్రము, చొక్కా, చెప్పులు పాదుకలు ధరింపవలయు. [ఆప. 2,7,2]

8 సూ. పర్వములందు జుట్టు, గడ్డము, మీసములు, రోమములు గోళ్లు తీయించుకొనవలయు. [బో. 1.3.7]

9 సూ. స్నాతకుని జీవిత వృత్తి చెప్పఁబడుచున్నది. [బో. 1.3.8]

10. సూ. బ్రాహ్మణ, రాజన్య, వైశ్య రథకారేష్వామం లిప్సేత. (బో. 1.3.9)

11. సూ. భైక్షం వా (బో. 1.3.10)

12 సూ. ఉచ్చైస్తరాం నాసీత [అప. 2,7, 8]
వివః- ఆచార్యాసనాదితి శేషః

13 సూ. తథా బహుపాదే [అప, 2.8,9]
14 సూ. శయ్యాసనే ఒఒచరితే నా విశేత్ [అప. 2.8.11.]

15 సూ. సభా నికష కట స్వస్తరాం శ్చ (అప. 2,8,13)

16 సూ. నా నభి భాషితో గురు మభి భాషేత ప్రియూణా దన్యత్ [అప. 2,8,14]

17 సూ, వృ్యపతోద. వ్యపజావ, వ్యభిహ, సోదామంత్రణ నామధేయగ్రహణ, ప్రేక్షణా నీతి గురోర్వర్జయేత్ [అప 2,8,15]
18 సూ. అ పద్యర్థం [అప, 2,8,16]
19 సూ. సహ వసన్ సాయం ప్రాతరనాహూతో గురుం దర్శ నార్థిగచ్ఛేత్ [బో. 2,8,17]
20 సూ. వాగ్యతస్తిష్ఠేత్ [బో. 1,3,11]
21 సూ. పర్వాణి చాన్య దేవపితృ సంయుక్తాని పాకయజ్ఞిక సంస్థాని భూతి కర్మాణి కుర్వీత [బో. 1,3,12]
వివః- అన్య=అస్మాత్ భైక్షాత్.

10 సూ. బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ వైశ్య రథకారుల దగ్గర నుండి యుపక్వ పదార్థమును గోరవలయు [బో. 1,3,9]

11 సూ. భిక్షను గాని గ్రహింపవలయు [బో. 1,3,10]

12 సూ. గురువుకంటె నెత్తుగాఁ గూర్చుండరాదు. [ఆప. 1,8,8]

13 సూ. అట్లే చాల కాళ్ళుగల యాసనమునఁ గూర్చుండ రాదు. [ఆప. 2,8,9]

14 సూ. ఆచార్యుఁడు ఉపయోగించిన శయ్యను ఆసన మునను గూర్చుండరాదు. [ఆప. 2,8,11]

15 సూ. సఫలను, సహజమును,కటమును స్వస్తరమును ప్రవేశింపఁదగును. [ఆప. 2,8,13]

16 సూ. గురువు మాటాడకుండఁ బ్రయాణము కంటె నితరమగు విషయమును మాటాడరాదు. [ఆప. 2,8,14]

17 సూ. పిలుచుటకై ఓటికెలు వేయుట, చెవి దగ్గర గుస గుసలాడుట ఎదురుగ నవ్వుట, గట్టిగఁబిలుచుట, పేరు పెట్టి పిలు చుట ఆజ్ఞాపించుట యివి గురువు విషయమునఁ జేయరాదు. [ఆప. .8.15]

18. సూ ఆపత్కాలమున విషయమును జ్ఞాపకము చేయ వలయు. [ఆప. 2.8.16]

17 సూ. గురువుతోఁ గూడ నివసించుచు సాయంకాలము ప్రొద్దుటఁ బిలువకుండ గురువును జూచుటకై వెళ్ళవలయును [ఆప. 2.8.17]

20 సూ. వాక్కును నియమించుకొని యుండవలయు [బో. 1.3.11]

21 సూ. భైక్షమువల్ల దేవపితృ సంబంధమైన యాయు ష్కర్మమైన పాక యజ్ఞములు (అష్టకాహోమాదులు) అన్ని యుఁ జేయ వలయు [బో. 1.3.12]

౨౨ సూ. ఏతేన విధినా ప్రజాపతేః పరమేష్ఠినః పరమర్ష యః పరమాంకాష్ఠాం గంచ్ఛం తీతిబోధాయనః [బో. 1-3-1౭

వివ:- ప్రజాపతేః పరమేష్ఠినః పరమాంకాష్ఠాం స్థానం గచ్ఛంతీత్యర్థః

ఇదం స్నాతక వ్రతం
తృతీయోఽధ్యాయః సమాప్తః

—: o :—

అథ గృహస్థాశ్రమః
చతుర్థోఽధ్యాయః

సూ. బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేద్గృహీ భూత్వా వనీ భవేత్ వనీ భూత్వా పరివ్రజేత్ యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యా దేవ ప్రవ్రజేత్ గృహాద్వా వనాద్వా (జాబాలోపనిషత్తు 4)

1 సూ. స విధి పూర్వం స్నాత్వా భార్యా మధిగమ్య యథోక్తాన్ గృహస్థ ధర్మాన్ ప్రయుంజాన ఇమాని వ్రతా న్యను కర్షేత్ స్నాతకః (గౌ, 9, 1)

2 సూ- తేషాం గృహస్థో యోనిః (గౌ, 3. 3)

3 సూ. గృహస్థస్సదృశీం భార్యాం విందే తానన్య పూర్వాం యవీయసీం [గౌ 4,1]

4 సూ అసమాన ప్రవరై ర్వివాహః (గౌ. 4.2)

22 సూ. ఇట్టి విధానముచేతఁ బరమర్షులు ప్రజాపతి యగు బ్రహ్మ యొక్క యుత్తమ స్థానమును బొందిరని బోధాయనుఁ డనియె.

ఇది స్నాతక వ్రతము
మూఁడవ యధ్యాయము

—0—

మఱియింక గృహస్థాశ్రమము

నాల్గవ యధ్యాయము

సూ. బ్రహ్మచర్యమును పూర్తి చేసి గృహస్థుఁడు గావలయును గృహస్థుఁడై పిదప వానప్రస్థుఁడు గావలయును. వానప్రస్థుడైన పిదప సంన్యాసి గావలయును లేక శక్తిని బట్టి బ్రహ్మచర్యము నుండియైనను గృహము నుండియో వనము నుండియో సంన్యసింపవలయును.

1 సూ. ఆస్నాతకుఁడు యథావిధిగ దీక్షా స్నానముచేసి యథోక్తములైన గృహస్థ ధర్మములను ఆచరించుచు ఈ నియమముల నాచరింపవలెను. (గౌ. 9,1)

2 సూ_ ఆయాశ్రమములకు గృహస్థుఁడు గారణము. [గౌ- 1-3-3]

3 సూ. గృహస్థుఁడు, ఇది వరకు వివాహముగాకుండి తనకంటె వయస్సులోఁ జిన్నదైన యనుకూలయైన భార్యను వివాహమాడవలయును. (గౌ. 4,1)

4 సూ. సమానముగాని ఋషిప్రవరగల వారితో వివాహము చేయవలయు. (గౌ. 4-2)

5. సూ. ఊర్ధ్వం సప్త మాత్రిపితృ బంధుభ్యః [గౌ- 4-3]

6. సూ. మాతృబంధుభ్యః పంచమాత్ (గౌ. 4-5)

7 సూ. అష్టౌ వివాహాః (బో. 1, 11, 1)

వివ;- 1 బ్రాహ్మః 2 ప్రాజాపత్యః 3 అర్షః 4 దైవః 5 గాంధర్వః 6 అసురః 7 రాక్షసః 8 పైశాచః

8 సూ. శ్రుతిశీలే విజ్ఞాయ బ్రహ్మచారిణేఽర్థినే కన్యాదానం బ్రహ్మః (బో. 1.11.2)

9 సూ. ఆచ్ఛాద్యాలంకృత్య సహధర్మశ్చర్యతామితి ప్రాజాపత్యః (బో. 1,11,3)

10 సూ. పూర్వాం లాజాహుతిం హుత్వా గోమిథునం కన్యావతే దత్వా గ్రహణ మార్షః (బో. 1,11,4)

11 సూ. దక్షిణాసు నీయమానా స్వంతర్వేది ఋత్విజే స దైవః (బో. 1,11,5)

12 సూ. సకామేన సకామాయాం మిథస్సంయోగో గాంధర్వః (బో. 1,11,6)

13 సూ. ధనేనోపతోష్యాసురః (బో. 1,11,7)

14 సూ. ప్రసహ్య హరణాద్రాక్షసః (బో. 1,11,8)

15 సూ. సుప్తాం మత్తాం ప్రమత్తాం వోపయచ్ఛేదితి పైశాచః (బో. 1,11,9

5 సూ. తండ్రి బంధువులకు నేడవ వానినుండి పైని వివాహము చేయవలయు. (గౌ, 4,3)

6 సూ. తల్లి బంధువులకు నైదవ వానినుండి పైని వివాహము చేయవలయు. [గౌ. 4-5]

7 సూ వివాహము లెనిమిది విధములు [బో_ 1-11_1]

వివ:_ 1 బ్రాహ్మము 2 ప్రాజాపత్యము 3 ఆర్షము 4 దైవము 5 గాంధర్వము 6 ఆసురము 7 రాక్షసము 8 పైశాచము

8 సూ, శ్రుతశీలములఁ దెలిసికొని వధువునడిగిన బ్రహ్మచారికి కన్య నిచ్చుట బ్రహ్మము (బో- 1_11-2)

9 సూ వస్త్రములు గప్పి అలంకరించి యీమె నీ భార్య యీమెతోఁ గూడ ధర్మము చరింపుమని చెప్పి యిచ్చునది ప్రాజాపత్యము [బో 1_11-2]

10 సూ. మొదటి లాజహోమమును జేసి గోవుల జంటతో కన్య గల వానికి నిచ్చి కన్యను గ్రహించుట యార్షము.

11 సూ- దక్షిణ లిచ్చుచుండఁగా వేది మధ్యను ఋత్విక్కునకు గన్య నిచ్చుట దైవము (బో- 1-11_5)

12 సూ- కోరిక గల జ్ఞానితోఁ గోరిక గల కన్యకుఁ బరస్పరము సంయోగము గలుగుట గాంధర్వము (బో- 1-11_6)

13 సూ- ధనము చేత సంతోషపెట్టి చేయుట్లో పెళ్లి యాసురము (బో- 1_11_7)

14 సూ- బలాత్కరించి కన్యను దొంగిలించుట రాక్షసము (బో, 1,11,8)

15 సూ- నిద్రించిన దానితో, మత్తురాలితో, ప్రమాద పడిన దానితోఁ గలియుట పైశాచము [బో- 1-11_9]

16 సూ. చత్వారో ధర్మ్యాః ప్రథమాః (గౌ- 4_14)

17 సూ- షడిత్యేకే (గౌ- 4_15)

18 సూ- గాంధర్వ మప్యేకే ప్రశంసంతి సర్వేషాం స్నేహాను గతిత్వాత్ (బో_ 1_11_16)

19 సూ- వివాహో జాప్రవయైనతుభోగా యేతి మహాత్మనో మతం

20 సూ- యథా యుక్తో వివాహస్తథా ప్రజా భవతీతి విజాయతే (బో_ 1_11_17)

వివ:- అనిందితైః స్త్రీ వివాహై రనింద్యా భవతి ప్రజా
నిందితైర్నిందితా నౄణాం తస్మాన్నింద్యాన్ వివర్జయేత్
(మను 3_43)

21 సూ_ పునంతి సాధవః పుత్రాః (గౌ- 4_29)

22 సూ_ త్రి పురుష మార్షాత్ [గౌ- 4 30]

23 సూ_ దశ దైవాత్ [గౌ_ 5_31]

24 సూ- దశ పూర్వాన్ దశావరానాత్మానం చ బ్రాహ్మీ పుత్రః బ్రాహ్మీ పుత్రః (గౌ_ 4-33)

25 సూ_ వేదస్వీకరణశక్తి రప్యేవం విధానామేవ పుత్రాణాం భవతీతి [బో. 2,11,29]

16 సూ- మొదటి నాలుగు వివాహములు ధర్మముతోఁ గూడినవి (గౌ- 4-14)

17 సూ. మొదటి యాఱును ధర్మముతోఁ గూడినవని కొందఱు (గౌ. 4,15)

18 సూ. అందఱును స్నేహముతోఁ గూడిన వారగుట వలన గాంధర్వమునుగూడఁగొందరు ప్రశంసింతురు. [బో. 1.11.19]

19 సూ. వివాహము సంతానము కొఱకే భోగమునకు మాత్రము గాదని మహాత్ముల మతము.

20 సూ. వివాహమెట్టిదో సంతానము గూడ నట్టిదే యగు నని తెలియుచున్నది. (బో. 1,11,13)

21 సూ. సాధువులైన పుత్రులు పవిత్రము చేయుదురు. [గౌ. 4.26]

వివ:- నింద్యముగాని స్త్రీ వివాహములచే సంతానము అనింద్యమగును. నిందితమైన వివాహములచే నరులకు నిందితమైన సంతానమగును కనుక నింద్య వివాహములను వర్జింపవలెను.

22 సూ. ఆర్ష వివాహము వల్లఁగలిగిన పుత్రులు మూఁడు పురుషాంతరములను బవిత్రము చేయుదురు. (గౌ. 4,30)

23 సూ. దైవ వివాహము వలన గలిగిన పుత్రులు పది పురుషాంతరములను బవిత్రము చేయుదురు. [గౌ. 4,31]

24 సూ. బ్రాహ్మ వివాహము వల్లఁ గలిగిన పుత్రుఁడు పది పురుషాంతరములు పూర్వపువారిని పది పురుషాంతరములు తరువాతివారిని బవిత్రము చేయును. [గౌ. 4,33]

25 సూ. ఇటువంటి వివాహము వలనఁగలిగిన పుత్రులకు వేద స్వీకరణ శక్తి గూడ నిట్లే దానికిఁ దగినట్లే యుండును. (బో, 1,11,16)

సూ. బ్రాహ్మణేన బ్రాహ్మణ్యాముత్పన్నః ప్రాగుపనయనా జ్ఞాత ఇత్యభిధీయతే. [బో.గృ. 1,7,1]

సూ. ఉపనీతమాత్రో వ్రతానుచారీ వేదానాం కించిదధీత్య బ్రాహ్మణః [బో. 1,7]

సూ. ఏకాం శాఖామధీత్య శ్రోత్రియః [బో 1,7,3]

సూ. అంగాధ్యాయీ అనూచానః [బో. 1,7,4]

సూ. కల్పాధ్యాయీ ఋషికల్పః [బో. 1 7,5]

సూ. సూత్రప్రవచనాధ్యాయీ భ్రూణః [బో 1,7,6]

సూ. చతుర్వేదాదృషిః [బో. 1,7,7]

సూ. అథ ఊర్ధ్వం దేవః [బో. 1,7,8]

సూ. అథయదికామయేత శ్రోత్రియం జనయేయ మిత్యారుంధత్యుపస్థానాత్కృత్వా త్రిరాత్రమక్షారలవణాశీ నావధశ్శాయినౌ బ్రహ్మచారిణావాసాతే. [బో. 1,7,9]

సూ. అథయకామయే తానూచానం జనయేయమితి ద్వాదశరాత్రి మేతద్వ్రతంచరేత్. (బో. 1,7.10)

సూ. బ్రాహ్మణునికి బ్రాహ్మ స్త్రీ యందుఁ బుట్టినవాఁడు ఉపనయనమునకు ముందు జాతుఁ డనబడును. (బో. 1,7,1)

సూ. ఉపనయనము మాత్రము చేయఁగా వ్రతములు చేయుచు వేదములలో గొంచెము చదివినవాఁడై బ్రాహ్మణుఁడ నబడు. (బో. 1,7,2)

సూ. ఒక వేదశాఖను మాత్రము చదివినవాఁడు శ్రోత్రి యుఁడనఁబఁడు. [బో. 1,7,3]

సూ. అంగములను గూడ జదివిన వానిని అనూచానుఁ డందురు. [బో. 1,7,4]

సూ. కల్పము గూడఁ జదివినవాఁడు ఋషికల్పుఁడనఁ బడు. [బో. 1,7,5]

సూ. సూత్రప్రవచనములను జదివిన వానిని భ్రూణుఁ డందురు. (బో. 1,7,6)

సూ. నాలుగువేదములఁ జదువుటవల్ల ఋషియగును. (బో, 1,7.7)

సూ. ఇంకను పైగా జదివినచో దేవుఁడనఁబడు. [బో. 1,7,8

సూ. మఱి శ్రోత్రియకుమారుని గనవలయునని కోరినచో అరుంధత్యుపస్థానము వఱకు మూఁడురాత్రి లుప్పుకారము దినక క్రింద బరుండి బ్రహ్మచారులై దంపతులుండవలయును [బో. 1,7,9]

సూ. మఱి అనూచానుని గనవలయునని కోరినచో పం డ్రెండు రాత్రులు ఈ వ్రతమును జేయవలయు. (బో, 1,7,10)

సూ అథయది కామయేత ఋషికల్పం జనయేయ మితి మాసమ్తద్వ్రతంచ రేత్ (బో. 1,7,11)

సూ. అథయది కామయేతఋాషిం జనయేయమితి చతు రో మాసా నేతద్వ్రతంచరేత్ [బో, 1,7,12]

సూ. ఆథయది కామయేత్ ఋషింజన యేయమితిషణ్మా సానేతద్వ్రతంచరేత్ (బో, 1,7,13)

సూ. అథయదికామయేత దేవంజనయేయమితి సంవత్స రమే తద్వ్రతం చదేత్ [బో, 1,7,24]

సూ. ఋతావు పేయాత్ (గౌ- 5,1)

వివ:- ఋతుదర్శన ప్రభృతి షోడశ రాత్రయః స్త్రీణాం ఋతు రభిధీయతే

27 సూ. సత్వత్ర వా ప్రతిషిద్ధ వర్జం (గౌ, 5,2)

వివ:- వర్జ్యాణి ప్రతిషిద్ధాని,

28 సూ, న మిధునీ భూత్వా శౌచం ప్రతి విలంబేత [గౌ. 9,]

సూ. న చ తస్మిన్ శయనే స్వాధ్యాయ మధీయీత [గౌ, 9,2]

30 సూ. నా కల్యాం నారీ మభిరమేత్ [గౌ 9,29]

31 సూ న ర జ స్వలాం (గౌ. 9,30)

32 చ చైనాంశ్లిష్యేత్ (గౌ- 9,31)

33 సూ న కన్యాం (గౌ. 9-32)

సూ॥ మఱి ఋషికల్పుని గనవలయునని కోరినచో ఒక మాసము ఈ వ్రతమును జేయవలయును [బో, 1,7,11]

సూ, ఋూణుని గనవలయునని కోరినచో నాలుగు మాసములీవ్రతము చేయవలయును. [బో, 1,7,12]

సూ, మఱి ఋషిని గనవలయునని కోరినచో ఆఱు మాసములీవ్రతమును చేయవలయును. [బో- 1-7,13]

సూ. మఱి దేవుని గనవలయునని కోరినచో ఒకసంవత్సరము ఈ వ్రతము అచరింపవలయును- [బో- 1,7,20]

26 సూ- ఋతు కాలమందు గలియవలయును [గౌ-5,1]

వివః- ఋతు దర్శనము మొదలు పదునాఱు రాత్రులు స్త్రీలకు ఋతుకాలము,

27 సూ, పర్వాది ప్రతిషిద్ధ దినములను విడిచి మిగిలిన దినములందెల్లడను గాని గలియవచ్చును [గౌ, 5,2]

28 సూ భార్యను గలిసి శౌచమును గూర్చి యాలపింపరాదు [గౌ, 9-27]

26 సూ- ఆశయన మందు స్వాధ్యాయము చదువరాదు- [గౌ- 9,2.]

30 సూ- అనారోగ్యముగల స్త్రీని గలియరాదు [గౌ- 9-29]

31 సూ- రజస్వలను గలియరాదు [గౌ- 9,30]

3 సూ- రజస్వలను కౌగలించవదగను [గౌ- 9,31]

33 సూ- కన్యను కౌగలింపరాదు [గౌ- 9,32]

శ్లో॥ నాఽస్నాతాంతుస్త్రియంగచ్ఛేన్నాతురాం న రజస్వలాం
నాఽనిష్టాం నప్రకుపితాం నాఽప్రశస్తాం న రోగిణీం
నాఽదక్షిణాం నాఽన్యకామాంనాఽకామాం నాన్యయోషితం
క్షుత్క్షామాం నాఽతి భుక్తాం వా స్వయం చైతైర్గుణైర్యుతః
విష్ణు, 3,11,112]

34 సూ- అగ్నిముఖోపధమన, విగృహ్యవాద, బహిర్గంధ మాల ధారణ, పాపీయసావ లేఖన, భార్యా సహభోజ నాంజంత్య వేషణ కుద్వార ప్రవేశ, పాద పాద ధావ, నా, సందిగ్ధ భోజన, నదీబాహు తరణ, వృక్ష, విషమారోహణ, ప్రాణవ్యాయచ్ఛనాని వర్జయేత్ [గౌ, 9,33

35 సూ- నసందిగ్ధాంనావ మధిరోహేత్ (గౌ- 9-14)

36 సూ. సర్వత ఏవాత్మానం గోపాయేత్ (గౌ, 9,45)

37 సూ, నప్రావృత్య శిరోఽహని పర్యటేత్ [గౌ, 9,36]

38 సూ- ప్రావృత్యతురాత్రౌ [గౌ, 9,37]

39 సూ మూత్రోచ్చారేచ [గౌ, 9,38]
వివ:- ప్రావృత్యకుర్యాదితి శేషః

40 సూ, దివాకుర్యా దుదఙ్ముఖః (గౌ, 9,39)

41 సూ, సంధ్యయోశ్చ [గౌ, 9,40]

42 సూ రాత్రౌతు దక్షిణాభిముఖః [గౌ: 9-41]

34 నోటితో నిప్పూదుటను వాక్కలహమును, వాసనలేని మాలలు ధరించుటను అశుచిద్రవ్యముతోఁ గోకికొనుటను, భార్యతోఁ గలిసి భుజించుటను, అభ్యంగనము చేసికొను భార్యను జూచుటను, దొడ్డి గుమ్మమునఁ బ్రవేశించుటను, కాలితోఁ గాలు దోముటను, ఎత్తు బల్లలమీద భుజించుటను, చేతులతో నదిని దాటుటను, చెట్లెక్కుటను, నూతులు మొదలగు విషమ స్థలములందు దిగుటను, దుముకుట మొదలగు వానిద్వారా ప్రాణవాయువు సడ్డగించుటను విడువవలయును. (గౌ, 9-33]

35 సూ- సంశయముగల నావ నెక్కరాదు (గౌ. 9,34)

36 సూ అన్నిటినుండి తన్నుఁ గాపాడుకొనవలయు (గౌ. 9,35)

37 సూ. తలను గప్పుకొని పగలు తిరుగరాదు(గౌ. 9,36)

38 సూ. రాత్రియందుఁ గప్పుకొనియె తిరుగవలెను. (గౌ. 9,3

39 సూ. కప్పుకొని మలమూత్రములు విడువవలెను (గౌ. 9,39

40 సూ పగలు తలయుత్తరముగా నుంచి మలమూత్రముల విడువవలయు (గౌ. 6, 40

41 సూ. సంధ్యాసమయములందును. (గౌ- 6-40)

42 సూ. రాత్రిమాత్రము దక్షిణాభిముఖుఁడై మలమూత్రములు విడువవలెను. [గౌ 6-41]

43 సూ. నభూమా వనంతర్ధాయ (గౌ. 9-42)

44 సూ. ఖనిత్వా, చుల్లీ రూపేణేష్టికాదిభిర్బధ్వా వాతస్మిన్ గర్తే మలమూత్రే విసృజ్యమృద్భస్మాదిభిః సమ్యగాచ్ఛాదయే ద్యథా దుర్గంధోన బహిర్గచ్ఛతీతి గాంధీ.

45 సూ. నోచేద్గ్రామా దుర్గంధపూరితా రోగదూషితా దంశాది క్రిమిపూర్ణాభవంతి, తస్మాదేవాధునాగ్రామా నరక ప్రాయా దృశ్యంతే ఇతిచ గాంధీ.

46 సూ. నతిష్ఠన్ (గౌ- 9-3)

47 సూ. నారాచ్ఛావసథాత్. (గౌ- 9-44)

48 సూ. నభస్మ, కరిష, కృష్ణఛాయా, పథికామ్యేము (గౌ. 9-45)

49 సూ. సోపానత్క శ్చాశనాసనాభివాదన సమస్కారాన్ ర్జయేత్ [గౌ- 9-47)

50 సూ. నపూర్వాహ్ణ, మధ్యందినావరాహ్ణ, సఫలాన్ కుర్యాద్యథాశక్తి ధర్మార్థకామేభ్యః (గౌ- 9-48)

51 సూ. తేషుతు ధర్మోత్తరఃస్యాత్ [గౌ- 9-49]

52 సూ నశిశ్నోదరపాణిపాదవాక్చక్షుశ్చాపలాని కుర్యాత్ (గౌ. 50)

43 సూ. యజ్ఞమునకుఁ బనికిరాని గడ్డి మొదలగువానిని నేలపైఁ బఱవక మలమూత్రములు విడువరాదు. (గౌ, 6,42)

44 సూ త్రవ్విగాని గాడి పొర్యివలెనిటుక మొదలగు వానిచేఁ గట్టిగాగాని యా గోతియందు మలమూత్రములను విడిచి మట్టి బూడిద మొదలగు వానిచేత దుర్గంధముపైకి రానట్లుచక్కఁగాఁ గప్పవలయునని గాంధిమహాత్ముడు.

45 సూ. అట్లుగానిచో దుర్గంధపూర్ణములై రోగములచే దుష్టములై దోమలు మొదలగు క్రిములచే నిండిపోవును. అందువల్లనే నేఁడు గ్రామములు నరకప్రాయములై కనిపించుచున్నవని గాంధి మహాత్ముడు

46 సూ. నిలుచుండి మలమూత్రములను విడువరాదు. (గౌ. 9-3)

47 సూ. ఇంటికిదగ్గరగా మలమూత్రములు విడువరాదు. (గౌ. 9-44)

48 బూడిదపైని, పేడపైని, దున్నిన భూమిపైని నీడయందు, మార్గమందు, రమ్యప్రదేశములందు మలమూత్రములు విడువరాదు. (గౌ. 9,45)

49 సూ. చెప్పులుతొడుగుకొని భుజించుట, కూర్చుండుట ప్రణమిల్లుట, దేవతలకు నమస్కరించుట చేయరాదు.(గౌ, 9,9)

50 సూ. ప్రొద్దుట ధర్మాచరణముచేతను, మధ్యాహ్నము అర్థార్జనచేతను సాయంకాలము కామసేవనము చేతను వానిని సార్థకము చేయవలయును. [గౌ. 9-49]

51 సూ. ఆ ధర్మార్థకామములందైతే ధర్మమును బ్రధానముగా నాచరింపవలయును. [గౌ. 9,49]

52 సూ సర్వేంద్రియముల చాపల్యము చేయరాదు.(గౌ.9,50)

53 సూ. న పరదారాన్ గచ్ఛేత్

54 సూ. ఛేదన, భేదన, విలిఖిన, విమర్ధావస్ఫోటనాని నాకస్మాత్కుర్యాత్ [గౌ. 9-51]

55 సూ. నకులంకులఃస్యాత్

56 సూ. సాయంప్రాత స్త్వన్న మభిపూజిత మనిందన్ భుంజీత. (గౌ. 9-53)

అనభ్యాసేన వేదానా మాచారస్య చ వర్జనాత్
అలస్యాదన్న దోషాచ్చ మృత్యుర్విప్రాన్ జిఘాసంతి
[మను- 5-4]

57 సూ. అథాతో భోజ్యాభోజ్యంచ వర్ణయిష్యామః (వసి- 14-1)

58 సూ. చికిత్సక, మృగయు,పుంశ్చలీ, దండిక, స్తేనా భిశస్త, షండ, పతితానామన్న మభోజ్యం (వసి. 14-2)

వివి:- పతితః ॥ బ్రాహ్మణహంతకః సురాపః, గురుభార్యాగతః, నాస్తికః తిందితకర్మకారి పతితాత్యాగీ, అపతితత్యాగీ, మాతృపితృ యోనినంబంధాపరాధినః

59 సూ. అశనం కేశ కీటోపహతం (వసి. 14-18)

60 సూ. పునస్సిద్ధం (గౌ. 7-15)

61 సూ. కుత్సయిత్వా యత్రాన్నందద్యుః(ఆప. 5-16)[4]

53 సూ. పరస్త్రీగమనము చేయరాదు

54 సూ. కోయుట, బ్రద్దలుకొట్టుట గీయుట కొట్టుట చిటికె వేయుట వీనిని హఠాత్తుగాఁ చేయరాదు. [గౌ- 9-51]

55 సూ. ఇల్లిల్లు దిరుగరాదు. (గౌ. 9-52)

56 సూ. ఉదయము సాయంకాలముపవిత్రమైన యాహారమును నిందింపక భుజింపవలయును. (గౌ. 9_53)

57 సూ. మఱియింక భుజింపఁదగినవానిని భుజింపఁదగనివానిని వర్ణింతుము. (వసి. 14-2)

58 సూ. వైద్యుఁడు, వేఁటకాఁడు, కులట, రాజు, దొంగ, అభిశస్తులుఁ నపుంసకుఁడు, పతితులు వీరి యన్నము భుజింపరాదు. (వసి. 14_2)

వివ: పతితులు=బ్రాహ్మణ హంతకుఁడు,కల్లుద్రాగువాఁడు, గురుభార్యతోఁ గలియువాఁడు , నాస్తికుఁడు,నిందితకర్మలను జేయువాఁడు, పతితులను ద్యజింపనివాఁడు, పతితులుగానివారిని ద్యజించువాఁడు వీరు పతితులు. మాతృపితృ సంబంధుల కపరాధములు చేసినవారు.

59 సూ. కేశములచేతను బురుగులచేతఁ బాడైన యన్నముభుజింపరాదు. (వసి. 14-48)

60 సూ. ఒకమాఱు వండినపిదపఁ దిరిగి వండఁబడినది తినరాదు. (గౌ, 7-13)

61 సూ. నిందించిపెట్టిన యన్నము దినరాదు [ఆప- 5-16-4]

62 సూ- నా పణీయమన్న మశ్నీయాత్(అప_ 5_17_14)

3 సూ_ కృతాన్నం పర్యుషితమఖాద్యాపేయా నాద్యం
[అప_ 5-17-174

63 సూ_ శుక్తంచచ [అప- 1_5_18]

శుక్తం=అమ్లరసయుక్తం

65 సూ_ సర్వం మద్యమపేయం [అప- 1,5,21]

66 సూ_ కరంజ, పలండు, పరారీకాః [అప_ 5_28]
వివ :కరంజం= రక్తలశునం, పలాండు=శ్వేతలశునం, పరారీకం

కృష్ణలశునంగలింజనం చైవపలాండు కవకానిచ అభక్ష్యాణి
ద్విజాతీ నామమేధ్యప్రభవాణి.

సూ, అప్రయతేన తుశూద్రేణోపహృత మభోజ్యమ్

67 సూ_ గోశ్చక్షీర మనిర్దశాయాః సూతకే(గౌ_ 17_20)

68 సూ_ సర్వవర్ణానాం స్వధర్మే వర్తమానానాం భోక్
వ్యం శూద్రవర్జమిత్యేకే [అప 6,18,13]

69 సూ_ తస్యాపి ధర్మోపనస్య [అప- 6_18,1

సూ- మత్స్యమాంస ముద్గ్యమునిచ నభజయేదితిగణపతి

70 సూ_ ఆహారం శుద్ధం పవిత్రం భవతి యదిసర్వస్యాపి
భోజనీయమతి గాంధిః

71 సూ_ అజామహిష్యోశ్చ [గౌ- 13,21]

62 సూ; బజారులోనమ్మఁబడునన్నము దినరాదు
[ఆప- 5-16-14]

63 సూ- గతరాత్రి చేయఁబడిన యన్నముగాని పానీయముగాని భక్ష్యముగాని తినరాదు [ఆప- 5-17-17]

64 సూ. పుల్లఁబడిన యాహారము తినరాదు

65 సూ- సర్వవిధముల మద్యములు త్రాగరాదు
[ఆప- 1,5,21]

66 సూ, ఎఱ్ఱయుల్లిపాయ, తెల్లయుల్లిపాయ, నల్లయుల్లిపాయ దినరాదు [ఆప- 1-5-26]

67 సూ- ఈనిన పదిదినములు సూతకము వెళ్ళకుండ ఆవు పాలు త్రాగరాదు. [గౌ- 17-30]

68 సూ, శూద్రుని విడిచి స్వధర్మమునందున్న సర్వ వర్ణముల యన్నము దినవచ్చునని కొందఱు [ఆప, 6,18,13]

69 సూ- ధర్మోపనతుఁడగు శూద్రునియన్నమును దినవచ్చును [ఆప, 6,18,14]

సూ, అపవిత్రుఁడైన శూద్రునిచేఁదేబడిన యన్నము తినరాదు [ఆప, 1,5,22]

70 సూ, ఆహారము శుద్ధము పవిత్రమునైనచో అందఱుదియు భుజింపవచ్చునని గాంధిమహాత్ముడు.

71 సూ, మేక గేదెల పాలుత్రాగరాదు [గౌ, 13-21]

72 సూ, వార్ధుషిక స్యచ (అప, 6,18,22)

74 సూ- పృథా, న్నాచమనోత్థాన వ్యపేతాని
[గౌ, 17,17]

వివ: వృథాన్నః అతిథ్యాద్యనుద్దేశేన ఆత్మార్థంపక్వం•ఆచమన వ్యపేతం=యదర్థంభుక్త్వాఆచమ్య పునస్త దేవభుక్తే తత్

ఉత్థాన వ్యపేతంచ = యదర్థంభుక్త్వామేవ ఉత్థాయభుంక్తే తత్,

75 సూ, దేవపితృమనుష్య ఋషిభూతపూజకః (గౌ. 5,3)

76 సూ, నిత్యస్వాధ్యాయః (గౌ. 5-4)

77 సూ, పితృభ్య శ్చోదకదానం (గౌ- 5,5)

78 సూ, దేవపితృమనుష్య యజ్ఞాఃస్వాధ్యాయశ్చ
[గౌ. 4,9]

79 సూ. అహరహః స్వాహాకుర్యాత్ తథైతం దైవయజ్ఞం సమాప్నోతి. [బో. 2,6,2]

80 సూ. అహరహస్స్వధాకుర్యాదోదపాత్రాత్తథైతంపితృ యజ్ఞం సమాప్నోతి. [బో. 2,6,3]

81 సూ. అహరహ ర్నమస్కుర్యాదా పుష్పేభ్యస్త థైతం భూతయజ్ఞం సమాప్నోతి. [బో. 2,6,4]

72 సూ పడ్డీవల్ల జీవించువానియన్నము తినరాదు [ఆప. 6, 22]

74 సూ అతిధులకుఁగాక తన కోసము వండినదానిని సగముతిని అచమించినదానిని, సగము తినుచు లేచి విడిచపోయిన దానిని దినరాదు. [గౌ. 17,17]

75 సూ. దేవతలను, తల్లిదండ్రులను, మనుష్యులను, ఋషులను ప్రాణులను బూజించువాఁడై యుండవలెను. [గౌ. 5,4]

76 సూ, ఎల్లప్పుడు స్వాధ్యాయము చదువవలయును. [సూ. 5,4]

77 సూ. పితరులకొఱకు నీళ్ళు వదలవలయు. (గౌ. 5,5)

78 సూ. దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, మనుష్యయజ్ఞము స్వాధ్యాయము చేయువలయును. [గౌ. 5,9]

వివ: దేవయజ్ఞము=వైశ్వదేవము, పితృయజ్ఞము=పితరులను స్మరించి బ్రాహ్మణులకు భోజనముపెట్టుట, మనుష్యయజ్ఞము=అతిధిపూజ.

79 సూ. ప్రతిదినము హోమము చేయువలయు; నప్పుడే యా దైవయజ్ఞమును బూర్తిచేయును. [బో. 2,9,2]

80 సూ. ప్రతిదినము పితరుల కుదకమువిడువ వలయు నప్పుడే యీ పితృయజ్ఞమును బూర్తి చేయును. (బో. ,6,7)

81 సూ. ప్రతిదినము పుష్పము లర్పించి నమస్కరింప వలయు భూత యజ్ఞము బూర్తి సేయును. [బో. 2,6,4]

82 సూ. అహరహర్బ్రాహ్మణేభ్యోఽన్నందాతవ్యంమూల ఫలశాకేభ్యస్త్విదితం మనుష్యయజ్ఞంసమాప్నోతి. [బో. 2,6,5]

83 సూ. అహరహస్స్వాధ్యాయం కుర్యాదా ప్రణవాత్త థైవం బ్రహ్మయజ్ఞం సమాప్నోతి. [బో. 2,6 6]

84 సూ. స్వస్తి వాచన భిక్షాదానమప్పూర్వం. (గౌ. 5,19

85 సూ. విజ్ఞాయతే హి త్రిభిర్ఋణైర్ఋణవాన్ బ్రాహ్మణో జాయత ఇతి. (వసి. 11,52)

86 సూ. యజ్ఞేన దేవేభ్యః ప్రజయా పితృభ్యో బ్రహ్మ చర్యేణ ఋషిభ్య ఇత్యేషవా అనృణోయజ్వా, పుత్రీ బ్రహ్మ చర్యవానతి [వసి. 11,53]

87 సూ. సముద్విగుణ,సహస్రానంతాని ఫలాన్యబ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణ, శ్రోత్రియ, వేదపారగేభ్యః (గౌ. 5_21)

88 సూ. గుర్వర్థ, నివేశౌషధార్థ వృత్తిక్షీణ, యక్ష్యమా ణాధ్యయ, నాధ్వసంయోగ, వైశ్వదేవేషు ద్రవ్య సంవిభాగో బహిర్వేది. (గౌ. 5,2)

వివ: వృత్తిక్షీణః=అపన్నః, యక్ష్యమాణః=యాగకర్తా.

89 సూ. భిక్షమాణేషు కృతాన్నమితరేషు, (గౌ. 5,23)

82 సూ. ప్రతిదినము బ్రాహ్మణులకు దుంపలను, ఫలములు శాకముల వఱకు అన్నము పెట్టవలయు; నప్పుడే మనుష్యయజ్ఞమును బూర్తి చేయును. (బో. 2,6,5)

8౩ సూ. ప్రతిదినము స్వాధ్యాయమును ఓంకారము మొదలుతొని చేయ వలయును. అప్పుడే బ్రహ్మయజ్ఞమును బూర్తి చేయును. [బో. 2,6,6]

84 సూ. శుభముపలికి నీళ్ళతోఁగూడ భిక్ష నీయవలయు [గౌ. 5,1,9]

85 సూ. బ్రాహ్మణుడు మూఁడు ఋణములచేత ఋణములు గల వాఁడగుచున్నాఁడని తెలియుచున్నది(వసి.11,52)

86 సూ. యజ్ఞముచేత దేవతలఋణమునుండి, సంతానముచేత పితరుల ఋణమునుండి బ్రహ్మచర్యముచేత ఋషుల ఋణమునుండి ముక్తుడై యజ్ఞకర్తయై పుత్త్రవంతుడై, బ్రహ్మచారియై యుండవలయును [వసి. 11, 43]

8. సూ. అబ్రాహ్మణుని కిచ్చిన దానము సమఫలమును బ్రాహ్మణునికిచ్చిన దానము రెట్టింపుఫలమును శ్రోత్రియునికి చి న దాన... వేయిరెట్ల ఫలమును, వేద పారగుని కిచ్చిన దానము అనంతఫలము నిచ్చును. [గౌ. 5,21]

88 సూ. గురువుకొఱకు ఇంటికొఱకు మందుకొఱకు వృత్తిపోయిన వారికయి యాగకర్తకై అధ్యయనమునకై మార్గముకై వైశ్వదేవమునకై వేది వెలువల ఫలద్రవ్య విభాగము చేయవలెను

88 సూ. ఇతరులు భిక్షయడుగ వండిన యన్నము పెట్టవలయు. (గౌ. 5,23)

89 సూ. అన్నమును నిందించరాదు అదివ్రతము, అన్నమును నిందింపరాదు అది వ్రతము, అన్నమును వృద్ధిపఱుపవలయు అది వ్రతము వసతి గోరినవానిని బొమ్మనరాదు అది వ్రతము. (తైత్తిరి, భృగుల్లివ)

90 సూ. అన్నంన నింద్యాత్ తద్వ్రతం, అన్నంన పరి చక్షీత తద్వ్రతం, అన్నం బహుకుర్వీత తద్వ్రతం న కంచన వసతౌ ప్రత్యాచక్షీత తద్వ్రతం (తైత్తిరి. భృగువల్లి)

సూ. వస్త్రం పరిశ్రమంచ బహుకుర్వీత తద్వ్రతతరద్వ్రతం తదర్థం సూత్రాదికం బహుకుర్వీత స యజ్ఞతంన నిం ఇతి గాంధీ.

వివ: వస్త్రమువలక్షణంతేన గ్రామపరిశ్రమాః సర్వే గృహ్యంతే

91 సూ స్వర్గం సత్యవచనే విపర్యయేనరకః[గౌ_ 13,8]

92 సూ. ప్రతిశ్రుత్యా ప్యధర్మసంయుక్తే న దద్యాత్ ద్యాత్ (గౌ. 5,24)

93 సూ క్రుద్ధ, హృష్ట, భీతార్త,లుబ్ధ, బాల, స్థవిర మూఢ మత్తోన్మత్త వాక్యాన్యనృతాన్యపాతకాని. (గౌ_ 5_35)

94 సూ. భోజయేత్పూర్వమతిథి,కుమార,వ్యాధిత,గర్భిణీ సువాసినీ స్థవిరాన్ జఘన్యాంశ్చ. (గౌ_ 5_26)

వ: కఘన్యాన్=పరిచారికాన్

95 సూ. ఋత్వి, గాచార్య, శ్వశుర,పితృవ్య, మాతులానా ముపస్థానే పధుపర్కః [గౌ. 5_28]

96 సూ, రాజ్ఞశ్చ శ్రోత్రియస్య. [గౌ, 5,31]

97 సూ, అశ్రోత్రియస్యాపనోదకే, [గౌ, 4,32]

98 సూ. శ్రోత్రియస్యతు పాద్యమర్ఘ్యమన్నవి ద్యానిన ప్రకాశయేత్ [గౌ, 5,33]

90 సూ. వస్త్రమును పరిశ్రమను వృద్ధిపఱుప నలయు నది వ్రతము దానికై నూలు మొదలైనవి ఎక్కువగ చేయవల యునది యజ్ఞమని గాంధిమహాత్ముడు.

91 సూ. సత్యము పలికిన స్వర్గమును అసత్యము పలికిన నరకమును గలుగును. (గౌ. 13-4)

92 సూ. ఇచ్చెదనని ప్రతిజ్ఞచేసియు అధర్మయుక్తునకు ఇయ్యరాదు. [గౌ. 4,28]

93 సూ. కోపముతో, సంతోషముతో, భయముతో, బాధతో ఆశతో. మొదలు తెలియనివారును, బాలురును, ముసలివారును, మూఢులును, మత్తులను, పిచ్చివారును బలికిన యనృతవాక్య ములు పాతకములు గావు.

94. సూ. అతిథులకు, బాలురకు, రోగులకు, గర్భవతులకు సువాసినులకు, ముసలివారికి, పరిచారికులకు ముందుగా భోజ నము పెట్టవలెను. [గౌ, 5,26]

95 సూ. ఋత్విక్కులు ఆచార్యులు, మామగారు, పిన తండ్రి, మేనమామలు వచ్చినపుడు మధుపర్కమీయవలెను. [గౌ. 5,28]

96 సూ. శ్రోత్రియుండగు రాజునకును మధుపర్కమీయ వలెను. (గౌ. 5,31)

97 సూ. అశ్రోత్రియునికి అపనోదకము లీయవలెను [గౌ- 5-32]

98 సూ. శ్రోత్రియునికైనచో పాద్యమును, అర్ఘ్యమును అవనములను సమర్పింపవలెను. [గౌ, 5-3?]

99 సూ. స్వాగతమంతతః గౌ, 5,37)

100 సూ శయ్యాసనావసథానువ్రజ్యోపాసనాని సదృశ్ఛ్రేయసోఃసమాని. [గౌ, 5,39]

101 సూ. అసమాన గ్రామోఽతిథి రైకరాత్రికోఽధివృక్షసూర్యోవస్థాయీ. [గౌ. 9,54,1]

102 సూ. యస్యనాశ్నాతివాసార్థం బ్రాహ్మణో గృహమాగతః సుకృతం తస్యయత్కించిత్సర్వమాదా యగచ్ఛతి [వసి.18,6]

103 సూ. నవైస్వయం తశ్నీయా దతిథిం యన్న భోజయేత్. ధన్యం, యశస్య, మాయుష్యం స్వర్గం వాతిథి భోజనం [మను. 3,106]

104 సూ. అఘంసకేవలంభుక్తేయః పచత్యాత్మ కారణాత్ యజ్ఞశిష్టాశినం హ్యేతత్సతామన్నం విధీయతే. [మను. 3, 118]

105 సూ. గృహేష్వభ్యాగతం ప్రత్యుర్థా, నాసన, శయన వాక్సూనృతానసూయాభిర్మానయేత్ [వసి. 18,12]

శ్లో. పతనాత్రాయతే యస్మాత్
తస్మాత్పాత్రం ప్రచక్షతే।
న విద్యయా కేవలయా తపసా వాపిపాత్రతా।
యత్రవృత్తమిమేచోభే తద్ధిపాత్రం ప్రచక్షతే.(యా.1,200
పంగ్వంధ బధిరామూకా వ్యాధి నోపహతాశ్చయే।
భర్తవ్యాస్తే మహారాజనతుదేయఃప్రతిగ్రహః(మ భా శా:1,9
అర్థానర్థా పరిజ్ఞానాద్దానా ద్ధర్మాచ్చహీయతే(మను.?, 9)
కుటుంబంపీడయిత్వాపి బ్రాహ్మణాయమహాత్మనేదాతవం
భిక్షవేచాన్నమాత్మనో భూతిమిచ్ఛతా (వ్యాస)
తస్మాత్త్రిభాగం విత్తస్య జీవనాయప్రకల్పయేత్
భాగద్వయంతుధర్మార్థమనిత్యం జీవితం యతః (శివ)

99 సూ. పాద్యాదులిచ్చిన పిదప శుభాగమనమును అడుగవలయును. (గౌ. 5,37)

100 సూ. సమానునికిని శ్రేష్ఠునికిని శయ్య ఆసనము విడిది అనుసరణ, ఉపాసన చేయుటలో సమానులే.

101 సూ. పొరుగూరువాఁడును, చెట్టుమీఁదికి సూర్యుఁడు వచ్చినప్పుడు వచ్చినవాడును ఒక్క రాత్రిమాత్రమే యుండు వాఁడును అతిథియనఁబడును. (గౌ. 5,41)

102 సూ. వానముగోరి యింటికి వచ్చిన బ్రాహ్మణుఁడెవని యింట భుజింపఁడో వాని సర్వపుణ్యమును అతఁడు తీసికొనిపోవును. (వసి. 18_6)

103 సూ. అతిథికి భోజనము పెట్టక అన్నము తినరాదు. అతిథి భోజనము ధన్యమైనది కీర్తికరము, ఆయుష్కరము, స్వర్గప్రదమైనది. (మను. 3_106)

104 సూ. ఎవరు తమ కోసము మాత్రమె యన్నము వండుకొందురో వారు తినునది కేవలము పాపమె. యజ్ఞముచేయఁగా మిగిలినయన్నము సత్పురుషులయన్నమనఁబడు. [మను.3,118

105 సూ. ఇంటికి వచ్చినవానికి ఎదురుపోయి, ఆసనమిచ్చి, వరుండఁజేసి, ప్రియమైన సత్యమైన వాక్కులచే చౌరపంపవలయును. [వసి. 16,12]

సూ. పతనమునుండి రక్షించువాఁడు పాత్రుఁడు కేవల విద్యచే తపస్సుచేఁగాని పాత్రతగలుగదు; తపసు వృత్తము ఉన్నవాఁడేపాత్రుడు. కుంటి, గ్రుడ్డి, నేఁటివారు రోగులు భరింపదగుదురు. మహారాజ! ప్రతిగ్రహము పుచ్చుకొనరాదు, తగనివానికిచ్చినను, తగినవానికివ్వకపోయినను, అర్హతను అనర్హతను తెలియనందువలన ధర్మమునుండి దానమునుండి క్షీణుఁడగును కుటుంబమును బాధించియైనను మహాత్ముడైన బ్రాహ్మణునికి భిక్షువునకు తన క్షేమముకోరువాఁడు కానిపనుచేయవలెను కనుక ధనములో మూడవవంకు జీవనమునకువాడుకోవలెను, జీవితము అనిత్యము గాన ధర్మార్థము రెండు భాగాలు చేసుకోవలెను

106 సూ, యథాశక్తి చాన్నేన సర్వభూతాని(వసి_18_1॥

107 సూ- గృహస్థఏవ జయతేగృహస్థస్తప్యతే తపః చతుర్ణామాశ్రమాణాంతు గృహస్థస్తు విశిష్యతే_ [వసి, 18,14]

108 సూ- యథానదీనదాః సర్వే సముద్రాయాంతి సంస్థితిం యథామాతరమాశ్రిత్య సర్వే జీవంతి జంతవః ఏవం గృహస్థమాశ్రిత్య సర్వే జీవంతి భిక్షవః (వసి_ 18_14)

వివ:- యతిశ్చ బ్రహ్మచారీచ విద్యార్థీ గురుపోషకః అధ్యగః క్షీణవృత్తిశ్చషడేతేభిక్షుకాఃస్మృతాః వ్యాస

109 సూ_ నిద్యోదకీ, నిత్యయజ్ఞోపవితీ,నిత్యస్వాధ్యాయీ పతితాన్నవర్జీ, ఋతౌచ టచ్ఛన్, విధివచ్చ జుహ్వన్, నబ్రాహ్మణశ్చ్యవతే బ్రహ్మలోకాత్ (వసి, 18,17)

110 సూ_ కుశలమవరవయస్యం వయస్యంవాపృచ్ఛేత్- (ఆప_ 1-4_23)

111 సూ_ అనామయం క్షత్రియమ్ (ఆప- 1_4_24)

112 సూ_ అనష్టం వైశ్యమ్, (ఆప, 1-4-25)

113 సూ- ఆరోగ్యం శూద్రం (ఆప, 1_4-26)

114 సూ- నావసంభాష్యం శ్రోత్రియం వ్యతిప్రజేత్ (అవ_ 1_4_27)

115 సూ_ కుశలానామయారోగ్యాణా మనుప్రశ్నోం శూద్రస్య (గౌ_ 5-42)

105 సూ. యథాశక్తిగ అన్నముపెట్టి సర్వ ప్రాణులను గౌరవింపవలయును. (వసి. 18,13)

107 సూ. గృహస్థుడే యజించును, గృహస్థుడు తపస్సుచేయును. నాలుగాశ్రమములలోను గృహస్థాశ్రమమే విశిష్టమైనది. [వసి. 18,14]

108 సూ. నదీనదములు సముద్రమున సంస్థితిని బొందునట్లు తల్లి నాశ్రయించి యన్ని ప్రాణులు జీవించునట్లు గృహస్థుని నాశ్రయించి భిక్షువులందరు జీవింతురు. [వసి. 1816]

వివ:- యతియు బ్రహ్మచారియును విద్యార్థియును గురుపోషకుడును బాటసారియు వృత్తిపోయినవాడును ఈ యారుగురు భిక్షుకులనబడుదురు, [వ్యాసుడు]

109 సూ. నిత్యము నీరు వదలుచు, నిత్యము యజ్ఞోపవీతము ధరించుచు, నిత్యము స్వాధ్యాయము చదువుచు, పతితుల యన్నము వర్జించుచు, ఋతుసమయమున స్త్రీని గలియుచు విధియుక్తముగా హోమము చేయుచునుండు బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మలోకమునుండి జారడు. (వసి. 1',17)

110 సూ. చిన్నవానిని, స్నేహితునిగాని కుశలము అడుగవలెను. (అప. 14- 3)

111 సూ. క్షత్రియుని అనామయము అడుగవలెను. [అప- 14 '4]

112 సూ. వైశ్యుని ఏమియు నష్టము గలుగుట లేదుగదా అని అడుగవలెను. [అప. 4-24]

113 సూ. శూద్రుని ఆరోగ్యము అడుగవలయును. [అప- 1,4,°6]

114 సూ. దారిలో కనిపించిన శ్రోత్రియునితో మాటాడక వెళ్ళరాదు. (అప. 1,4,27)

115 సూ. అతిథిని క్షేమము, అనామయము ఆరోగ్యము అడుగ వలయును. శూద్రుని ఆరోగ్యమడుగవలెను. [గౌ. 5,42]

116 సూ. ఋత్విక్శ్వశుర పితృవ్య మాతులానాంతుయ వీయ సాం ప్రత్యుత్థాన మనభివాద్యాః. (గౌ. 6,9)

117 సూ. పరపత్నీతుయా స్త్రీస్యా దసంబంధా చయోనితః తాం బ్రూయాద్భవతీ త్యేవం సుభగే భగినీతిచ.

(మను. 2,127,129)

118 సూ. విత్తబంధుకర్మ జాతి విద్యావయాంసి మాన్యాని (గౌ. 6,20)

119 సూ. పరబలీయాంసి. (గౌ. 21)

120 సూ. శ్రుతంతు సర్వేభ్యోగరియః (గౌ. 6,22)

వివ: అధ్యాపయామాస పితౄన్ శిశు రాంగిసః కవిః పుత్రకా ఇతిహోవాచజ్ఞానేన పరిగృహ్యతాన్.

121 సూ. చక్రి, దశమీ స్థానుగా గ్రామ్య వధూ, స్నాతక రాజభ్యః పథోదానం. (గౌ. 6-26)

122 సూ. అపత్కల్పో బ్రాహ్మణ స్యాబ్రాహ్మణాద్విద్యో పనంయోగః (గౌ. 7-1)

123 సూ. అనుగమనం శుశ్రూషా. [గౌ, 7-2]

124 సూ. యాజనాధ్యాపన ప్రతిగ్రహాస్సర్వేషాం (గౌ. 7-4)

125 సూ. ద్వౌలోకే ధృతవ్రతౌరాజా బ్రాహ్మణశ్చ శ్రుతః (గౌ. 7-5)

116 సూ. వయస్సునం జిన్నలగు ఋత్విజులు కూడ పినతండ్రి మేనమామలు వచ్చినపుడు వారికి నమస్కరింప రాదు గాన ఎదురేగవలయును. [గౌ, 6-9]

సూ. మాతృ పితృ సంబంధములేని పరస్త్రీని భవతి అని సుభగ అని భగిని అని పిలువవలయును

117 సూ. ధనమును, బంధుత్వమును, కర్మలను, జాతిని విద్యను వయస్సును గౌరవింపవలెను. (గౌ. 6,10)

118 సూ. ధనముకంటె బంధుత్వము,బంధుత్వముకంటె కర్మ, కర్మకంటె జాతి, జాతికంటె విద్య, విద్యకంటె వయస్సు శ్రేష్ఠములు. [గౌ, 6,21]

119 సూ. వేదార్థపరిజ్ఞానము అన్నిటికంటె శ్రేష్ఠము.[గౌ 6-32

వివ:- "శిశువైన యాంగిరసు కవి తల్లిదండ్రులను జదివించెను. ఆశిశువును గౌరవముతోతండ్రులు పుత్రకులారా అనిపిలిచెనుఅనికధ.

120 సూ. వాహనములందున్న వారికి, వృద్ధులకు,రోగపీడితులకు, స్త్రీలకు, స్నాతకునికి, రాజునకు దారియీయవలెను.[గౌ 6,25]

121 సూ. అబ్రాహ్మణుని యొద్ద బ్రాహ్మణుఁడు విద్య నభ్యసించుట యాపద్ధర్మ తుల్యము. [గౌ. 7,1]

122 సూ. అబ్రాహ్మణుఁడైన గురువు ననుసరించి కొంచెము దూరము నడిచివెళ్ళుటయె శుశ్రూషయగు. [గౌ. 7,2]

123 సూ. అందఱ దగ్గఱనుండి యాజనాధ్యాపన ప్రతి గ్రహములు గ్రహింపనగు. [గౌ. 7,5]

124 సూ. బహుశ్రుతులగు క్షత్రియ బ్రాహ్మణులిద్దఱును లోకమున వ్రతధారులు. [గౌ. 8,1]

125 సూ. లోకవ్యవహారములును, వేదములును, వేదాంగములును దెలిసిన వాఁడు బహుశ్రుతుఁడు. [గౌ, 8,5]

126 సూ. లోకవేద వేదాంగ విత్ (గౌ, 8,5)

వివ:- బహుశ్రుతో భవతీతి శేషః

127 సూ. నాకోవాక్యేతి హాస పురాణకశలః (గౌ. 8,6)

వివ:- బహుశ్రుతో భవతీతి శేషః

128 సూ. తదేపేక్ష స్తద్వృత్తిః [గౌ- 8,7]

129 సూ. చత్వారింశతా సంస్కారైస్సంస్కృతః [గౌ.8 ,8]

వివ:- సంస్కారా అగ్రే వక్ష్యంతే

130 సూ_ త్రిషు కర్మ స్వభిరతః (గౌ. 8–9)

వివ:- సాంగాధ్యయనం దానేజ్యా రూపాణిత్రీణి

131 సూ_ షట్సు నా [గౌ, 8,10]

వివ:- యాజనాధ్యావన ప్రతిగ్రహ సహిత పూర్వోక్త త్రిషు కర్మసు

132 సామయాచారికే ష్వభి వినీతః [, 8,11]

133 సూ_ షడ్భిః పరిహార్యోరాజ్ఞా అవధ్య శ్చాబంధ్య శ్చా దండ్య శ్చాబహిష్కార్య శ్చాపరిహార్యశ్చేతి [గౌ, 8,12]

వివ:- ఈదృశః అపధ్యారి షడ్భిః పరిహార్య ఇత్యర్థః

126 సూ. ఉ క్తి ప్రత్యుక్తులతోఁ గూడి నత్కరము నందును ఇతిహాసము నందును, పురాణము నందును గుశలత గల వాఁడు బహుశ్రుతుఁడు. (గౌ. 8-6)

127 సూ. వేదాద్యర్థ వచనశీలుఁడే వేదాద్యభిహిత కర్మానుష్ఠానపరుఁడు. (గౌ. 8-7)

128 సూ. నలువది సంస్కారములచేత సంస్కరింపఁబడినవాఁడు బహుశ్రుతుడు. (గౌ. 8-8)

వివ:- నలువది సంస్కారములు ముందు చెప్పఁబడును.

129 సూ. సాంగ వేదాధ్యయనము, దానము, యజ్ఞము అను మూఁడు కర్మలందు నాసక్తి గలవాఁడు బహుశ్రుతుఁడు. (గౌ. 8-9)

130 పై మూడు కర్మలందు అనఁగా యజనాధ్యాపన ప్రతిగ్రహములందును గోరికగల వాడు బహుశ్రుతుఁడు

131 సూ. పై యూరు స్మార్త ధర్మములందు శిష్టాచారములందు వినీతుఁడైన వాఁడు బహుశ్రుతుఁడు (గౌ. 8-11)

132 సూ. ఇట్టి బహుశ్రుతుని వధించుట, బంధించుట, దండించుట, బహిష్కరించుటః పరివధించుట, నిందించుట యను నారు దండములనుండి రాజు పరిహరింపవలయు (గౌ. 8-12)

133 సూ. గర్భాధానము, పుంసవనము, సీమంతోన్నయనము, జాతకర్మ, నామకరణము, అన్నప్రాసనము, చౌలము ఉపనయనమును అనునవి సంస్కారములెనిమిది.

వివ:- ఋతు సమయమున గర్భాధానము, తొలి కాన్పునకు మూఁడవ మాసమున పుంసవనము, నాల్గవ నెలలోఁగాని, ఆరవ నెలలోఁగాని, ఎనిమిదవ నెలలోఁగాని సీమంతోన్నయనము, పదవ రోజునఁగాని, పండ్రెండవ రోజునఁగాని జాతకర్మ, నామ

134 సూ. గర్భాధాన, పుంసవన, సీమంతోన్నయన, జాతకర్మ, నామకరణ, అన్నప్రాశన, చౌలోపనయనా(గౌ. 8,13

వివ:. ఇత ఊర్ధ్వం సత్వారింశత్సంస్కారా ఉచ్యంతే, గర్భాధానం ఋతుసమయే, పుంసవనం ప్రథమగర్భ వత్యాం తృతీయే మాసి, సీమంతోన్నయనం చతుర్థే షష్ఠే అష్టమే వా మాసి, జాతకర్మ. నామకరణే దశమే అహని ద్వాదశేవా, అన్నప్రాశనం షష్ఠేమాసి, సంవత్సరేవా, చౌలం సంవత్సరే తృతీయేవా, ఉపనయన ముక్తం.

135 సూ. చత్వారి వేదవ్రతాని (గౌ. 8-14)

ప్రజాపత్య, సౌమ్య,ఆగ్నేయ వైశ్వదేవ వ్రతానిచత్వారి

136 సూ. స్నానం సహధర్మచారిణీసంయోగః పంచానాం యజ్ఞానామనుష్ఠానం. దేవ, పితృ, మనుష్య, భూత, బ్రహ్మణా మేతేషాంచ. [గౌ. 8-15]

137 సూ. అష్టకా, పార్వణః, శ్రాద్ధం, శ్రావణ్యాగ్రహాయణీ, చైత్ర్యాశ్వయుజీతి సప్త పాకయజ్ఞసంస్థాః [గౌ. 8,16]

138 సూ. అదాధేయ మగ్నిహోత్రం దర్శపౌర్ణ మాసా వాగ్రయణం చాతుర్మాస్యాని నిఘూఢ పశుబంధ సౌత్రామణీతి సప్త హ విర్యజ్ఞ సంస్థాః [గౌ. 8-17]

139 సూ. అగ్నిష్టోమో ఒత్యగ్నిష్టోమః ఉక్థ్యషోడశీ వాజపేయో నతిరాత్రో అప్తోర్యామఇతి సప్త సోమసంస్థాః [గౌ. 8,18]

140 సూ. ఇత్యేతే చత్వారింశత్సంస్కారాః [గౌ. 8,20]

కరణములు ఆరవ మాసమునఁగాని, ఏడాది పిదపఁగాని అన్న ప్రాశనము చౌలము ఏడాది పిదపఁగాని మూడవయేటఁ గాని చేయవలెను.

ఉపనయనము సంగతి ఉక్తము.

134 ఒక్కొక్క వేదమున కొక్కటి చొప్పున నాలుగు వేదములకు నాలుగు వ్రతములు చేయవలయు. [గౌ. 8,14]

వివ:- 1 ప్రాజాపత్య వ్రతము, 2 సౌమ్య వ్రతము, 3 ఆగ్నేయ వ్రతము, 4 వైశ్వదేవ వ్రతము

135 సూ. స్నాతక వ్రతము, వివాహము దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, మనుష్యయజ్ఞము, భూతయజ్ఞము, బ్రహ్మయజ్ఞము అను సంస్కారములను జేయవలయును.

136 సూ. అష్టక, ప్రతి పర్వమునఁ జేయు స్థాలీపాకము. శ్రాద్ధము, శ్రావణ పౌర్ణమినాఁడు చేయు నుపాకర్మ. అగ్రహాయణము, చైత్రిఆశ్వయుజి [ఇంద్రధ్వజహోమము] అనునవి యేడును అష్టమ్యాదు లందలి స్థాలీపాకమునకు సంబంధించిన సంస్కారములను జేయవలయు.

137 సూ. అగ్న్యాధేయము, అగ్నిహోత్రము, దర్శపౌర్ణమాసములు అగ్రయణము, చాతుర్మాసములు నిరూఢ పశుబంధము, సౌత్రామణి అనుఅగ్ని హ విర్యజ్ఞములుచేయవలయు [గౌ.8-17

138 సూ. అగ్నిష్టోమము, అత్యగ్నిష్టోమము, ఉక్థ్యము, షోడశి, వాజపేయము, అతిరాత్రము, అప్తోర్యామము. అనునేడు సోమయజ్ఞములు చేయవలయు. [గౌ. 8,18]

139 సూ. ఇవియే నలువది సంస్కారములు [గౌ. 8_19]

140 సూ. ఇంక నాత్మగుణము లెనిమిది చెప్పఁబడుచున్నవి. [గౌ. 8_20]

140 సూ. అథాష్టా వాత్మ గుణాః [గౌ. 8_20]

142 సూ. దయా సర్వ భూతేషు, క్షాంతి, రనసూయా' శౌచ మనాయాసో మంగల మకార్పణ్య మస్పృహేతి.
[గౌ. 8,21]

143 సూ. అహింసా సత్య మస్తేయం బ్రహ్మచర్య మసంగ్రహః శరీరశ్రమ అస్వాదోః సర్వత్ర భయ వర్జనం సర్వ ధర్మే సమానత్వం స్వదేశీ స్పర్శభవనేత్యేకా దశవ్రతాని చాత్మగుణా ఇతి గాంధీ.

వివ:- ధృతిఃక్షమా దమోఽస్తేయం శౌచ మింద్రియనిగ్రహః ధీర్విద్యా సత్య మక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణం [మను. 6-92]

144 సూ. యస్యైతే చత్వారింశ త్సంస్కారా నచాష్టా వాత్మ గుణా న స బ్రహ్మణ స్సాయుజ్యం సాలోక్యంచగచ్ఛతి
[గౌ. 8_22]

145 సూ. యస్యతుఖలు సంస్కారాణా మేకదేశోపి అష్టా వాత్మగుణా అథ న బ్రాహ్మణ స్సాయుజ్యఞ్ఞ సాలోక్యం చ గచ్ఛతి [గౌ. 8-23]

వివ:- ఏకదేశ ఉపనయన మేన గృహ్యతే

146 సూ. నకదాచిదాత్రౌ నగ్నః స్వపేత [గౌ- 8,21]

147 సూ. స్నాయాదా [గౌ- 9-62]

141 సూ. అన్ని ప్రాణుల యందు దయ, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వ సహనము, అసూయలేకుండుట, శుచి, ఆత్మపీడారాహిత్యము, మంగళము, అదైన్యము, పరద్రవ్య నిస్పృహ ఇవి యాత్మ గుణములు. [గౌ. 8-21]

142 సూ. అహింస, సత్యము అస్తేయము, బ్రహ్మచర్యము అసంగ్రహము శరీరశ్రమ, అస్వాదము అన్ని యెడల నిర్భయము సర్వమత సమతత్వము, స్వదేశవస్తూపయోగము అస్పృశ్యతా నివారణము అనునవి పదకొండు వ్రతములును ఆత్మ గుణములని మహాత్ముడు జెప్పెను-

వివ:-ధృతి క్షమదమము అస్తేయము శౌచము ఇంద్రియ నిగ్రహము,బుద్ధి విద్య సత్యము అక్రోధము అనునవి ఆత్మ గుణములు

143 ఎవరియొద్ద ఈ నలువది సంస్కారము లుండినను ఎనిమిది యాత్మ గుణములు మాత్రము ఉండవో వారు బ్రహ్మ సాయుజ్యమును గాని సాలోక్యమునుగాని పొందరు. [గౌ. 8-22]

144 సూ. మఱి యెవరి యొద్ద నీ నలువది సంస్కారములలో ఏక దేశమైన నుండి యాత్మగుణము లెనిమిది యుండునో వారు బ్రహ్మసాయుజ్యమును సాలోక్యమును బొందురురు.

విన:- ఏకదేశపదముచే ఉపనయనము గ్రహింపబడును.

145 సూ. ఎన్నడును రాత్రి దిగంబరుడై నిద్రింపరాదు. [గౌ. 9-20]

146 సూ. దిగంబరుడై స్నానము గాని చేయరాదు (గౌ. 9-21)

147 సూ. ఆత్మవంతులై, చక్కగ వినయముగలవారై లోభ మోహములు లేనివారై వేదవిదులైన వృద్ధులెయ్యది చేయుదురో యదియుఁ జేయువలయు. (గౌ. 9-62)

148 సూ యత్సాత్మవంతో వృద్ధాః సమ్యగ్వినీతా దంబ లోభ మోహ విముక్తా వేదవిద ఆచక్షతే తత్సమాచరేత.
[గౌ- 9-6]

149 సూ- యోగక్షేమార్థ మీశ్వరమధి గచ్ఛేత్(గౌ- 9-63

150 సూ- సత్యస్వరూప ఈశ్వర ఇతి గాంధి

151 సూ- అహింసయైన సత్యం సాధనీయమితిచ గాంధీ

152 సూ- నాన్య మన్యత్ర దేవగురుధార్మికేభ్యః
[గౌ, 9-64]

153 సూ- ప్రభూతైథోదక యవస కుశ మాల్యోపనిక్రమణ మార్యజన భూయిష్ట, మనలస సమృద్ధం ధార్మికాధిష్ఠితం నికేతనమావసితుం యతేత
[గౌ- 9 65]

154 సూ- ప్రశస్త మంగళ్య దైవాయతన, చతుష్పథాద్యా ప్రదక్షిణ మావర్తేత
[గౌ- 9-66]

155 సూ- శిష్టాద్యాపకః శౌచశిష్టః శ్రుతినిరతః స్యాత్
[గౌ- 9-69]

156 సూ, స్వగృహం స్వగ్రామంచపరితః నిత్యం శౌచ ముక్తం స్వయం కుర్యాత్ కారయేచ్ఛేతి గాంధీ

157 సూ. నిత్య మహింస్రో మృదుర్దృఢకారీ దమ దా
[గౌ- 9-70]

148 సూ_ యోగ క్షేమము కొఱకు ఈశ్వరుని సేవింప వలయు. (గౌ_ 9-62)

149 సూ. ఈశ్వరుడుసత్యస్వరూపుడనిగాంధిమహాత్ముడు

150 సూ. అహింస చేతనే సత్యమును సాధింపవలయు ననిగూడ గాంధి మహాత్ముఁడు.

152 సూ. దేవతలను గురువులను ధర్మాత్ములను దక్క నితరులను సేవింపరాదు. (గౌ. 9-24)

153 కాష్ఠములు, నీరు, గడ్డి, దర్భలు, పువ్వులు ఎక్కువగా దొరకునట్టియు. మాన్యులగు జనులతోనిండిన, సోమరులు గాక యెల్లపుడు స్వస్వకార్యములలో నిమగ్నులైన వారితో నిండిన ధర్మాత్ములతో నిండిన ప్రదేశమున నివసింప యత్నింపవలయు (గౌ. 9_65)

154 సూ. ప్రశస్తమగు గోబ్రాహ్మణాదులకు మంగళకరమగు దధిఘృత పూర్ణ కుంభాదులకు, దేవాలయములకు, చతుష్పథములనఁ బ్రదక్షిణముగాఁ దిరిగిపోవలయు (గౌ. 9-6_6)

155 సూ. శిష్టులకు జదువు చెప్పుచు, శుచియై, వేదతత్పరుఁడై యుండవలయు (గౌ. !-69)

156 సూ. తనయింటి చుట్టును తన గ్రామము చుట్టును గూడ నెల్లప్పుడును శుభ్రముగాఁ దానుజేసి చేయింపవలయు నని గాంధి మహాత్ముఁడు.

157 సూ. నిత్యము ప్రాణులను హింసింపక, అపవాదు లందును మెత్తని వాఁడై, తాను బూనిన కార్యమును దృఢబుద్ధితోఁ జేయువాఁడై, ఇంద్రియ చాపల్యము లేనివాఁడై దానశీలుఁడై యుండవలయు. (గౌ. 9_70)

153 సూ. ఏవమాచారో మాత పితరౌ పూర్వాపరాన్ సంబంధాన్ దురితేభ్యో మోక్షయిష్యన్స్నాతకః శశ్వద్బ్రహ్మలోకాన్నచ్యవతే. (గౌ, 9_71)

15౯ సూ. చతుర్థమాయుషో భాగముషిత్వాద్యంగురౌద్విజః ద్వితీయ మాయుషోభాగం కృతదారోగృహి వసేత్(మను4_1

160 సూ. అద్రోహేణైవ భూతానా మల్పద్రోహేణ వా పునః యావృత్తిస్తాం సమాస్థాయ విప్రో జీవేదనాపది.(మను4,2

ప్రతిగ్రహరుచి ర్నస్యాద్యజ్ఞార్థం తత్సమాచరేత్
స్థిత్యర్థా దధికం గృహ్ణన్ బ్రాహ్మణోయాత్యధోగతిం(వ్యాస
వృత్తి సంకోచ మన్విచ్ఛేన్నేహేత ధన విస్తరం
ధనలాభే ప్రవృత్తస్తు బ్రాహ్మణ్యా దేవహీయతే (వ్యాసః

161 సూ. యాత్రా మాత్ర ప్రసిద్ధ్యర్థం స్వైః కర్మభిరగర్హితైః అక్లేశేన శరీరస్య కుర్వీత ధనసంచయం (మను4,3

శ్లో॥ షట్కర్మ సహితో విప్రః కృషి కర్మ చ కారయేత్ ఆపత్కాలే స్వయంకుర్వ న్మనసా యుజ్యతేద్విజః(బృహస్పతి క్షుధితం తృషితం శ్రాంతం బలీవర్ధం నయోజయేత్. హీనాంగం వ్యాధితం క్లీబం వృషం విప్రోనవాహయేత్. (పరా. 2,3)

వాహయే ద్దుంకృతే నైవ శాఖ వాసన పత్రయా న దండేన నయష్ట్యావా న పాశేనచ వాపునః (అశ్వమేధ పర్వ) స్వయం కృష్టే తథాక్షేత్రే ధాన్యైశ్చ స్వయమర్జితైః॥ నిర్వపేత్ పంచయజ్ఞాంశ్చ క్రతుదీక్షాంచకారయేత్ (పరా_2,6) వృక్షం ఛేత్వా మహీంభిత్వా హత్వాచకృమి కీటకాన్కర్షకః ఖలయజ్ఞేన సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే

ఖలయజ్ఞః=ధాన్యదానం

162 సూ. ఋతామృతాభ్యాం జీవేత్తుమృతేన ప్రమృతేనవా సత్యానృతాభ్యామపివా, న శ్వవృత్త్యా కదాచన(మను4,4

163 సూ. ఋతముంఛ శిలంజ్ఞేయ, మమృతం స్యాదయాచితం మృతంతు యాచితంభైక్షం,ప్రమృతంకర్షణంస్మృతం (మను)

158 సూ. ఇట్టి యాచారముగల స్నాతకుఁడు తల్లికి సంబంధించిన బంధువులను తండ్రికి సంబంధించిన బంధువులను పాపమునుండి ముక్తిగలిగించి యెన్నటికి బ్రహ్మలోకము నుండి తాను వడిపోఁడు పడపోఁడు (గౌ. 9_71)

159 సూ. ద్విజుఁడు ఆయుపులోని మొదటి నాల్గవ భాగము గురువు దగ్గర ఉండి రెండవ భాగము భార్యాసహితుఁడై యింట నుండవలయు. (మను. 4_1)

160 సూ. విప్రుఁడు కష్టములేని సమయమున ప్రాణులకు ద్రోహము చేయక కొంచెము ద్రోహము చేసిగానికలుగు వృత్తితో జీవింపవలయు. (మను. 4_.)

ప్రతిగ్రహించుటలోఁ గోరిక కలవాఁడై యుండరాదు. యజ్ఞనుకొఱకు దానిని గ్రహింపవలెను. తాను నిలఁబడుటకంటె నెక్కువగా పుచ్చుకొన్న బ్రాహ్మణుఁ డధోగతిని పొందును. వృత్తిసంకోచమును గోరవలెను. ధనవిస్తరణమును గోరరాదు. ధనలాభమునందు ప్రవర్తించినచో బ్రాహ్మణుడు హీనుఁడగును.

161 సూ. జీవిత యాత్ర జరుగుటకు మాత్రమెగర్హితము గాని స్వకర్మలచే శరీరముగష్టపెట్టకధనసంచయముచేయవలెను [మను. 8_8]

162 సూ. ఋతము, అమృతము, మృతము, ప్రమృతము సత్యానృతము అను వృత్తులచే జీవింపవలయునుగాని శ్వవృత్తిచే నెప్పుడును జీవింపరాదు. (శ్వవృత్తి=సేవకవృత్తి) మను8_8

163 సూ. ఉంఛశిలము ఋతము, యాచింపకుండలభించినది యమృతము: యాచింపగా వచ్చినభిక్షమృతము దున్ని జీవించుట యమృతము (మను. 4-.)

వివ:- ఉంచశిలము=కళ్లము మొదలగు వానిలో రాలిన గింజలను తెచ్చి జీవించుట.

వివ:- ఉంఛశిలము=ఖిలాదిపతిత ధాన్యాద్యర్జనం

164 సూ. సత్యానృతం తు వాణిజ్యం తేనచైవాపిజీవ్యతే సేవాశ్వవృత్తి రాఖ్యాతా. తస్మాత్తాం పరివర్జయేత్ (మను.4-6)

165 సూ. కుసూలధాన్య కోవాస్యాత్కుంభీ ధాన్యకఏవవా త్ర్యహైహి కోవాపిభవే దశ్యస్తనిక ఎవవా (మను. 4.7)

166 సూ. చతుర్ణామపిచైతేషాంద్విజానాంగృహమేధినాం జ్యాయాన్ పరఃపరోజ్ఞేయో, ధర్మతో లోకజిత్తమః మను.4-10

167 సూ. లోకవృత్తం వర్తేత వృత్తిహేతోః కథంచన అజిహ్మా, మశఠాం, శుద్ధాం జీవేద్బ్రాహ్మణ జీవికాం(మను,4-11
శ్లో॥ కష్టాపాపీయసీ వృత్తిః కుసీదం తద్వి వర్జయేత్
(కూర్మ 1-25-4)
అపత్స్వపిచ కష్టా ను బ్రాహ్మణస్య న వార్థుషం
(నారద. 4,11)

168 సూ. అదశాలీన యాయావర చక్రచర ధర్మ కాంక్షిణాం నవభిర్వృత్తిభిర్వర్తమానానాం. (బో. 3 1-1)
వివ:- వృత్త్యుపాయా వక్ష్యంతే ఇతి శేషః

169 సూ. శాలాశ్రయత్వా చ్ఛాలీనత్వం వృత్త్యావరయా యాతీతి యాయా వరత్వం, అనుక్రమ చరణత్వా చ్చక్రచరత్వం. [బో. 3-1-3]

170 సూ. షణ్ణివర్తనీ, కౌద్దాలకీ, ధ్రువా, సంప్రక్షాళనీ సమూహా, పాలనీ, శిలోంఛా, కాపోతా, సిద్ధేచ్ఛేతి నవైతా వృత్త్యా [బో. 3-4-5]

164 సూ. వర్తకముచేసి జీవించుట సత్యానృతము, దాని చేతఁగాని జీవింపవచ్చును. సేవావృత్తి శ్వవృత్తి అనఁబడును గాన దానిని విడువవలెను. (మను. 4_8)

165 సూ. ఆఱు మాసములకు సరిపోవు ధాన్యము గల వాఁడుగఁగాని పండ్రెండ్రు దినములకు సరిపోవు ధాన్యముగల వాఁడుగఁగాని మూడు దినములకు సరిపోవు ధాన్యముగలవాఁడుగఁగాని, మఱునాటికి ధాన్యాదులు లేనివాఁడుగఁగాని యుండవలెను. (మను. 4,7)

166 సూ_ పై నాలుగు వృత్తులలోను గృహమేధులకు ద్విజులకు తరువాతి తరువాతి వృత్తి శ్రేష్ఠమైనది. ధర్మమువల్ల లోకమును జయించును. (మను. 4_40)

167 సూ. వృత్తికై యెన్నఁడు లోకము నడచు నడకను అనుసరింపరాదు, కృత్రిమము మోసముగాని పరిశుద్ధమైన బ్రాహ్మణ జీవికఁబూన వలెను. (మను. 4-11)

సూ. వడ్డితో జీవించుట పాపీయసి వృత్తి దానిని వర్జికప వలెను. కష్టమైన యాపదలందును వార్ధుషము పనికిరాదు.

168 సూ, మఱియంక శాలీ, యాయావర, చక్రచర, ధర్మనులను గోరి తొమ్మిది జీవిత వృత్తులచేఁ జరించు వారికి వత్తుపాయములు చెప్పఁబడుచున్నవి. (బో. 3_1-1)

169 సూ, ధర్మశాలలను ఆశ్రయించుటశాలీనత్వము,వర మగు వృత్తిచే జీవితయాత్రను నడుచుట (యాతి) యాయావరత్వము బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యుల యిండ్లకు ఆయా యిండ్ల వారు లేనిచో అనుక్రమముగా వరుసగాఁ జరించుట చక్రచరిత్వము. (బో. 3-1-3)

170 సూ. షణ్ణివర్తని, కొద్దాలకి, ధ్రువ, సంప్రక్షాళినీ, సమూహ, పాలిని శిలోంఛ, కాపోత, శిద్ధేచ్ఛ యని వృత్తులు తొమ్మిది, (బో. 3-1-5)

171 సూ. షడేన నివర్తనాని నిరుపహతాని కరోతి స్వామి నే భాగముత్సృజతి, అనుజ్ఞాతం వా గృహ్ణాతి, ప్రాకాృత రాశా త్కర్షిస్యాత్, అస్యూతనాసికాభ్యాం, సముష్కాభ్యామతుద న్నా రయా ముహుర్ముహు రమ్యుచ్ఛందయన్, ఏతేన విధినా షణ్ణివ ర్తనాని కరోతీతి షణ్ణివర్తనీ. [బో. 3-2-2]

172 సూ. కౌద్దాలీతి జలాభ్యాశేకుద్దాలేన వాఖాలేన వాతీక్ష్ణ కాష్ఠేన వ్యాఖనతి బీజాన్యావసతి కందమూలఫలశా కౌషధీర్ని ష్పా దయతి, కుద్దాలేన కరోతీతి కౌద్దాలీ. [బో. 3-2-3]

వివ:- ఓషధయః=ఫలపాకాంతాః

173 సూ. వృత్తేర్వృత్తే రవార్తాయాంతయైవ తస్యధ్రువం వర్తనాద్ధ్రువేతి పరికీర్తితా. [బో. 3.2-7]

174 సూ. ఉత్పన్నా నా మోషధీనాం ప్రక్షేపణం, నిక్షే పణం నాస్తి నిచయో వా, భాజనాని న్యుబ్జతీతి సంప్రక్షాళనీ [బో. 3-2-8]

175 సూ. అని వారితస్థానేషు పథిషువాక్షేత్రేషువాఽవ్రతి షాతావక్షాశేషు యత్ర యత్రౌషధయో విద్యంతే తత్ర తత్ర సమూహన్యా సమ్మూహ్య తాభిర్వర్త యతీతి సమూహా [బో. 3-2-9]

వివ:- సమూహనీ=సమ్మార్జనీ.

176 సూ. పాలనీత్య హింసికేత్యే వేద ముక్తం భవతి విహీవాంస్తండులా నిచ్ఛతి పజ్ఞనేభ్యోబీజాని వా పాలయతీతి [బో. 3-2-10]

171 సూ స్వామి కివ్వవలసిన భాగమిచ్చి, భూస్వామి యనుజ్ఞ పొందిగాని పుచ్చుకొని, ఉదయ భోజనమునకుఁబూర్వమే ముక్కకుఁ జిల్లులు పొడవని, బీజములు తీయని యెడ్లచే దున్నువాఁడై యీనువ కర్రుచే బాధింపక మాటిమాటికి మట్టి తొలఁగించి దున్నుచు నీ రీతిగా ఆఱు నివర్తనములు అడ్డులేకుండఁజేసి జీవించుట షణ్ణివర్తని యనఁబడు. [బో. 3-2-2]

172 సూ. కుద్దాలముచేఁగాని గునపముచేఁగాని వాడియైన గసికచేఁగాని నీటిదగ్గర త్రవ్వి గింజలుచల్లి దుంపలు వ్రేళ్ళు పండు కూరలు ఓషధులను బుట్టించి జీవించుట. ఇది కుద్దాలముచేతఁ జేయునుగానఁ గుద్దాలి యనఁబడును. [బో. 3,2,3]

వివ:- ఓషధులు ఫలసాకాంతములు.

173 సూ. వృత్తిలోనువృత్తిలోను లాభముగలుగకపోయినను ఆ వృత్తి చేతనే ధ్రువముగా నుండి జీవితయాత్ర వెళ్ళఁబుచ్చుటవల్ల ధ్రువయని చెప్పఁబడును. (బో. 3-2-8)

174 సూ. మొలవేయఁ దగిన యోషధులను సంపాదింపక, పాత్రలలో వేయక, ప్రోగుచేయక, ప్రతిదినము పాత్రలను గడుగుకొనుచు [న్యుబ్జలి] నుండుట సంప్రాక్షాళని అనఁబడును. [బో. 3-2-7]

175 సూ. ఎవరును నిషేధింపని స్థానములందుఁ గాని, మార్గములందుఁగాని, పొలములందుఁగాని, అడ్డగింపఁ బడని కాళీ ప్రదేశములందుఁగాని ఓషధులన్నచోట్ల చీపురుచే ప్రోగు చేసికొని వాటిచే జీవితమును గడపుట సమూహ యనఁబడును. [బో. 3-2-6]

176 సూ. పొల్లులేని బియ్యమును గాని గింజలను గాని సజ్జనులనుండి తీసికొని పాలించును గాన పాలని యనఁబడును దీనిని అహింసిక యనియుఁ నందురు. [బో. 3-2-10]

177 సూ. ఆవారితస్థానేషు పథిషువా క్షేత్రేషువా అప్రతి హతావకాశేషు వా యత్రయత్రౌషధ యో విద్యంతే తత్ర తత్రై కంకణిశ ముంచయిత్వాకాలే కాలే శిలైర్వర్త యతీతి శిలోంఛా (బో. ౨-2-11)

వివ:- శిలః=గ్రాసవిశేషః

178 సూ. అవారితస్థానేషు పథిషు వా క్షేత్రేషు వాఆప్రతి హతా నాకాకేషువా యత్రయత్రౌషధయోవిద్యంతే తత్రతత్రాం గుళి భ్యామేకై కామోపధి ముంచయిత్వా సందర్శనాత్ కపోత వదితి కాపోతా. [బో. 3,2,13]

179 సూ. వృత్తిభిశ్శాంతో వృద్ధత్వాద్ధాతు క్షమాద్వా సజ్జ నేభ్యః సిద్ధమన్న మిచ్ఛతీతి సిద్దేచ్ఛా. [బో. 3,2,13]

180 సూ. వాన్యాపి దశమీ వృత్తిర్భవతి. [బో. 3,2,14]

181 సూ. వృక్షలతా వల్ల్యోషధీనాం, తృణౌషధీనాం చ శ్యామాక జర్తిలాదీనాం వన్యైర్వర్త యతీతివాన్యా[బో 3,2,15
వివ:- ఓషధ్యః=ఫలాకాంతాః, వల్లోధయః=కుళుత్థాద్యాః,తృణౌ ధయః వ్రీహ్యదయః శ్యామాక జర్తి లాదీనాం = వన్యజన్య ధాన్యాదీనాం

182 సూ. మృగైస్సహ పరిస్పందః సంవాసస్తేభి రేవచ తై రేవనదృశీ వృత్తిః ప్రత్యక్ష స్వర్గలక్షణం, ప్రత్యక్షం స్వర్గ లక్షణం [బో. 3,3,1]

177 సూ. అడ్డగింపని చోట్లఁగాని, దారులందుఁగాని, పొలములందుఁగాని, యడ్డగింపని కాళీ స్థలములందుఁని, ఓషధులున్న చోట ఒక్కొక్క వరి వెన్నును బీకి ప్రతికాలమునందు వాని ముద్దలచే జీవితయాత్ర గడపుట శిలోంఛ. [బో. 3,2,11]

178 సూ. అడ్డగింపఁబడని చోట్లఁగాని, మార్గములందుఁగాని, పొలములందుఁగాని అడ్డగింపబడని చోట్లగాని, ఓషధులున్న చోట్ల వేళ్ళతో నొక్కక్క యోషధినిబీకి పావురమువలెఁ జూచుటవల్లఁ గాపోతయని యనఁబడును. [బో. 3,2,22]

179 సూ. వృత్తులు చాలించి ముసలితనము వల్లఁగాని శక్తి క్షీణించుటవల్లఁ గాని, సజ్జనుల నుండి సిద్ధాన్నమును గోరుట సిద్ధేచ్ఛ యనఁబడును. [బో. 3,2,13]

180 సూ. వాన్య యను పదవ వృత్తిగూడఁగలదు. [బో. 3,2,13]

181 సూ. చెట్లు, తీగెలు ఉలవలు మొదలగు వల్లోషధులు తృణౌషధులగు పడ్లు తృణధాన్యము అడవి నువ్వులు మొదలగు వనజన్యములగువానిచే జీవితయాత్రగడవుట వాన్య యనబడును. [బో. 3,2,15]

182 సూ. మృగములతోఁదిరుగుట, మృగములతో నివసించుట మృగములతో సమానమైన వృత్తి ప్రత్యక్షముగా స్వర్గమె, ప్రత్యక్షముగా స్వర్గమె. [బో. 3,3,1]

183. సూ. సంతోషం పరమాస్థాయ సుఖార్థీ సంయతో భవేత్ సంతోషమూలం హి సుఖం దుఃఖమూలం విపర్యయః
[మను. 4-1?]

184 సూ. ఇష్టం పూర్తం ప్రకర్తవ్యం బ్రాహ్మణేన ప్రయత్నతః ఇష్టేనలభతేస్వర్గంపూర్తేన మోక్షమావ్నుయాత్
(అత్రి 45)

185 సూ. అగ్నిహోత్రం తపః సత్యంవేదానాం చైవపాలనం అతిథ్యం వైశ్వ దేవశ్చ ఇష్టమిత్యభిధీయతే. (అత్రి 43)

186 సూ. వాపీ కూప తడాగాది దేవతాయతనాని చ అన్న ప్రదానమారామః పూర్తమిత్యభిధీయతే. [అత్రి 44]

187 సూ. ఇష్టాపూర్తౌ ద్విజాతీనాం సామాన్యౌ ధర్మసాధనే అధికారీ భవేచ్ఛూద్రః పూర్తే ధర్మే న వైదికే. [అత్రి 46]

188 సూ. యమాన్ సేవేత సతతం న నిత్యం నియమాన్ బుధః యమాన్ పతత్యకుర్వాణో నియమాన్ కేవలాన్ భజన్.
[అత్రి 45]

189 సూ. అనృశంస్యం క్షమా సత్య మహింసాదాన మార్జవం ప్రీతిః ప్రసాదోమాధుర్యం మార్దవంచ యమాదశ
(అత్రి 48)

190 సూ. శౌచమిజ్యా, తపః స్వాధ్యా, యోపస్థనిగ్రహః వ్రతమౌ నోపవాసాశ్చ స్నానంచ నియమా దశ. [అత్రి. ?]

183 సూ సుఖముగోరి నియమము గలవాఁడై సంతృప్తి పొంది యుండవలయును. సుఖము సంతృప్తి మూలకము అసంతృప్తి మూలకము దుఃఖము. [మను. 4-12]

184 సూ. బ్రాహ్మణుఁడు ప్రయత్నించి యిష్టమును పూర్తమును చేయవలయు ఇష్టముచే స్వర్గము, పూర్తముచే మోక్షమును పొందును. [అత్రి సంహిత 4_5]

185 అగ్నిహోత్రము, తపస్సు, సత్యము, వేదపాలనము అతిథి సత్కారము, వైశ్వదేవము నివియిష్టములనబడు [అత్రి 43

186 సూ. దిగుడుబావి, నూయి, చెఱువు మొదలైనవియు గుడులు, అన్నదానము, తోట యివిపూర్తములనబడు [అత్రి. 44

186 సూ. ద్విజులకు ఇష్టాపూర్తములు రెండు ధర్మసాధనములు, శూద్రునికి పూర్తమందెగాని వైదిక ధర్మమందు అధికారము లేదు. [అత్రి 46]

188 సూ. ప్రతినిముషమును బుధుఁడు నియమములను సేవింపవలెను. నియమములను ప్రతి నిముషమును సేవింపనక్కరలేదు. నియమములను ఆచరింపక కేవల నియమముల నాచరించు వాఁడు పతితుఁడగును. [అత్రి 47]

189 సూ. అక్రూరత, ఓర్పు, సత్యము, అహింస, దానము ఋజుత్వము, ప్రీతి, ప్రసన్నత, మాధుర్యము, మృదుత్వము ఈ పది యమములు. [అత్రి 8]

190 సూ. శౌచము, యజ్ఞము, తపస్సు, స్వాధ్యాయము బ్రహ్మచర్యము, వ్రతములు, మౌనము, ఉపవాసములు, స్నానము ఈ పది నియమములు. [అత్రి 45]

అథస్త్రీధర్మాః

సూ॰ ద్వివిధాః స్త్రియః బ్రహ్మవాదిన్యః సద్యోవధ్వశ్చ తత్రబ్రహ్మవాదినీనా ముపనయనమగ్నీంధనం వేదాధ్యయనం స్వగృహేచ భిక్షాచర్యాఇతి. సద్యో వధూనాంతూపస్థితే వివాహే కథంచి దుపనయనమాత్రం కృత్వావివాహః కార్యః [హారీతః]

పురాకల్పే కుమారీణాం మౌంజీ బంధనమిష్యతే
అధ్యాపనంచవేదానాం సావిత్రీ వాచనంతథా[యమః]

191 సూ. అమంత్రికాతుకార్యేయం స్త్రీణామావృదశేషతః సంస్కారార్థం శరీరస్య యథాకాలం యథాక్రమం [మను2,9.

192 సూ. వైవాహికోవిధిస్త్రీణాం సంస్కారో వైదికఃస్మృతః పతిసేవాగురౌ వాసోగృహార్థోఽగ్ని పరిక్రియా. [మను. 2,97]

193 సూ. భర్తృహితే యతమానా స్స్వర్గంలోకం జయే త్ [బౌ- 2-2-48]

194 సూ. యత్రనార్యస్తు పూజ్యంతేరమంతే తత్రదేవతా యత్రైతాస్తునపూజ్యంతేసర్వాస్తత్రాఽఫలాఃక్రియాః(మను3,5

195 సూ- సంతుష్టోభార్యయా భర్తాభర్త్రాభార్యాతథైవచ యస్మిన్నేవకులేనిత్యం కళ్యాణంతత్రవైధ్రువం[మను, 3,60]

మఱి యింక స్త్రీ ధర్మములు

సూ. స్త్రీలు బ్రహ్మ వాదినులు, సద్యోవధుపులు అని రెండు రకములుగా నుందురు. అందు బ్రహ్మ వాదినులకు ఉపనయనము అగ్ని కార్యము, వేదాధ్యయనము స్వగృహమున భిక్ష యగును. ఇంక సద్యోవధువులకు వివాహ కాలము రాఁగా ఏదో విధముగా ఉపనయనము చేసి వివాహము చేయఁదగును (హారీతుఁడు)

సూ. పూర్వ యుగములో కుమార్తెలకు ఉపనయనము (మౌంజికట్టుట, వేదాధ్యయనము, సావిత్రీ మంత్రవాచనము సమ్మతము (యముడు)

191 సూ. స్త్రీలకు జాతకర్మాదికమును మంత్రరహితముగా వరుసగా యథా కాలమునఁ బూర్తిగాఁ జేయవలయును. (మను, 2_66)

192 సూ. స్త్రీలకు వివాహ విధియే వైదిక సంస్కారమగు నుపనయనము, పతి సేవయే గురుకుల వాస వేదాధ్యయనము గృహకృత్యమే యగ్ని పరిచర్య.

193 సూ. భర్తకు హితము గూర్చు స్త్రీలు స్వర్గలోకమును జయింతురు. (బో. 2,2,48)

194 సూ. స్త్రీలు పూజింపఁబడుచోట దేవతలుకదురు. స్త్రీలు పూజింపఁబడనిచోట సర్వక్రియలు నిష్ఫలము. (మను. 3,5,6)

95 సూ భార్యచే సంతోషము పొందు భర్తయు భర్తచే సంతోషము పొందు భార్యయుఁగల కులమున నిత్యము ధ్రువముగ కళ్యాణము గలుగును. (మను. 3,20

196 సూ. నాస్తి స్త్రీణాం పృథగ్యజ్ఞో నవ్రతం నాప్యుపోష ణం పతిం శుశ్రూషతేయేన తేనస్వర్గేమహీయతే(మను. 5,1,55)

197 సూ. మృతేభర్తరిసాధ్వీస్త్రీ బ్రహ్మచర్యేవ్యవస్థితా స్వర్గంగచ్ఛత్య పుత్రాపి యథాతే బ్రహ్మచారిణః(మను5_160)

198 సూ. ఏవం పురుషోఽపీతిఅధునికాః

ఇతి స్త్రీ ధర్మాః

199 సూ. అథాతస్సంధ్యోపాసన విధిం వ్యాఖ్యాస్యామః (బో. 2_8_1)

200 సూ. బ్రాహ్మేముహూర్తే బుధ్యేత ధర్మార్థౌచానుచిం తయన్ కాయక్లేశాంశ్చ తన్మూలాన్వేదార్థతత్త్వమేవచ (మను. 4_62)

ఉత్థయోత్థాయబోద్ధవ్యం కిమద్యసుకృతం కృతం
దత్తందాపితం వాపి వాక్సత్యా వాపిబాషితా (విష్ణు)

201 సూ. తీర్థంగత్వాఽప్రయతోఽభిషిక్తః ప్రయతోనాఽ నభిషిక్తః ప్రక్షాళితపాదపాణి రప అచమ్య సురభిమత్యాఅల్లింగా భిర్వారుణీభిర్హిరణ్యవర్ణాభిః పావమానీభి ర్వ్యాహృతిభి రన్యైశ్చ పవిత్రైరాత్మానంప్రోక్ష్యప్రయతోభవతి (బో. 2_4_2)

202 సూ. సాయంప్రాతర్భగవత్ప్రార్థనాపి సంధ్యోపా సన తుల్యేతిగాంధీ

196 సూ. స్త్రీలకు వేఱుగ యజ్ఞముగాని, వ్రతముగాని యుపవాసముగాని లేదు పతిశుశ్రూష వల్ల స్వర్గము సిద్ధించును (మను. 3-155)

197 సూ. భర్త చనిపోఁగా సాధ్వియైన స్త్రీ, బ్రహ్మచర్యమునందున్నచో బ్రహ్మచారి వలె పుత్రులు లేకున్నను స్వర్గము పొందును (మను, 5-160)

198 సూ. పురుషుఁడుగూడ భార్యపోయినచో బ్రహ్మచారియై పుత్రులు లేకున్నను స్వర్గమును పొందునని ఆధునికులు

199 సూ. మఱియింక సంధ్యోపాసన విధిని వ్యాఖ్యానింతుము. (బో. 2-4-1)

200 సూ. బ్రాహ్మముహూర్తమునధర్మార్థములను కాయకష్టములను, వేదార్థతత్త్వమునుధ్యానించుచు మేల్కొనవలయు (మను. 492)

సూ. తేచిలేచి ఈ రోజున నేనేమి సుకృతము చేసితిని ఏమి దానము చేసితిని ఇప్పించితిని, ఏమిసత్యవాక్కు పలికితిని అని తెలిసికొనఁ దగును.

201 సూ. నద్యాది తీర్థములకుఁబోయి యపరిశుద్ధుడైనః స్నానము చేసిగాని పరిశుద్ధుడైనచో స్నానము చేయక గానీ కాళ్ళు చేతులు కడుగుకొని నీరు ఆచమించి "దధిక్రావ్ణః" అను ఋక్కుచేతను, జల వరుణ పవమాన దేవతాక ఋగ్ ఋక్కుల చేతను 'హిరణ్యవర్ణా' అను ఋక్కులచేతను వ్యాహృతులచేతను ఇతరములగు పవిత్ర సూత్రములచేత తన్నుఁ జల్లుకొనినచో పవిత్రుఁడగును. (బో. 2-4-2)

202 సూ. సాయంకాలము పొద్దుటు భగవంతుని ప్రార్థన గూడ సంధ్యోపాసన తుల్యమైనదని గాంధి మహాత్ముఁడు.

203 సూ. దర్భేష్వాసీనో దర్భాన్ ధారయమాణ స్సోదకేనపాణి నా ప్రత్యఙ్ముఖస్సావిత్రీం సహస్రకృత్వ ఆవర్తయేత్ (బో. 2_4_5)

204 సూ. ప్రాణాయామశోవా శతకృత్వః (బో. 2.4 6)

205 సూ. ఉభయతః ప్రణవాం ససప్తవ్యాహృతికాం మనసావా దశకృత్వః (బో. 2_4_6)

వివ:- ఓం భూః ఓం భువః, ఓం సువహః, ఓంమహః, ఓంజనః ఓం తపః, ఓం సత్యం ఇతి సప్తవ్యాహృతయః

206 సూ. త్రిభిశ్చ ప్రాణాయామైస్తాంతో బ్రహ్మహృదయేన (బో. 2-4-8)

వివ:- సవ్యాహృతిం. ప్రణవాం గాయత్రీం శిరసాసహ
త్రిః పఠేదాయత ప్రాణః ప్రాణాయామస్స ఉచ్యతే

'వామనా సాపుటేనైనపూర యేత్పూరకస్స్మృతః కుంభకో నిశ్చల శ్వాసస్తా వత్కాలం సమంత్రకం దక్షిణసాపుటేనైనరేచయేదేచక. స్మతః' పూరక కాలః 16 మాత్రాణాం కాలః కుంభక కాలః 64 మాత్రాః. రేచక కాలః 32 మాత్రాః మాత్రాచ నేత్రనిమీల్య ఉన్మీలన పర్యంత కాలః

207 సూ. సుపూర్వా మపిపూర్వోవక్రమ్యాదినామఆదిత్యే సమాప్నుయాత్ (బో. 2-4_12)

వివ:- సుపూర్వాం=నక్షత్రేషు దృశ్యమానేషు పూర్వాం సంధ్యాము పక్రమ్య ఆదిత్యోనత్త రకాలే సమాప్నుయాత్

208 సూ. అనస్తమిత ఉపక్రమ్యసువశ్చాదపి పశ్చిమాం (బో. 2-4-13)

209 సూ. సంధ్యయోశ్చ సంపత్తా వహోరాత్రయోః సంపత్తిః (బో. 2-4-14)

వివ:-ఆహోరాత్రయోః సంపత్తిః=ఆయుషోఽ విచ్ఛితిః

203 సూ. దర్భలయందుఁగూర్చుండి దర్భలను ధరించి నీటిచేఁ దడసిన చేతితోఁ బ్రత్యఙ్ముఖుడై సావిత్రీ మంత్రమును వేయిసార్లు ఆవర్తింపవలెను. (బో. 2,4,5)

204 సూ. ప్రాణాయామములను బట్టి నూఱుసార్లు గాని అవర్తింపవలెను. [బో. 2-4-5]

205 సూ. [illegible] [illegible] ఓంకారమును బలుకుచు ఏడు వ్యాహృతులు గలుగునట్లు పదిసార్లు మనసుచేఁ గాని సావిత్రిని అవర్తింప వలయును. (బో. 2-4-7)

వివ: ఓం భూః, ఓం భువః ఒం సువః, ఓం మహః, ఓం జనః ఓం తపః, ఓం సత్యం అను ఈ యేటిని వ్యాహృతులందురు,

206 సూ. మూఁడు ప్రాణాయామముల చేత "ఓం భూః ఓం భువః" అను అనువాకముచే శాంతిని పొంది సావిత్రిని ఆవర్తింపవలయు. (బో. 2-4-8)

వివ: గాలిని బీల్చి వ్యాహృతులతోఁ గూడిన ఓంకారముతోఁ గూడన గాయత్రిని మనస్సులో మూఁడుసార్లు ధ్యానించి గాలిని విడచుట ఒక ప్రాణాయమనబడును.

207 సూ. నక్షత్రములు కనిపించు చుండఁగ మొదలు పెట్టి సూర్యుఁడు కనిపించు సమయమునసమాప్తి చేయవలయు [బో. 2-4-12]

208 సూ. సూర్యుఁడస్తమించకుండఁ బ్రారంభించి నక్షత్రములు కనిపించునంతలో ముగింప వలయును [బో-2,4,13]

209 సూ. సంధ్యలందు సంపూర్ణత్వము సిద్ధించినచో ఆయువు విచ్ఛిత్తినిబొందదు. [బో. 2,4,14]

210 సూ తత్ర సాయ మతిక్రమే రాత్ర్యుతవాసః ప్రాత రతిక్రమే అహరుపవాసః (బో, 2,4,16)

211 సూ. స ఏవమే వాహరహ రహోరాత్రయోః సంధి షూపతిష్ఠమానో బ్రహ్మపూతో బ్రహ్మభూతో బ్రాహ్మణః శాస్త్ర మనువర్తమానో బ్రహ్మలోక మభిజయతీతి విజ్ఞాయతే [గౌ. 2-4-24]

అథ శౌచ ప్రకరణము

212 సూ. అథాతశ్శౌచాధిష్ఠానం [బో, 1-5-1]

213 సూ. అద్భిశ్శుధ్యంతిగాత్రాణి బుద్ధిః జ్ఞానేన శుద్ధ్యతి అహింసయాచ భూతాత్మా మనస్సత్యేన శుద్ధ్యతి [బో. 1-5-2]

213 సూ. మనశ్శుద్ధిరంతశ్శౌచం [బో- 1,5,3]

215 సూ. బహిశ్శౌచం వ్యాఖ్యాస్యామః (బో- 1,5,4)
న్యాయంధౌతేన కర్తవ్యాక్రియాధర్మ్యా విపశ్చితా
నతు సౌజకధౌతేన నాహతేన నకుత్ర చిత్ (దేవలః)

216 సూ. కౌశంసౌత్రం వాత్రి వృద్యజ్ఞోపవీత మానాభే ర్దక్షిణం బాహుముద్ధృత్య సవ్యమవధాయ శిరోఽవదధ్యాత్ [బో- 1-3-5]

210 సూ. అందు రాత్రి సంధ్యోపాసన నతిక్రమించినచో రాత్రి యుపవసింపవలయు. ప్రాతస్సంధ్య యతిక్రమించనచో పగలు ఉపవసింపవలయు. (బో. 2-4-16)

211 సూ. అతఁడిట్లే ప్రతిదినము రేయింబవళ్ళు సంధ్యలందు ప్రవర్తించుచున్నవాడై ప్రణవముచేఁ బవిత్రుఁడై బ్రహ్మరూపుఁడై బ్రాహ్మణుడై శాస్త్రమనుసరించుచు బ్రహ్మలోకమును జయించునని తెలియుచున్నది. బ్రహ్మలోకమును జయించునని తెలియుచున్నది. (గౌ. 2-4-24)

మఱి యింకశౌచప్రకరణము

212 సూ. మఱియింక శౌచకారణములు చెప్పఁబడుచున్నవి. (బో. 1-5-1)

213 సూ. శరీరము నీళ్ళచేఁ బరిశుద్ధమగును. జ్ఞానముచే బుద్ధి పరిశుద్ధ మగును. అహింసచే జీవుడు శుద్ధుఁడగును. సత్యముచే మనస్సు పరిశుద్ధ మగును. (బో. 1-5-2)

214 సూ. మనస్సు పరిశుద్ధ మగుటమె యంతశ్శౌచమనఁబడును. (బో. 1-5-౩)

215 సూ. బాహ్యశౌచమును వ్యాఖ్యానించెదము. (బో. 1 5-4)

స్వయముగా ఉతికిన వస్త్రముచే పండితుఁడు ధర్మయుక్తమైన కర్మనుచేయవలెను. చాకలి యుదికిన వస్త్రముతో ధర్మయుక్తమైన కర్మము జేయరాదు. ఉదుకని బట్ట ధరించి గాని ఎక్కటను చేయరాదు.

216 సూ. దర్భలతోఁగాని సూలుతోఁగాని మూఁడుమూఁడేసి మొత్తము తొమ్మిది పోచలు పైపెనవేపి యజ్ఞోపవీతమును జేసి బొడ్డుదాక కుడిచేతి నెత్తి యెడమపైపు మెడమీదఁ దాల్పవలయు. (బో. 1-5-5)

217సూ. ఓంకారః ప్రథమస్తంతుర్ద్వితీయోఽగ్నిస్తథైవచ

తృతీయో భగవద్దైవత్య శ్చతుర్థ స్సోమదైవతః
పంచమః పితృదైవత్యః షష్ఠశ్చైవ ప్రజాపతిః
సప్తమో విష్ణుదైవత్యో ధర్మశ్చాష్టమ ఏవచ
నవమస్సర్వదైవత్య ఇత్యేతే నవతంతవః [దేవలస్మృతి]

218 సూ. బ్రాహ్మణో యోనజానాతి హ్యుపవీతస్యసుస్థితిం
మోహాత్మా వహతే భారం పశుర్గౌరివ వర్వరా [పితామహః]
ఏతన్నాభిజానాతి యదాతదా స్యాదుశుచిర్నరః [గౌ. ఆచార్యకాండ

అపివా వాససీ యజ్ఞోపవీతార్థం కుర్యాత్, తదభావే త్రివృతా
సూత్రేణ [ఋశ్యశృంగః]

219 సూ. ఉపాసినేగురూణాం వృద్ధానా మతిథీనాం,
హోమేజస్యకర్మణి, భోజన, ఆచమనే, స్వాధ్యాయేచ యజ్ఞోప
వీతీస్యాత్ [అప. 5-1-1]

వివ:- నాసో విన్యాస విశేషోయజ్ఞోపవీతం వాససోఽసంభ
వేఽనుకల్పం వక్ష్యతి అపివాసూత్రమేవోపవీతార్థం (అప. ,4,2 2
ఏషుకర్మసు యజ్ఞోపవీతం విధానా వత్కాలాంతరే నావశ్యం భావః

219 సూ. సర్వవిధ జ్ఞానకర్మ యజ్ఞబద్ధదీక్షతాచిహ్నే
యజ్ఞోపవీతస్తత ఏవయజ్ఞోపవీత ఇతి సార్థకంనామ ఇతిహి
ఆధునికాః

221 సూ. బాహ్యచిహ్నస్యాభావేఽపి న హాని రితిగాంధీ.

217 సూ. ఓంకారము మొదటి తంతువు, రెండవది యగ్ని దేవతాకము, మూఁడవదానికి భగదేవత నాల్గవదానికి సోముఁడు అయిదవదానికి పితృదేవతలు, ఆఱవదానికి ప్రజాపతి ఏడవ దానికి విష్ణువు ఎనిమిదవదానికి ధర్మము తొమ్మిదవదానికి శర్వ దేవతలు ఇట్లునవతంతువులగుఱించితెలియవలయు(దేవలస్మృతి

218 సూ. ఉపవీతము యొక్క సంస్థితిని ఎఱుఁగని బ్రాహ్మణుఁడు బరువు మోయు పశువువలె మూర్ఖుఁడు [పితామహుడు

అన్ని తెలియని వాడు అశుచియగును.

[గౌ. ఆచారకాండము]

యజ్ఞోపవీతము కొఱకు రెండు వస్త్రములను ధరింపవలెను అవి లేనిచో మూడు పోచలు పెనవేసిన సూత్రము ధరింపవలెను

[ఋశ్యశృంగుఁడు]

219 సూ. గురువులను వృద్ధులను అతిథులను బూజించు నపుడును, హోమమునందును, జపకర్మ యందును, భోజనకాల మందును ఆచమన కాలమందును, వేదము చదువు నపుడును యజ్ఞోపవీతధారియై యుండవలయును. [ఆప, 5_1-1]

వివ:- వస్త్ర విన్యాస విశేషము జందెము అట్టి వస్త్రము సంభ వింపనపుడు పక్షాంతమున "సూత్రముగాని యుపవీతము కొఱకు ధరింపవలెను. ఈ కర్మలలో జందెము ఉండ వలయునని చెప్పుట వలన మిగిలినచోట్ల అనవసరమని భావము.

220 సూ. అన్ని విధములైన జ్ఞానకర్మ యజ్ఞములందు బద్ధదీక్షుఁడనుసంగతికి యజ్ఞోపవీతము బాహ్యచిహ్నము. అందు వలననే యజ్ఞోపవీతము అని దాని పేరు సార్థకమన్ని ఆధునికులు.

221 సూ. బాహ్యచిహ్నము లేకపోయినను హాని లేదన్ని గాంధి మహాత్ముఁడు.

సూ. విపరీతం పితృభ్యః [బో. 1-5-6]

222 సూ. కంఠేఽవసక్తం నివీతం [బో. 1-5-7]

223 సూ. అధోఽవసక్త మధోపవీతం [బో. 1-5-8]

224 సూ. ప్రాఙ్ముఖ ఉదఙ్ముఖో వాఽఽసీన శ్శౌచమారభేత శుచౌ దేశే దక్షిణం బాహుం జాన్వంతరా కృత్వా ప్రక్షాల్య పాదౌ చా మణి బంధనాత్ [బో. 1-5-9]

225 సూ. పాదప్రక్షాళనోచ్ఛేషణేషు నాచామేద్యద్యాచామే ద్భూమౌ స్రావయిత్వా ఆచామేత్ [బో. 1 5-10]

226 సూ. బ్రాహ్మేణ తీర్థే నాచామేత్ [బో. 1-5-11]

22. సూ అంగుష్ఠమూలం బ్రాహ్మం తీర్థం [బో. 1-5-12]

228 సూ. అంగుష్ఠాగ్రం పిత్ర్యమంగుళ్యగ్రం దైవమం గుళి మూల మార్ష మంగుళ్యంగుష్ఠయోర్వా మధ్యం పిత్ర్యం [బో. 1-5-13]

229 సూ. నాంగుళీభిర్న సబుద్బుదాభిర్న ఫేనాభిర్నో ష్ణాభి ర్న క్షారాభిర్న లవణాభి ర్న కలుషాభి ర్న వివర్ణాభిర్న దురంధ రసాభిః [బో. 1-5,14]

222 సూ. పితృదేవతల నుద్దేశించి కర్మ చేయునపుడు యజ్ఞోపవీతమును విపరీతముగా ధరింపవలయు [బో. 1,5,6]

223 సూ. మెడయందు వేలాడునట్లు జందెము వేసికొనుట నివీత మనఁబడును. అభ్యంగ వాదులందు నాభి క్రింద వేలాడుట అధోవీత మనఁబడు. [బో. 1-5-8]

224 సూ. తూర్పుగఁ గాని యుత్తరముగఁగాని ముఖము పెట్టి శుచి దేశమున కుడిచేయి మోకాళ్ళ మధ్య నుంచి కాళ్ళు కడుగుకొని చేతులుకూడ మణికట్టు వఱకుఁ గడుగుకొని శౌచ మారంభింపవలెను. [బో. 1-5-9]

225 సూ. కాళ్ళు కడుగఁగా మిగిలిన నీటితో నాచమించ రాదు. ఆచమించుచో నేలమీదఁ గొంచెము నీరుపోసి ఆచమింప వలెను. [బో. 1-5-10]

226 సూ. బ్రాహ్మ తీర్థముతో నాచమింపవలయు [బో. 1-4-11]

227 సూ. బొటనవ్రేలి మొదలువఱకుఁ గలనీరు బ్రాహ్మ తీర్థ మనఁబడు, (బో. 1-4-12)

228 సూ. బొటనవ్రేలి చివర వఱకున్నచోఁ బిత్ర్యము వ్రేళ్ళ చివరవఱకున్నచో దైవము, వ్రేళ్ళ మొదటివఱకున్నచో నార్షము. వ్రేళ్ళకు బొటనవ్రేలికిమధ్యగా నున్నఁగానిపిత్ర్యము అనఁబడు. (బో. 1,5,14)

229 సూ. బుడగలు, నురుగు, వేడి, కారము, ఉప్పు, మఱికి, వివర్ణము, దుర్గంధ రసముగల నీళ్ళుగల వ్రేళ్ళతో నాచమింపరాదు, (బో. 1,5,14)

230 సూ. మూత్రం కృత్వా పురీషం వా మూత్ర పురీష లేపా నన్న లేపానుచ్ఛిష్ట లేపాన్ రేతసశ్చయో లేపాస్తాన్ ప్రక్షాళ్య పాదౌ చాచమ్య ప్రయతో భవతి [ఆప. 1,5,23]

సూ. అహస, న్న జల్ప, న్నతిష్ఠ, న్న విలోకయ న్నప్రహ్వః న ప్రణతో, నముక్త శిఖో, నపావృతకంఠో, నవేష్టితశిరా నత్వరమాణో, నాయజ్ఞోపవీతీ, నప్రసారితపాదో, నబద్ధకక్ష్యో, నహిర్థామః, శబ్దమకుర్వన్, త్రిరపోహృదయంగమాః పిబేత్ (బో. 1,5,15)

231 సూ. త్రిఃపరిమృజే, ద్వి రిత్యేకే (బో. 1,5,19)

232 సూ. సకృదుభయం స్త్రియాశ్శూద్రస్యచ (బో. 1,5,17

233 సూ. గతాభిర్హృదయం విప్రః కంఠ్యాభిః క్షత్రియ శ్శుభిః వైశ్యోద్భిః ప్రాశితాభిస్స్యాత్ స్త్రీశూద్రౌస్పృశ్యచాంతతః (బో. 1,55,17)

234 సూ, ద్రవ్యశుద్ధి, 1 పరిమార్జన 2 ప్రదాహ 3 తక్షణ 4 నిర్ణేజనాని 1 తైజస 1 మార్తిక 3 దారవ 4 లాంతవానాం (గౌ, 1,3,1)

235 సూ, తైజసానాముచ్ఛిష్టానాంగోశకృద్భస్మభిః పరిమా మన్యత మేనవా (బో, 1,5, 6)

236 సూ. తామ్రరజత సువర్ణామ మ్లైః (బో, 1,5,27

230 సూ. మూత్ర పురీషములను విడిచి చేతికంటుకొన్న దాని లేపములను అన్న లేపనములను, ఎంగిలిని, రేతన్సు అంటుకొన్నచో దానిని కడిగి కాళ్ళను గడిగి ఆచమించినచో ప్రవిత్రుఁ డగును. [అప. 1-5-23]

సూ. నవ్వక, పలుకక, నిలుచుండక, దిక్కులు చూడక వంగక, మోకరిల్లకఁ ముడి విప్పక, మెడగవ్వు కొనక, తలపాగ చుట్టుకొనక, తొందరగఁ బోవక, జందెము విడువక, కాళ్ళుచాపక షడుము కట్టుకొనక, మోకాళ్ళకు చేతులు వెలుపలి నుంచక, చప్పుడు చేయక, మూఁడు సార్లుహృద్యములైన నీరు ఆచమింపవలెను. [బో. 1-5-15]

231 సూ. మూఁడుసార్లు తుడుచుకొనవలెను. రెండు సార్లు అని కొందఱు. [బో. 1-5-16]

232 సూ. స్త్రీలకుశూద్రులకు ఆచమనము, తుడుచుకొనుట యొక్కసారె. [బో. 1-5-17]

233 సూ. జలము హృదయము చేరఁగా విప్రుఁడును కంఠము పొందఁగ క్షత్రియుఁడును, తాగఁగా వైశ్యుఁడునుఁ చివరకు ముట్టుకొని స్త్రీ శూద్రులు శుచులగుదురు. [బో. 1-5-17]

234 సూ. తైజస పాత్రములు (లోహములు) ఓ ముట చేతను మట్టిపాత్రలు గాల్చుట చేతను, కఱ్ఱ పాత్రలు చెక్కుట చేతను తంతు వస్త్రము లుదుకుట చేత శుద్ధమగును (గౌ.1-3-1)

235 సూ. ఎంగిలి యయిన తైజస ద్రవ్యములు పేడఁ భూడిద రెంటిచేఁ దోముటచేత లేక యేదొయొక దానిచేఁ దోముటచేతను శుద్ధములగు. (బో. 1-5-16)

236 సూ. రాగి,వెండి,బంగారు పాత్రములు పుల్లని వస్తు పుల్లచే దోముటచే శుద్ధములగు. (బో. 1-5-17)

237 సూ. తైజసవదుపల మణిశంఖశుక్తీనాం (గౌ. 1_32)

238 సూ. వైణవానాం గోమయేన (బో. 1_5_30)

239 సూ. దారువదస్థిభూమ్యోః (గౌ. 1_33)

240 సూ. ఆవపనంచభూమేః (గౌ. 1_38)

241 సూ. చేలవద్రజ్జు విదలచర్మణాం (గౌ. 1,35)

242 సూ. కృష్ణాజినానాం బిల్వతండులైః (బో. 1,5,32)

243 సూ. కుతుపానా మరిష్టైః (బో. 1,5,33)

244 సూ. ఊర్ణానామాదిత్యేన (బో 1,5,34)

245 సూ. క్షౌమాణాం గౌరసర్షపకల్కేన [బో. 1,5,35]

246 సూ. మృదా చేలానాం [బో. 1,5,36]

247 సూ. మూత్రపురీషాసృక్, శుక్ల, కుణప, స్పృష్టానాం పూర్వోక్తానా మన్యతమేన త్రిస్సప్తకృత్వః పరిమార్జనం. [బో. 1,5,42]

237 సూ. మణులకు శంఖములకు ముత్యములకు తైజసములకు వలె శుద్ధియగు. (గౌ_ 1_32)

238 సూ. వెదురు వస్తువులకుఁ బేడచే శుద్ధి గరుగు. (బో. 4-5.30)

239 సూ. ఎముకలకు భూమికి కఱ్ఱకు వలె శుద్ధి కలుగు [గౌ. 1-33]

240 సూ. దున్నుటచే భూమికిని శుద్ధి కలుగు [గౌ. 1,34]

241 సూ. త్రాడు, ఊకలచేఁ జేయబడినవి చర్మములు వస్త్రమునకు వలె శుద్ధి కలుగు [గౌ. 1,35]

242 సూ. కృష్ణాజినములకు బిల్వతండుల పిష్టమును బూయుటచే శుద్ధియగు. [గౌ. 1,5,32]

243 సూ. కంబళములకు పూయు వృక్షఫలములచే శుద్ధి కలుగు. (బో. 1-5_33)

244 సూ ఉన్ని వస్త్రములు ఎండచే శుద్ధములగు (బో. 1_5_35)

245 సూ. పట్టువస్త్రములు తెల్లియావాల కల్కముచే శుద్ధములగు (బో. 1 5-35)

246 సూ_ నూలు బట్టలకు మట్టిచే శుద్ధి కలుగు (బో. 1,4,36)

247 సూ, మూత్రము, మలము, రక్తము, శుక్లము,కుణపము వానిచే స్పృశింపఁబడిన పూర్వోక్త ద్రవ్యములకు గోమయాదులలో నెదో యొకదానిచే ఇరువది యొక్కమార్లు పరిమార్జనము చేయవలెను (బో, 1,5,42)

248 సూ, ఉత్సర్గో వా అత్యంతపరిహతానాం
(గౌ. 1.36)

249 సూ, శాక, పుష్ప, ఫల, మూలౌషధీనాంతుప్రక్షాళనం
(బో, 1,5,67)

250 సూ, మూత్రిమృదాఽద్భిః ప్రక్షాళనం (బో, 1,5,69)

251 సూ, త్రిఃపాణేః (బో, 1,5,70)

252 సూ, తద్వత్పురీషే (బో, 1,5,71)

253 సూ, నాభేరథస్స్పర్శనం కర్మయుక్తో వర్జయేత్
(బో, 1,5,75)

ఇతి గృహస్థ ధర్మాః
చతుర్థోఽధ్యాయః సమాప్తః

258 సూ. మిగుల పొడైన వానికిఁ బలిత్యాగము గాని చేయవలెను. (గౌ. 1,5,36)

259 సూ. కూరలు, పువ్వులు, పండ్లు, దుంపలు, ఓషధులు కడిగినందువల్ల శుద్ధములగు. (బో. 1,4,67)

250 సూ మూత్ర విసర్జన పిదప మట్టితో నీళ్లతో కడుగవలెను. (బో. 1,5,69)

251 సూ. చేయి మూఁడుసార్లు కడుగవలెను. (బో. 1,5,70)

252 సూ మల విసర్జమందిట్లే తెలియునది. (బో. 1,5,71)

253 సూ. బొడ్డు క్రింద భాగమును కర్మయుక్తుఁడు స్పృశించుట పరిత్యజింప వలయును. (బో. 1,5,72)

ఇవి
గృహస్థ ధర్మములు
నాలుగవ యధ్యాయము సమాప్తము

అథవానప్రస్థప్రకరణము
పంచమోఽధ్యాయః

1 సూ. ఏవం గృహస్థాశ్రమే స్థిత్వా విధివత్స్నాతకో ద్విజః వనే వసేత్తు నియతో యథావ ద్విజితేంద్రియః
(మను. 6,1)

2 సూ. గృహస్థస్తు యదాపశ్యేద్వలీపలితమాత్మనః అపత్యస్యైవచాపత్యంతదారణ్యం సమాశ్రయేత్ [మను. 6,]

3 సూ. సంతజ్య గ్రామ్యమాహారంసర్వంచైవ పరిచ్ఛదం పుత్రేషు భార్యాం నిక్షిప్యావనంగచ్ఛేత్సహైవవా [మను. 6,3]

4 సూ. వానప్రస్థో జటిలశ్చీరాజిన వాసా గ్రామంచన ప్రవిశేత్ [వసి. 9-1]

5 సూ. నఫాలకృష్ట మధితిష్ఠేత్ [వసి. 9-2]

6 సూ. అకృష్టం మూలఫలం స చిన్వీత, ఊర్ధ్వరేతాః క్షమాశయః [వసి. 9-3]

7 సూ. మూలఫల భైక్ష్యేణాఽఽశ్రయుదత మతిథి మభ్యర్చయేత్. (వసి. 9,4)

8 సూ. దద్యాదేవ న ప్రతిగృహ్ణీయాత్ (వసి. 9,5)

9 సూ. త్రిషవణ ముదం ముపస్పృశేత్ (వసి. 9,6)

మఱి వానప్రస్థ ప్రకరణము
పంచమాధ్యాయము

1 సూ. ఇట్లు గృహస్థాశ్రమమందుండి పిదపగృహస్థాశ్రమ దీక్ష ముగింపు స్నానముచేసి ద్విజుఁడు నియమముతో ఇంద్రియముల జయించి వనమందు నివసింపవలెను. [మను. 6–1]

2 సూ. గృహస్థుఁడు తన జుట్టునెరయుటను, తన సంతానమునకు సంతానమును జూచి యప్పుడరణ్యము నాశ్రయింపవలె. [మను. 6,2]

3 సూ. గ్రామము లందలి యాహారము మాని సర్వమైన గవాశ్వాది పరివారములను వీడ భార్యను గొడుకుల కప్పగించి యామెతోఁగాని వనమునకుఁ బోవలెను. [మను. 6,3]

4 సూ. వానప్రస్థుఁడు జడలుదాల్చి నారబట్టను చర్మమును ధరించవలెను గ్రామములోనికి బ్రవేశింపరాదు. [వసి, 9,5]

5 సూ, కృషికిఁబనికివచ్చు పొలములందుండరాదు [వసి. 9–6]

6 సూ, దున్నని ప్రదేశము లందలి దుంపలు పండ్లు ప్రోగు చేసికొన్ని యూర్ధ్వరేతుఁడై, ఓర్పుగలవాఁడై యుండవలెను. [వసి, 9,3]

7 సూ, దుంపలతో పండ్లతోనుభైక్షముతోను ఆశ్రమమునకు వచ్చిన యతిథిని బూజింపవలెను [వసి, 9–4]

8 సూ, దానము చేయవలయువేకాని ప్రతిగ్రహింపరాదు [వసి, 9–5]

9 సూ, మూఁడు సంధ్యలందు జలము నాచమనము చేయవలెను. [వసి. 9–6]

10 సూ, ఊర్ధ్వంషడ్భ్యో మాసేభ్యోఽనగ్నిరనికేతః
[వసి, 9_7]

11 సూ, తస్యారణ్య మాచ్ఛాదనం విహితం
[అవ, 2_9_22-1]

12 సూ, తతోమూలైః ఫలైః పర్ణైస్తృణై రితివర్తయం
శ్చరేత్ — [అవ, 2,9,22,2]

13 సూ, అంతతః ప్రవృత్తాని [అవ, 2,9,22,3]

14 సూ, తదోఽపో వాయుమాకాశమిత్యభినిశ్రయేత్
[అవ, -9-22-4]

15 సూ, తేషాముత్తర ఉత్తరఃసంయోగః ఫలతో విశిష్టం
[అవ, 2_9_22_5]

16 సూ, శిలోంఛేన వర్తయేత్ (అవ- 2-9_22-..)

17 సూ. అగ్న్యర్థం శరణం (అవ. 2,9,22,21)

18 సూ. ఆకాశే వ్యయం (అవ. 2,9,22,22)

19 సూ. అనువస్త్రార్థే శయ్యాసనే (అవ. 2,9,22,23)

20 సూ. భూయాంసంవా నియమ మిచ్ఛన్నన్వహమేవ
పాత్రేణ సాయంప్రాత రర్థమాహరేత్ (అవ. 2,9,22,24)

10 సూ. అరు మాసముల పిదవ అగ్నిని విడిచి యిల్లు లేక యుండ వలయును. (వసి. 6-7)

11 సూ. అతనికి వనసంబంధమైన యాచ్ఛాదనము విహితము. (అవ. 2-9.22-1)

12 సూ. పిదప దుంపలచేతను,వండ్ల చేతను,అకులచేతను తృణముచేతను జీవితము గడుపుచుఁ జరింపవలెను (అప. 2-9,22,4)

13 సూ. రాలినపండ్లు మొదలైనవి గ్రహింపవలెను. (అవ. 2,9,22,4)

14 సూ. పిదప నీరు, గాలి, యాకశమును ఆశ్రయింవ వలెను. (అవ. 2-9-22-6)

15 సూ. వీటిలోఁ జివర చివర వానిని గ్రహించుట ఫల మును బట్టి శ్రేష్టమైనది. (అవ. 2-9-22-6)

16 సూ. శిలము ఉంఛము అనువృత్తులతో జీవితయాత్ర గడుపవలెను. (అవ. 2-9-22-10)

17 సూ. ఇల్లు అగ్నినుంచుట కొఱకు మాత్రమె యుంచు కొనవలెను. (అవ. 2-9-22-21

18 సూ. తాను మాత్రము అకాశమున మండవలయు. (అవ. 2-9-22-22)

19 సూ. శయనమునకు ఆసనమునకు ఆస్తరణ యుండ రాదు. (అవ. 2-9-22-23)

20 సూ. ఎక్కువ నియమము గోరి ప్రతిదినము పాత్రచే సాయంకాలము ప్రొద్దుట ఆహారము మాత్రమే తెచ్చుకొన వలయును. (అవ. 2-9-22-

21 సూ. అథవానప్రస్థస్య ద్వైవిధ్యం (బో. 3-3-1)

22 సూ. పచమానకా అపచమానకాశ్చేతి (బో. 3-3-2)

23 సూ. అత్రపచమానకాః పంచవిధాః సర్వారణ్యకాః వైతుషికాః కందమూలభక్షాః ఫలభక్షాః శాకభక్షాశ్చేతి
[బో. 3,3,3]

24 సూ. తత్ర సర్వారణ్యకా నామ ద్వివిధా ద్వివిధమారణ్యమాశ్రిమంత ఇంద్రావసిక్తా రేతోవసిక్తాశ్చేతి
[బో. 3,3,4]

25 సూ. తత్రేంద్రావసిక్తా నామ వల్లీ గుల్మలతావృక్షాణామానయిత్వా శ్రపయిత్వా సాయంప్రాతరగ్నిహోత్రం హుత్వా యత్యతిథివ్రతిభ్యశ్చ దత్వా అథేతరచ్ఛేషభక్షాః
[బో. 3,3,5]

26 సూ. రేతోఽవసిక్తా నామ మాంసం వ్యాఘ్ర వృకశ్యేనాదిభి రన్యతమేనవా హతమానయిత్వా శ్రపయిత్వా సాయం ప్రాతరగ్నిహోత్రం హుత్వా యత్యతిథి వ్రతిభ్యశ్చ దత్వాఽథేతర చ్ఛేష భక్షాః
[బో. 3,3,6]

21 సూ. మఱియు వానప్రస్థుఁడు రెండు విధములుగ నుండును. [బో. 3,3,1]

22 సూ. పచమానకులు అపచమానకులు అని [బో. 3,3,2]

23 సూ. అందు పచమానకులు సర్వారణ్యకులు, వైతుషికులు, కందమూల ఫలభక్షులు, ఫలభక్షులు, శాకభక్షులు అని యయిదు విధములు. [బో. 3,3,3]

24 సూ. అందు సర్వారణ్యకులు ఇంద్రావసిక్తులు రేతోవసిక్తులు అని రెండు విధములుగ అరణ్యము నాశ్రయించుచున్నారు. [బో. 5-3-4]

వివ: ఇంద్రావసిక్తులు=ఇంద్రుడు వర్షము కురిపింపఁగా మొలచినవి తినువారు. రేతోవసిక్తులు=వీర్య జన్యములగు జంతువుల మాంసము దినువారు.

25 సూ. అందు ఇంద్రావసిక్తులుపాదులు, పొదలు, తీగెలు వృక్షముల సంబంధించిన వానిని దెచ్చి వండి ప్రొద్దుట సాయంకాలము అగ్నిని హోత్రముచేసి యతులకు అతిథులకు వ్రతధారులకు పెట్టి మఱియింక మిగిలినదానిని భుజింతురు. [బో. 2-3-5]

26 సూ. మఱి యింక రేతోవసిక్తులనువారు పెద్దపులి, తోడేలు డేగలలో దేనిచేనైన జంపఁబడిన దాని మాఁసమును దెచ్చి వండి ప్రొద్దుట సాయంకాలము అగ్నిని హోమము చేసి యతులకు అతిథులకు వ్రతధారులకు పెట్టి మఱియింక మిగిలిన దానిని భుజింతురు (బో. 3,3,6)

27 సూ. వైతుషికా, స్తుషధాన్యవర్జం తండులానానయిత్వా శ్రపయిత్వా సాయం ప్రాతరగ్నిహోత్రం హుత్వా యత్యతిథివ్రతి భ్యశ్చ దత్వాథేతరచ్ఛేషభక్షాః [బో. 3-3-7]

28 సూ. కంద, మూల, ఫల, శాకభక్షాణామప్యేవమేవ (బో. 3-3-8)

29 సూ. పంచైవాఽపచమానకా 1 ఉన్మజ్జకాః 2 ప్రవృత్తాశినో 3 ముఖేనాదాయిన 4 స్తోయాహారా 5 వాయుభక్షాశ్చేతి (బో. 3-3-9)

30 సూ, తత్రోన్మజ్జకానామ లోహాశ్మకరణ వర్జం [బో, 3,3,10]

వివ: లోహాదిసాధన వర్జం ఫలాదీనానయిత్వా భక్షయంతితి శేషః

31 సూ, హస్తేనాదాయ ప్రవృత్తాశినః [బో, 3,3,11]

42 సూ, ముఖేనాదాయినో ముఖేనాదదతే [బో. 3,3,12]

33 సూ, తోయాహారాః కేవలం తోయాహారాః (బో, 3,3,13)

34 సూ, వాయుభక్షా నిరాహారాశ్చ (బో, 3,3,14)

ఇతి వానప్రస్థ ప్రకరణం

27 సూ. వైతిషికులు పొల్లుధాన్యముల విడిచి మిగిలిన బియ్యము దెచ్చి వండి పొద్దుట సాయంకాలము అగ్నిని హోమము చేసి అతిథులకు వ్రతధారులకు పెట్టి మిగిలినదానిని భుజించువారు. (బో. 3-3-7)

28 సూ. దుంపలు, వేళ్ళు, పండ్లుకూరలు తినువారి విషయముగూడ నిట్లే తెలియునది. (బో. 3-3-8)

29 సూ. ఉన్మజ్జకులు, ప్రవృత్తాశులు, ముఖాదాయులు, తోయాహారులు, వాయుభక్షకులని అపచమానకు లయిదు విధములు (బో. 3-3-9)

30 సూ. ఇనుము రాళ్ళుకఱ్ఱల సాధనములు లేకుండ ఫలాదులను దెచ్చి తినువారు ఉన్మజ్జకులనఁబడుదురు (బో. 3,3,10)

3 సూ. చేతులతోఁ దెచ్చి తినువారు ప్రవృత్తాశులు (బో. 3-31-1)

32 సూ. ముఖాదాయులు పశువులవలె నోటితోనే గ్రహించి తిందురు. (బో. 3-3 12)

33 సూ. తోయాహారులు కేవలము నీరుమాత్రమె ఆహారముగ గ్రహింతురు. (బో. 3-3-13)

34 సూ. వాయుభక్షకులు గాలి మాత్రమె పీల్చి నిరాహారులై యుందురు (బో. 3-3-14)

ఇది వానప్రస్థ ప్రకరణము

అథ పరివ్రాజకప్రకరణం

షష్ఠోఽధ్యాయః

1 సూ. పరివ్రాజకః పరిత్యజ్య బంధూ నపరిగ్రహః పరి
వ్రజే ద్యథావిధి (బో. 7.9-18)

3 సూ. ఊర్ధ్వ రేతాః (గౌ. 3-11)

4 సూ. కౌపీనాచ్ఛాదనః (బో. 2-6-22)

5 సూ. కాషాయవాసాః [బో. 2-6-23]

6 సూ. ధ్రువశీలో వర్షాసు (గౌ. 3-13)

7 సూ. భిక్షార్థీ గ్రామ మియాత్ [గౌ. 3-14]

8 సూ. గోదోహనమాత్ర మాకాంక్షేత [బో. 2-10-44]

9 సూ. అష్టాగ్రాసా మునేర్భక్ష్యాః షోడశారణ్యవాసినః
ద్వాత్రింశతం గృహస్థస్యాపరిమితం బ్రహ్మచారిణః
[బో. 2,10,53]

10 సూ. జఘన్య మనివృత్తం చరేత్ [గౌ. 3-15]

11 సూ. నివృత్తాశీః [గౌ. 3-16]

ఇంకఁ బరివ్రాజక ప్రకరణము
ఆఱవయధ్యాయము

1 సూ. పరివ్రాజకుఁడు బంధువులను విడిచి తనది యన్నది యేమియు లేనివాఁడై యథావిధిగ నిల్లువిడిచి వెళ్ళవలయును (బో, 7,6,18)

3 సూ. సంన్యాసి ఊర్ధ్వరేతుఁడై యుండవలెను [గౌ. 3-12]

4 సూ. భిక్షకులు కౌపీనమునే యాచ్ఛాదనముగఁ దాల్పవలయును (బో, 2,6,21)

5 సూ. కాషాయవస్త్రమును ధరింపవలయు (బో. 2-6-3

6 సూ. వర్షాకాలమునందొకచోటనె యుండవలెను (గౌ. 3_1

7 సూ. భిక్షకొఱకు గ్రామమునకు వెళ్ళవలయును (గౌ. 3-14)

8 సూ. ఆవుపాలు పితుకుట కెంత సమయము పట్టునో యంతకాలమె భిక్షకై ప్రతీక్షింపవలయు (బో. 2,10,44)

9 సూ. ముని యెనిమిది ముద్దలును, అరణ్యవాసి వానప్రస్థుఁడు పదునాఱుముద్దలు, గృహస్థుఁడు ముప్పదిరెండును, బ్రహ్మచారి పరిమితముకాని ముద్దలను భక్షింపవలయు (బో. 2,10,53)

10 సూ. భోజనమైనపిదపఁ బెట్టకుండఁ బొమ్మనిన యింటికి మఱలఁబోవరాదు. (గౌ. 3-15)

11 సూ. భిక్షపుచ్చుకొనుట, నమస్కరించుట మొదలగు సమయములందు ఆశీర్వదింప మానవలెను. (గౌ. 3_16)

12 సూ. వాక్చక్షుః కర్మసంయతః (గౌ. 3-17)

13 సూ. నావిప్రయుక్తమోషధి వనస్పతీ నా మంగ ముపాదదీత (గౌ. 3-20)

14 సూ. న ద్వితీయా మపర్తు రాత్రిం గ్రామే వసేత్ (గౌ. 3-21)

వివ:- ఋతురిహ వర్షాఋతుః

15 సూ. ముండశ్శిఖీవా (గౌ. 3-22)

16 సూ. వర్జయేద్బీజవధం [గౌ. 3-23]

17 సూ. నమో భూతేషు [గౌ. 3-24]

18 సూ. హింసానుగ్రహయోనారంభీ [గౌ. 3-25]

19 సూ. సత్యానృతే, సుఖదుఃఖే, వేదా, నిమంలోకమ ముంచ పరిత్యజ్యాత్మాన మన్విచ్ఛేత్ [ఆప. 2,9,21,12]

20 ఉక్తో వర్ణ ధర్మశ్చాశ్రమధర్మ శ్చ [గౌ. 19-1]

21 సూ. వర్ణా ఆశ్రమాశ్చ స్వకర్మ నిష్ఠాః ప్రేత్యకర్మ ఫల మనుభూయ తతశ్శేషేణ విశిష్ట దేశ జాతికుల రూపాయు శ్రుత వృత్తవిత్త సుఖమేధసో జన్మ పద్యంతే [గౌ. 11,31]

11 సూ. మాటాడుటయందుఁ జూచుటయందు నియమముగ నుండవలయును [గౌ. 3-17]

13 సూ. వృక్షాదులనుండి స్వయముగా రాలని వానిని స్వీకరింవరాదు. [గౌ. 3-20]

14 సూ. వర్షాకాలనుందుఁగాక మిగిలినప్పుడు రెండవ రాత్రి గ్రామమునందుండరాదు [గౌ. 3-22]

15 సూ. పూర్తిగా ముండనము చేయుంచుకొనవలయును లేదా శిఖను దాల్చవలయు [గౌ. 3-22]

16 సూ. గింజలను వధించి తినుట మానవలెను.

(గౌ. 3-23)

17 సూ. అన్ని ప్రాణులందు సముఁడై యుండవలెను.

[గౌ, 3,24]

18 సూ, హింసించుటగాని గ్రహించుటగాని మానవలయును [గౌ. 3-25]

19 సూ. సత్యమును అసత్యమునుగాని సుఖమును దుఃఖమునుగాని, ఇహలోకముగాని పరలోకముగాని విడిచియాత్మను అన్వేషింపవలయును (ఆప. 2-9-10-13)

20 సూ. వర్ణముల ధర్మములు ఆశ్రమముల ధర్మములు చెప్పఁబడెను. [గౌ. 19-1]

21 సూ. వర్ణములు ఆశ్రమములు తమ తమ కర్మలువీని యందున్న వారు చనిపోయి కర్మ ఫలమనుభవించి పిదప శేష కర్మచే గొప్పదేశమున జాతిని, కులమును, రూపమును, ఆయువును, శ్రుతమును, వృత్తమును విత్తమును సుఖమును మేధస్సును పొందుదురు. (గౌ. 11-31)

అథసర్వేషాం ప్రాయశ్చిత్తం

ఆనభ్యాసేన వేదానా మాచారస్య చవర్జనాత్
ఆలస్యాదన్న దోషాచ్చ మృత్యుర్విప్రాన్ జిఘాంసతి

22 సూ. అథఖల్వయం పురుషోయాప్యేనకర్మణాలిప్యతే [గౌ. 19,2]

23 సూ. యద్వైతదయాజ్యయాజన, మభక్ష్య భక్షణ, మవద్యవదనం శిష్టస్యాక్రియా ప్రతిషిద్ధసేవనమితి (గౌ. 19_3)

24 సూ. తత్రప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాన్న కుర్యాదితి మీమాంసంతే (గౌ. 19_4)

వివ:_ ప్రాయోనామతపః ప్రోక్తం చిత్తం నిశ్చయ ఉచ్యతే తపోనిశ్చయయోగాత్ ప్రాయశ్చిత్తం తదుచ్యతే। ప్రాయశశ్చపమం చిత్తం చారయిత్వాప్రదీయతే పర్షదాకార్యతేయత్తు ప్రాయశ్చిత్త మితిస్మృతం (ఆంగిరాః) పర్షదా=పరిషదా, ప్రదీయతే=విధీయతే)

నాభుక్తంక్షీయతేకర్మ కల్పకోటిశతైరపి।
అవశ్యమనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మశుభాశుభం॥

25 సూ. నహికర్మ క్షీయతే (గౌ. 19-5)

26 సూ. తస్య నిష్క్రయణాని జపస్తపోహోమ ఉపవాసోదానం (గౌ. 19-12)

వివ:_ నిష్క్రమణాని=సంశోధనాని

ఇంక నందఱకు ప్రాయశ్చిత్తములు చెప్పఁబడుచున్నవి

వేదములు అభ్యసించకపోవుటచేతను ఉత్తమాచరణను వర్జించుటవల్లను సోమరితనమువల్లను దోషయుక్తాహారముభుజించుటవల్లను విప్రులను మృత్యువు చంపగోరుచున్నది.

22 సూ. మఱి యీ పురుషుఁడు గర్హ్యమగు కర్మచే నంటఁబడుచున్నాఁడు. (గౌ. 19-2)

23 సూ. యజింపదగని వానిని యజింపఁజేయుట, తినఁదగనివి తినుట, పలుకదగనిది పలుకుట, చేయవలసినది చేయకపోవుట, చేయరానిది చేయుట యని యీ విధముగ గర్హ్యకర్మ యుండును. (గౌ. 19-3)

24 సూ. అందు ప్రాయశ్చిత్తము చేయవలయునో, చేయనక్కరలేదో మీమాంస చేయుచున్నారు. (గౌ. 19-4)

ప్రాయమనఁగా తపస్సు చిత్తము అనఁగా నిశ్చయము తపోనిశ్చయముల యోగమువల్ల ప్రాయశ్చిత్తమనఁబడుచున్నది ప్రాయికముగా చిత్తమును నడపించుచున్న పరిషత్తుచే ఏది నిశ్చయించబడునో అది ప్రాయశ్చిత్తము అని యంగిరసుఁడు.

అనుభవింపకకర్మ కల్పకోటి శతములచేతను క్షీణింపదు చేసినది మంచిదైనను చెడ్డదైనను తప్పక అనుభవించి తీరవలయును

25 సూ. అనుభవింపక కర్మ క్షీణింపదు. [గౌ. 19-5]

26 సూ. ఆ గర్హ్య కర్మను జపము, తపస్సు, హోమము ఉపవాసము దానము అనునవి సంశోధించిపరిశుద్ధమొనర్చును [గౌ. 19-12]

26 సూ. ఉపనిషదో, వేదాంతాః, సర్వచ్ఛందస్సు సంహితా మధూ న్యఘమర్షణ, మథర్వ శిరో,రుద్రాః పురుషసూక్తం రాజనరౌహిణే సామనీ, బృహద్రథంతరే, పురుషగతి, ర్మహానామ్న్యః మహావైరాజం, మహాదివాకీర్త్యం, జ్యేష్ఠసామ్నా మన్యతమత్ బహిష్పవమానకూశ్మాండాని, పావమాన్యః సావిత్రీ చేతిపావనానీ [గౌ. 19-13]

వివ:- ఉపనిషదః=రహస్యబ్రాహ్మణాని, వేదాంతః=ఆరణ్యకాని, సర్వచ్ఛందస్సు నంహితాః=సర్వ వేదసంహితాః, మధూని="మధువాతాఋతా యతే" ఇత్యాదిమధుశబ్దయుక్తాని, అఘమర్షణం="ఋతంచ సత్యంచ" ఇత్యాది అథర్వశిరః=అథర్వ వేద ప్రసిద్ధ మంత్రభాగః, రుద్రాః=రుద్రనున్యవే ఇత్యాది రుద్ర శబ్దయుక్తాని, పురుషసూక్తం = సహస్రశీర్షాపురుషః, ఇత్యాది, రాజనరౌహిణే=ఇందద్రనరోనే మధితా హ వంతే ఇతి ఋచిగీతేసామనీ, బృహత్="త్వామిద్ధిహవామహే' ఇతి ఋచిగీతం, రథంతరం='అభిత్వాశురనోనుమః' ఇతి ఋచిగీతం, పురుషగతిః='అహమస్మి ప్రథమజాఋతస్య" ఇతి ఋచిగీతం, మహానామ్న్యః= 'విదామఘవన్" ఇతి ఋచిసామ, మహావైరాజం="పిబాసోమం ఇతి ఋచిగీతం మహాదివాకీర్త్యం 'విభ్రాడ్బృహత్పిబత్'ఇతిఋచి సామ,జ్యేష్ఠసామ్నా మన్యతమత్="శంనోదేవీః' చిత్రం దేవానాం ఇతి అనయోరేకం సామ, బహిష్పవమానం='ఉపాస్మైగాయత వరః" ఇత్యాద్యాః, కూశ్మాండాని="యద్దేవాదేవ హెళనం" ఇత్యాదీని, పావమాన్య='పవమానలింగాని సాదిష్టయా మదిష్టయా" ఇత్యాదిని, సావిత్రీ=ప్రసిద్ధా

28 సూ. ఉపనిషత్తులు, వేదాంతములు, సర్వవేదసంహితలు, మధుప్రదయిత మంత్రములు, అఘమర్షణ మంత్రము, అథర్వ శిరస్సు, రుద్రశబ్దయుక్త మంత్రములు, పురుషసూక్తము, రాజనరౌహిణములనుసామలు, బృహద్రథంతసామలు, పురుషగతి, మహానామ్ను లు, మహావైరాజము, మహాదివాకీర్త్యము, జ్యేష్ఠసామలలో ఏదో యొకటి, బహిష్పవమానము, కూశ్మాండ హోమములు, పావమానులు, సావిత్రి మంత్రము అనునవి పవిత్రము చేయునవి.

వివ:- మధుశబ్దయుతములు=మధువాతాఋతాయతే మొదలగు మధుశబ్దయుక్తమంత్రములు, అఘమర్షణము=ఋతంచసత్యంచ మొదలగునవి. అథర్వ శిరస్సు=అథర్వవేద ప్రసిద్ధమగు మంత్రములభాగము, రుద్రశబ్దయుక్త మంత్రములు రుద్రమన్యవే ఇత్యాదులు. పురుష సూక్తము = సహస్రశీర్షాపురుషః మొదలదునవి, రాజనరౌహిణములు=ఇంద్రనరో నే మధితేహవంతే అను ఋక్కులోని సామలు, బృహత్=త్వామిద్ధిహవామహే అను ఋక్కులోనిది. రథంతరం=హభిత్వాసురనోనుమః అను ఋక్కులోనిది, పురుషగతి=అహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య అను ఋక్కులోనిది. మహానామ్నులు=విదామఘవ అను ఋక్కులోని సామ. మహావైరాజము=పిబాసోమం అనుఋక్కులోనిది. మహాదివాకీర్త్యము=విభ్రాడ్బృహత్ పిబత్ అను ఋక్కులోనిసామ జ్యేష్ఠ సామలోనేదో యొకటి. శంనోదేవీః చిత్రందేవానాం అనునారెంటిలో నొకసామ, మహిష్పవమానం=ఉపాస్మై గాయతానరః లో నగునవి. కూశ్మాండములు=యద్దేవా దేవహేళనం లో వి గునవి. పావమానులు=పవమానలింగములు సాధిష్టయా మదిష్టయా లోనగునవి. సావిత్రి=సవితృదేవతాక మంత్రము.

27 సూ. ఉపన్నాయేన వయోతిగతా, శాకభక్షతా,ఫల భక్షతా, ప్రసృతయావకో. హిరణ్యప్రాశనం, ఘృతప్రాశనం, సోమపాన మితిమేధ్యాని [బో. 19-14]

వివ:- ఉపసన్నాౄయః=అరాగ్రా, పరోవరీయసీవా

28 సూ సర్వే శిలోచ్ఛయాః, సర్వాః స్రవంత్యః సరితః పుణ్యాః హ్రదాస్తీర్థా న్యృషినికేతనాని గోష్ఠక్షేత్ర వరుష్కందా ఇధిదేశాః [బో. 3,10,1౦]

29 సూ. అహింసా సత్యమస్తైన్యం సవనేషూదకోపస్పర్శ నం గురుశుశ్రూషా, బ్రహ్మచర్య మధశ్శయనం,మేకవస్త్రతానా శక ఇతి తపాంసి [బో. 3,10,14]

వివ:- ఇతి శబ్దేన ప్రాణాయామాదయో గృహ్యంతే

30 సూ. హిరణ్యం గౌర్వాసోఽశ్వో భూమిస్తిలా ఘృత మగ్నమితి దేయాని [గౌ. 19.17]

31 సూ. కృచ్ఛ్రాతి కృచ్ఛ్రౌ చాంద్రాయణమితి సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం [గౌ. 1 -27]

32 సూ. త్ర్యహం ప్రాత స్తథాసాయం. త్ర్యహమన్య దయాచితం త్ర్యహం పరంతునాశ్నీయాత్ పరాక ఇతికృచ్ఛ్రం [బో, 2,1,64]

33 సూ. యావత్సకృదాదదీత తావదశ్నీయాత్ పూర్వ వత్సోఽతి కృచ్ఛ్రః [బో. 2.1.16]

27 సూ. నీరు త్రాగి యుండు వ్రతము పూనుట, కూరలు తిని యుండుట, పండ్లు తినుట, కాచినగంజి త్రాగుట, హిరణ్య ప్రాశనము, ఘృతప్రాశనము సోమపానము అనునవి పవిత్ర కరములు.

28 సూ. ఎల్ల పర్వతములు, ఎల్ల నదులు, పుణ్యనదులు హ్రదములు, తీర్థములు, ఋష్యాశ్రమములు, క్షేత్రములు, దేవాలయములు అనునవి పవిత్రకరమగు దేశములు(బో. 3_10-13)

29 సూ. అహింస, సత్యము, అచౌర్యము, సంధ్యలందు సంధ్యావందనము, గురుశుశ్రూష, బ్రహ్మచర్యము, కటికనేలపైఁ బరుండుట, ఒకటే వస్త్రము ధరించుట అభోజనము ప్రాణాయామాదులు తపస్సులు. (బో. 3_10_14)

30 సూ. బంగారము, గోవులు, వస్త్రములు, గుఱ్ఱములు, భూమి, తిలలు, నేయి, అన్నము అనునవి దానము చేయవలసినవి. (గౌ. 19-17)

31 సూ. కృచ్ఛ్రము, అతికృచ్ఛ్రము, చాంద్రాయణము అనునవి అన్ని పాపములకుఁ బ్రాయశ్చిత్తములు అన్ని పాపములకు బ్రాయశ్చిత్తములు. (గౌ. 19_20)

32 సూ, మూఁడు దినము లుదయమునను, తరువాతి మూఁడురోజులు సాయంకాలమునను, పిదపమూఁడు దినములు అయాచితముగ లభించినదియు, తరువాత మూఁడు రోజులు పూర్తిగ భుజింపకుండుటయుఁజేయవలెను. దానిని పరాకమని కృచ్ఛ్రము అని యందురు.

33 సూ. కృచ్ఛ్రమునందువలెఁ జేయుచు, భుజించు అన్నమును మాత్రము ఒకసారి చేతి కెంతవచ్చునోయంతయే గ్రహించిభుజింపవలెను. దీనినిఅతికృచ్ఛ్రమందురు(బో. 2,1,16)

34. సూ. అబ్భక్షస్తృతీయం స కృచ్ఛ్రాతి కృచ్ఛ్రః
(బో. 2,1,67)

35 సూ. ఏకైకం హ్రాసయేత్పిండం కృష్ణే. శుక్లే సవర్ధయేత్ ఉపస్పృశం స్త్రిషవణమేతచ్చాంద్రాయణం స్మృతం
(మను. 11_216)

36 సూ. హార్దికపశ్చాత్తాప ఏవ సర్వప్రాయశ్చిత్తమితి గాంధీ.

37 సూ. తాదృశ పాపస్య పునరకరణమేవ వాస్తవిక పశ్చాత్తాపస్య సూచకమిత్య హింసాచార్యో గాంధీ

38 సూ. ధర్మం చరత మాఽధర్మం, సత్యంవదత నానృతం దీర్ఘంపశ్యత మాహ్రస్వం, పరంపశ్యత మాఽపరం
[వసి, 30-1]

ఇతి
ఆర్ష ధర్మసూత్రాణి

34 సూ. నీరు మాత్రము త్రాగి యుండుట మూఁడవ రకమైనది దానిని కృచ్ఛ్రాతి కృచ్ఛ్రమందురు. (బౌ. 2-1-67)

35 సూ. కృష్ణపక్ష మందు పాడ్యమి మొదలు అమావాస్య వఱకు ఒక్కొక్క ముద్ద తగ్గించుచు, శుక్లపక్ష మందు పాడ్యమి మొదలు పౌర్ణమి వఱకు ఒక్కొక్క ముద్ద హెచ్చించుచు మూఁడు సంధ్యలందు ఉపాసన చేయుచునుండుట చాంద్రాయణ మనఁబడును. (మను. 11-216)

36 సూ. హృదయ పూర్వకముగఁ బశ్చాత్తాప పడుటయే యన్నింటికిఁ బ్రాయశ్చిత్తమని గాంధి మహాత్ముఁడు.

37 సూ. అటువంటి పాపమును మఱలఁ జేయకపోవుటయే వాస్తవిక పశ్చాత్తాపమునకు సూచిక మని యహింసాచార్యుఁడగు గాంధి మహాత్ముఁడు.

38 సూ. ధర్మము చేయుము; అధర్మము చేయకుము సత్యము పలుకుము, అసత్యము పలుకకుము, దీర్ఘముగఁ జూడుము, సంకుచిత దృష్టితోఁ జూడకుము, పరమును జూడుము ఇహమును జూడకుము (వసి. 30-1)

ఇది

బ్రహ్మశ్రీ చర్ల నారాయణశాస్త్రి జనక గురువర ప్రాప్త విద్యుఁడును వెంకమాంబా పుత్త్రుఁడును అగు గణపతిశాస్త్రిచే అనువదింపఁబడిన ఆర్ష ధర్మసూత్రములు

గౌతమ సూత్రే క్రియాకాండోద్ధృత ఆచారః

1 సూ. ఉత్థాయి పశ్చిమే యామే శాంతమానసోఽవని దక్షసమౌప్రాణాపానౌ ధృత్వా దివాకరం సముత్థాప్య దివాకరేణ ప్రోద్భుల్లితే పద్మే మానసం హంసం సమాశ్రయేత్

2 సూ. అంగుష్ఠ మాత్రం పురుషం పరాపరం జ్యోతీరూపం సమాలోక్య దివ్యేన చక్షుషా యథా లాభముషః కాలే స్థిత్వాస్తోత్రై రనేకధా స్తుత్వా

3 సూ. సోపానత్కో బహిర్యాయాత్ సజలాశయం విరళం అస్థి విణ్మూత్ర భస్మ కీటాదికం నాక్రామన్

4 సూ. అయజ్ఞాంగ తృణచ్ఛన్నే భూతలే మలం విసృజేత్

5 సూ. మునిదేవాలయ, వల్మీక, జల, భస్మ గోమయ, దూర్వా, సస్య, క్షేత్ర, సరః, పర్వ, తాశం, భూగర్తే ష్వ నోత్సృజేన్మలం

6 సూ. నభో, విణ్మూత్రా, కృంబాగ్న్యర్క, శశి, గో, విప్ర స్త్రీ దేవతాభి ముఖో మూత్ర పురీషే న విసృజేత్

7 సూ. పథిక విశ్రాంత్యుపయోగిచ్ఛాయాయాం న విసృజేత్

గౌతమ సూత్రమందుఁ జెప్పఁబడిన దిన కృత్యమునుండి తీయఁబడిన భాగము

1 సూ. చివరిజామున రాత్రిలేచిశాంతమనస్కుడై నిద్ర మాని ప్రాణాపానములను సమముగఁ దాల్చి సూర్యునిలేపి సూర్యునిచేత వికసింపఁబడిన హృదయపద్మమందలి మానసమ నెడి హంసను ఆశ్రయింపవలయును.

2 సూ. అంగుష్ఠ మాత్రమెయున్న, పరావరస్వరూపుఁ డును, జ్యోతిస్స్వరూపుఁడు అగు పరమపురుషుని దివ్యనేత్ర ముతోఁ జూచి యథాలాభముగ నుదయమునుండి స్తోత్రము లచే ననేక విధముల స్తుతించి

3 సూ. చెప్పులు తొడుగుకొని జలాశయముగల బాహ్య ప్రదేశమునకు ఎముకలు, మలమూత్రములు, భస్మము, పురు గులు మొదలగు వానిని దాటకుండ వెళ్లవలయును,

4 సూ. యజ్ఞాంగములు కాని తృణముచేఁ గప్పఁబడిన నేలపై మలము విడువవలయును.

5 సూ. ఋష్యాశ్రమములందు, దేవాలయమందు, పుట్ట మీఁద, నీటిలోను, బూడిదపైని, పేడమీఁద, గడ్డిపైని, చేలలోను పొలములందు, సరస్సులందు, కొండలమీద, రాళ్ళమీద నేల గోతులందు మలము విడువరాదు

6 సూ. ఆకసమునకు, మలమూత్రముల దిక్కులకు, చం ద్రునికి, అగ్నికి, సూర్యునికి, ఆవులకు, బ్రాహ్మణులకు, స్త్రీలకు అభిముఖముగ మలమూత్రములు విడువరాదు.

7 సూ. బాటసారులు విశ్రాంతి పొందుటకుఁ దగిన నీడ యందు మలమూత్రముల విడువరాదు.

8 సూ. కృష్టే; పథ్యప్సుచ

9 సూ, మలం స్వేల్పగర్తే విసృజ మృత్తికా భస్మాది నాచ్ఛాదయే ద్యథానదృశ్యతే, దుర్గంధశ్చ నాయాతి బహి రితి గాంధీ

10 సూ: శౌచస్థానం సమాగమ్య శౌచంకామండలుస్థైస్తోయై రాచరే ద్వామ పాణినా

11 సూ. వేశ్చాద్దేశాంతరగతె ఉపవీతవా నాచామేత్

12 శౌచాచార విహీనస్య సమస్తాః క్రియా నిష్ఫలాః

13 సూ. అవ్యగ్రః ప్రాఙ్ముఖో నిషణ్ణో దంతథావనం కుర్యాత్

14 సూ. సార్ద్రం, దంతకాష్ఠ, సమంఛిన్నం సత్వకప్రర్వకం కషాయం తిక్తం కటుకం కంటకాన్వితరం, సుగంధిం, వృక్షగుల్మక్షీరిణోవా భక్షయేత్

15 సూ. దంతథావనం కీటాద్యదూషితం ఋచిరం వితిస్తి మాత్రం

16 సూ. కకు, భాశోక, జంబ్వామ్రమ్, కపిత్థవకుళోద్భవం గృహమేధి నా మతి ముఖ్యం

17 సూ. అపామార్గం ప్రశస్తం

18 సూ; ఖానా పభ్యుదితే వికృతిం వినా దంతథావనం న కుర్యాత్

8 సూ. దున్నిన నేలపైని, దారిలోను, నీళ్ళలోను మలము విడువరాదు.

9 సూ. మలమును చిన్న గోతిలో విడిచి మట్టి బూడిద మొదలగు వానిచేఁ గనిపింపనట్లును, దుర్గంధము పైకి రానట్లును గప్పవలయునని గాంధి మహాత్ముఁడు.

10 సూ. శౌచస్థానమునకు వచ్చి కమండలు జలములలో ఎడమ చేత శౌచము చేసికొనవలయును.

11 సూ. పిదప మఱొక చోటికి పోయి యుపవీతముగ నుండి యాచమింపవలెను.

12 సూ. శౌచాచారము లేని వాని క్రియలెల్ల నిష్ఫలములగును.

13 సూ. శ్రద్ధతో తూర్పు ముఖముగఁ గూర్చుండి దంత ధావనము చేయవలెను.

14 సూ. పై చర్మముతోను గణుపులతోనుగూడి, వగరుగ గాని చేఁదుగఁ గాని కటువుగఁ గాని పరిమళము గలిగి గాని యున్న సమముగఁ గోయఁబడిన ముళ్ళుగల వచ్చిదైన పలుదోము పుల్లనుగాని పాలుగలచెట్లు పొదల పుల్లలనుగాని నమలి కడుగుకొనవలయు.

15 సూ. పలుఁదోముపుల్ల పురుగులు మొదలైన వానిచేఁ బాడుచేయటఁబడక జేనెఁడు పొడుగు గలిగి యుండవలయును

16 సూ. మద్ది, అశోకము, నేరెడు, మామిడి, వెలగ, పొగడ చెట్లు పుల్లలు గృహస్థులకు మిగుల ముఖ్యమైనవి.

17 సూ. ఉత్తరేణి పుల్ల ప్రశస్తము.

18 సూ, గానుగ మఱ్ఱి వేపపుల్లలును శ్రేష్ఠమైనవని ఆధునికులు.

19 సూ. సూర్యుఁ డుదయింపక ముందె దంత ధావనము చేయవలయు.

20 సూ. కుర్యాచ్చేన్మునయో, మంత్రాః, వేదా, దేవాః పితరస్తత్పరాముఖాభవంతి

21 సూ. పునరాచమ్య అహరహః స్నానం దేవర్షి, పితృ తర్పణం స్వాధ్యాయోఽతిథి కార్యంచ షట్కర్మాణి దినేదినే

22 సూ. రవావనుదిత ఉషస్యుషసి సింధు సంగమ కాసార. తటా నద నదీషు స్నానం ప్రాజా పత్యేన తుల్యం మహాపాతక నాశనం

23 సూ. దేవాఽపూర్వాభిముఖో మునీనుత్తరాభిముఖః పితౄన్ దక్షిణాభిముఖో, జలమధ్యే ప్రతర్పయేత్

24 సూ. నాభేరధః ప్రక్షాళనమూర్ధ్వంచార్ద్ర వాససా శరీర సంమార్జనం కాపిలం

25 సూ. అవ్యయానంద చిత్స్వరూప విష్ణు చింతనం మానసం

26 సూ. సదశమ ఖండం శ్వేతం ధౌతవస్త్రద్వయంస్నానే దానే జపే హోమే దేవపూజనేధార్యే

27 సూ. మౌనాభావే స్నానం హరతి తేజః

28 సూ. వటోరేకముపవీతం, గృహస్థారణ్య వాసినోర్ద్వే, తృతీయ ముత్తరీయార్థం ధార్యం, ఏకమేవ యతీనాం స్యాదితి

20 సూ. సూర్యుడుదయించినపిదపఁ జేసినచో మునులు మంత్రములు, వేదములు దేవతలు, పితరులు వానికిఁ బరాఙ్ముఖులగుదురు.

21 సూ. తిరిగి యాచమనము చేసి ప్రతి దినము స్నానముఁ దేవ, ఋషి, పితృతర్పణమును, సాధ్యాయము, అతిధి కార్యమును యజన యాజనాషట్కర్మలును ప్రతి దినము చేయవలయును.

22 సూ. సూర్యుఁ డుదయింపక ముందె ప్రతి యుషఃకలమందును సముద్ర సంగమ మందు, సరస్సులందు, చెఱువులందు, నదములందు నదులందు స్నానము చేయుట ప్రాజాపత్యముతో సమానము మహా పాతకము నశింపఁజేయును.

23 సూ. తూర్పుమొగమై దేవతలకును, ఉత్తరమొగమై మునులకు, దక్షిణమొగమై పితరులకు, జల మధ్య తర్పణము చేయవలెను.

24 సూ. నాభిక్రిందఁ గడుగవలయు, పైభాగము తడిగుడ్డతో శరీరమును దోముకొనుట కపిలోక్త విధానము.

25 సూ. అవ్యయానంద చిత్స్వరూపుఁడగు విష్ణువును మనస్సున ధ్యానింపవలయు.

26 సూ. కొంగులుగల, చిరుగని,తెల్లని యుదికిన రెండు వస్త్రములు స్నానమున, దానమున, జపమున, హోమమున, దేవపూజలందు ధరింపవలయు.

27 సూ. మౌనము లేనిచో తేజస్సును స్నానము హరించును.

28 సూ. వటువు ఒక యజ్ఞోపవీతమును, గృహస్థుఁడు రెండు, వానప్రస్థుఁడు రెండు, ఉత్తరీయము కొఱకు మూఁడవది, యతి ఒకటి ధరింపవలెను.

29 సూ. శుద్ధక్షేత్రోద్భవం కార్పాసం సమాదాయ జీవ భర్త్రృ యా బ్రాహ్మణ్యా వా సూత్రం కారితం

సూ. బ్రాహ్మసూత్రాభావేఽపినక్షితి రీతి గాంధీ

30 సూ. వద్యాఖ్యం న జలంతాడయేత్

31 సూ. నా శుద్ధో జలం ప్రవిశేత్

32 సూ. అస్పృశ్యకృతమూత్ర ష్ఠీవనరేతాం స్యప్సున నిక్షిపేత్

33 సూ. ధనుస్సహస్రాణ్యష్టౌ గతిర్యస్యానదీ నద్యాం విద్యమా నాయామన్యాచారిషు నస్నాయాత్

34 సూ తదభావే గృహే కుర్యాత్ స్నానం ప్రతిదినం

35 సూ. ఏకవాసా జలం నప్రవిశేత్

36 సూ. ఆచమ్యతీరస్థః క్షాళయేన్మలం దేహజం

37 సూ. జప, హోమ, దాన, వైశ్వదేవ, శివార్చన శ్రాద్ధేషు తిర్యగ్భస్మ నా త్రిపుండ్రధారిణే సర్వమక్షయం భవతి

38 సూ. స్నాన దాన జప హోమ సంధ్యాతర్పణ పూజకేషు పవిత్రపాణిస్స్యాత్

39 సూ. కుశమూల కుశమధ్య కుశాగ్రేషు క్రమేణ బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరాస్తిష్ఠంతి, తస్మాన్నిత్యంధారయేత్

40 సూ. స్థిరమనాః ప్రాఙ్ముఖ స్సమేపీఠ ఉపవిశ్య పాదౌహస్తౌ చ ప్రక్షాళ్య జానుమధ్యకరోద్వి రాచమ్యతత స్సంధ్యాముపాసీత

26 సూ. మంచి క్షేత్రమునఁ బండిన ప్రత్తి తెచ్చి జీవద్ భర్తృకచేఁగాని బ్రాహ్మణ స్త్రీచేఁ గానీ యజ్ఞోపవీత సూత్రము చేయింపబడి యుండవలయు.

వివ:- (యజ్ఞోపవీమును గూర్చి చూ. శౌచప్రకరణం)

30 సూ. కాళ్ళతో జలమును గొట్టరాదు.

31 సూ. అపరిశుద్ధుఁడై జలము ప్రవేశింపరాదు.

32 సూ_ రక్తము, మల మూత్రములు, ఉమ్మి, రేతస్సులను నీటిలో విడువరాదు,

33 సూ- 1008 వింటిబద్దల వెడల్పు గలది నది, నది యుండగఁ నితర జలములందు స్నానము చేయరాదు.

34 సూ- నదిలేచిచో ప్రతిదినము స్నానమింటియందు చేయవలె

35 సూ_ ఒంటిబట్టతో జలమును ప్రవేశింపరాదు

36 సూ_ ఆచమించి గట్టుమీద నుండి దేహపు మలమును కడుగవలెను_

37 సూ, జప, హోమ, దాన, వైశ్వదేవ, శివార్చనశ్రాద్ధములందు అడ్డముగా విభూతిచే త్రిపుండ్రములు ధరించిన వానికి అన్ని యక్షమగును.

38 సూ స్నాన దాన జపహోమ సంధ్యాతర్పణ పూజలందుఁ బవిత్రపాణియై యుండవలయు

39 సూ, దర్భల మొదట బ్రహ్మ, దర్భల మధ్య విష్ణువు దర్భల కివర మహేశ్వరుఁడు ఉండును గాన వానిని నిత్యము ధరింపవలయు

40 సూ- స్థిరబుద్ధి గలవాఁడై, తూర్పు మొగమై సమపీఠమునఁ గూర్చుండి కాళ్ళు కడుగుకొని మోకాళ్ళ మధ్య చేతులుంచి రెండుసార్లు ఆచమించి సంధ్యోపాసన చేయవలయును

41 సూ_ ఆసనే అసమానసీనః ప్రాణాయామాన్ సమాచరేత్

42 సూ_ సంధ్యాహీనో నిత్యమశుచిస్స్యాత్

43 సూ_ ప్రార్థనావాకార్యా తయాహీనోఽశుచిరితి గాంధీ

44 సూ_ సూర్యనక్షత్రవర్జితాయా అహోరాత్రయో స్సంధిస్సా సంధ్యా సమాఖ్యాతా ఋషిభిస్తత్త్వదర్శిభిః

45 సూ_ దృష్టనక్షత్రా ప్రాతస్సంధ్యోత్తమా

46 సూ_ శ్రేష్ఠాఽర్ధార్కమండలాసాయంసంధ్యా

47 సూ_ స్వస్థస్సన్నే కాహమప్య నుపాస్యంశ్చేత్పతితో భవతి

48 సూ_ ప్రాణానాయమ్య సంప్రోక్ష్య కరాభ్యా ముదకమాదాయ గాయత్ర్యాఽభిమంత్రితం పూర్వాభి ముఖస్త్రిష్షస్త్రిరూర్ధ్వం సంధ్యయోః క్షిపేత

వివ:_ గాయంతంధ్యాయంతంత్రాయత ఇతి గాయత్రీ

49 సూ_ ప్రాతః ప్రాఙ్ముఖ స్తిష్ఠన్నా సూర్యదర్శనాత్సావిత్రీంజపేత్

50 సూ_ అతారకోదయాత్సాయం ప్రత్యఙ్ముఖ ఆసీనస్సావిత్రీం జపేత్

41 సూ- ఆసనమునఁ గూర్చుండి ప్రాణాయామములు చేయవలెను

42 సూ- సంధ్యోపాసన చేయనివాఁడునిత్యమును అశుచి యగును

43 సూ, ప్రార్థనగాని చేయవలయు నది చేయనిచోఁ గూడ అశుచి యగునని గాంధిమహాత్ముఁడు

44 సూ- సూర్యుఁడు నక్షత్రములు కనిపింవని రాత్రిం బగళ్ల సంధ్యను తత్త్వదర్శులగు ఋషులు సంధ్యయందురు

45 సూ- నక్షత్రములు కనిపించు ప్రాతస్సంధ్య యుత్తమమైనది-

46 సూ- సూర్యమండలము సగము కనిపించు సాయం సంధ్య శ్రేష్ఠమైనది

47 సూ- ఆరోగ్యవంతుఁడై యుండి యొకరోజైనను సంధ్య నుపాసింపనిచో పతితుఁడగును

48 సూ- ప్రాణాయామము చేసి నీరు చల్లుకొని చేతులతో గాయత్రిచే మంత్రింపఁబడిన నీరు తీసుకొని సూర్యుని కెదురుగ సంధ్యలందు పైకి మూఁడుసార్లు చిమ్మవలయు

49 సూ- ప్రొద్దుట తూర్పుముఖమై యుండి సూర్యుఁడు కనిపించువరకు సావిత్రిని జపింపవలయు

వివ:- గానము చేయువానిని అనఁగ ధ్యానము చేయువానిని రక్షించునది గాన గాయత్రి

50 సూ- నక్షత్రములు కనిపించునంతవఱకు సాయంకాలము పడమర ముఖమై సావిత్రిని జపింపవలయు

51 సూ- తత్కాల జనితం దశభిః శతేనా హోరాత్రకృత పాతం సహస్రేణ వర్షజం కిల్బిషం గాయత్రీహంతి

52 సూ- గృహేజప్య మేకగుణం, నద్యాంద్విగుణం గోష్ఠే శత గుణం, అగ్న్యగారే శతాధికం, శుద్ధక్షేత్రతీర్థేషు దేవతా సన్నిధౌ దశ కోటీనాం సహస్రం, అనంతంశివసన్నిధౌ

53 సూ- జ్ఞానసిద్ధిః కృష్ణాజినే

54 సూ- వ్యాఘ్ర చర్మణి మోక్షః

55 సూ- తతస్సూర్యముపాసీత

56 సూ, సమాచమ్యసమాదాయ తీర్థోదకమాత్మనో మందిరం గచ్ఛేత్

57 సూ- స్వస్వశాఖోక్త విధానేత నిత్య హోమం కుర్యాత్

58 సూ- బ్రహ్మయజ్ఞేన విధివత్కృత్వాతర్పణమా చరేత్

29 సూ- తతోదేవ గృహంగత్వా పూజాసంభారవా నుప విశ్య ఆసనే శుద్ధే దేవమర్పయేత్

60 సూ- ఆవాహ, లాసన, పాద్యార్ఘ్య, స్నానోద్వర్తన వస్త్రోపవీత. గంధ, పుష్ప, ధూప, దీప, నైవేద్యాచమన, ఫల తాంబూల ప్రదక్షిణై రుపచారైః షోడశభి రిష్టదేవం సమర్పయేత్

51 సూ. పది ప్రాణాయామములచే నప్పుడే చేసిన పాపమును, నూఱు ప్రాణాయామములచే రాత్రి పగలు చేసిన పాపమును, వేయి ప్రాణాయామములచే సంవత్సరము చేసిన పాపమును గాయత్రి పోఁగొట్టును

52 సూ. గృహమందు జపము ఒక ఫలమిచ్చును, నది యందు జపము రెట్టింపు, గోశాలయందు నూఱురెట్లు, అగ్నిశాల యందు నూఱుకంటె నెక్కువ, శుద్ధక్షేత్రతీర్థములందు దేవతల దగ్గర పదివేలకోట్లు, శివసాన్నిధ్యమందు అనంతమును ఫలము గలుగును.

53 సూ. లేడిచర్మముమీఁద జపించిన జ్ఞానముసిద్ధించును

54 సూ. పెద్దపులి చర్మముమీఁద జపించిన మోక్షముసిద్ధించును

55 సూ. పిదప సూర్యుని నుపాసింపవలయు

56 సూ. చక్కఁగా ఆచమనముచేసి తీర్థోదకమునీరు తీసుకొని యింటికి వెళ్ల వలెను.

57 తమతమ శాఖయందుఁ జెప్పినరీతిగ నిత్యహోమము చేయవలెను

58 సూ. బ్రహ్మయజ్ఞముచేత యథావిధిగచేసి తర్పణము చేయువలెను.

59 సూ. పిదప దేవగృహమునకుఁబోయి పూజాసంభారములు గలిగినవాడై గూర్చుండి పరిశుద్ధాసనమున దేవునిబూజింపవలె

60 సూ పిలిచి గౌరవించుట, ఆసనమిచ్చుట, కళ్ళుకడుగ నీరిచ్చుట, అర్ఘ్యము, స్నానము, తలంటుట, వస్త్రము, ఉపవాతము, గంధము, పుష్పాలు, ధూపము, దీపము, నైవేద్యము ఆచమనము, పండ్లు, తాంబూలము, ప్రదక్షిణలు అను పదునాఱు ఉపచారములచే ఇష్ట దేవుని బూజింపవలయును

61 సూ. పురుషసూక్తేన గాయత్ర్యా వా షోడశోపచారైః తల్లింగైరపి మంత్రైర్నామాంతైః ప్రణవేనైకకాలం త్రికాలం వా సాలగ్రామే, మణౌ, మంత్రే, ఽస్థండిలే, ప్రతిమాయాం హరేః పూజా కార్యా

62 సూ. రూపంహృది, నామముఖే, హరేర్నైవేద్య ముదరే, పాదోదకం చమస్తకే,తులసీయస్యకర్ణేసోఽచ్యుతోభవతి

63 సూ. తతః గురూన్ వృద్ధాన్శ్రోత్రియాం శ్చాభివాద యేత్

64 సూ. మధ్యాహ్నపర్యంతం తాళపర్ణాసనాసీనో వేదాధ్యయనం చరేత్

65 సూ. అథవాశిష్యేభ్యః ప్రయచ్ఛేత్

66 సూ. తతోమాధ్యాహ్నిక విధిం కృత్వా భుంజీత

67 సూ. కృతకృత్యః పోష్యవర్గజనోపేతో భుంజీత

68 సూ. మాతృ, పితృ, గురు, భ్రాతృ, పుత్రదారాభ్యాగతాతిథయః పోష్యవర్గ

69 సూ. అజ్ఞాతకులగోత్రోఽధ్వగః శ్రాంత స్సంప్రాప్తో గృహంవైశ్వదేవాంతే సోఽతిథి స్సర్గసంగ్రహః

70 సూ. యస్యగృహా ద్భగ్నాశోఽతిథి ర్నివర్తతే ప స్యస్య దుష్కృతం దత్వా పుణ్యమాదాయ గచ్ఛతి

61 సూ. పురుషసూక్తముతోఁ గాని గాయత్రితోఁ గాని షోడశోపచారములచే షోశోపచారలింగములుగల నమః అనిచివరగల మంత్రములచేఁ ప్రణవముచే ఒకసారి గాని రెండుసార్లు గాని సాలగ్రామమందు, మణియందు, మంత్రమందు, నేలమీద ప్రతిమయందు హరిపూజ చేయవలయు

62 సూ. హరిరూపము హృదయమందు హరినామము ముఖమునందు హరిప్రసాదము ఉదరమున హరిపాదోదకము తలమీద హరిని పూజించిన తులసీదళము చెవియందు ఎవని కుండునో వాఁడు అచ్యుతుఁడగును

63 సూ. పిదప గురువులకు, పెద్దలకు శ్రోత్రియులకు నమస్కరింపవలెను

64 సూ. మధ్యాహ్నముదాఁక తాటియాకుల దర్భల యాసనముపైఁ గూర్చుండి వేదము చదువవలెను

65 సూ. శిష్యులకుఁ గాని వేదము చెప్పవలయును

66 సూ పిదప మధ్యాహ్నకృత్యము చేసి భుజింపవలెను

67 సూ. కృత్యములు ముగించి పోష్యవర్గజనులతోఁ గూడి భుజింపవలయును

68 సూ. తల్లి, దండ్రి, గురువులు, అన్నదమ్ములు, పుత్రులు భార్య అభ్యాగతులు, అతిథులు పోష్యవర్గమనఁబడుదురు

69 సూ. కులగోత్రములు దెలియని,అలసిపోయిన వైశ్వదేవాంతమందు వచ్చిన బాటసారి యతిథి. అతఁడు స్వర్గమును నంగ్రహింఁపజేయువాఁడు

70 సూ. ఎవనిగృహమునుండి యతిథి భగ్నాశుఁడై మరలునో వానికి తన పాపమునిచ్చి వాని పుణ్యమును గ్రహించి పోవును

71 సూ. సుపూగం సుపత్రం సువాసనసమన్వితం దత్వా సురేభ్యో నివేద్యాప్త, స్తాంబూలం భక్షయేత్

72 సూ. దివాస్వాపనం మైథునంచ ననుర్వీత

73 సూ. యది కుర్యాత్క్రమేణ ఆయుః పుణ్యహానిః

74 సూ. ఆ సాయం సిద్ధాంత చింతనం కుర్యాత్

75 సూ, తతః సాయంతనీం సంధ్యాం కుర్యాత్

76 సూ. రాత్రౌ భోజనం కుర్యాత్ బలవీర్య వివర్ధనం

77 సూ. అ లక్ష్మీ పరిహారార్ధం యత్కించిత్పుష్పగంధై

78 సూ. శయీత శుద్దశయ్యాయాం భార్యయా సహ నిషిద్ధ దివసేషు వర్జయిత్వా

79 సూ, ఏవం విజ్ఞాయ కర్తవ్యా దినచర్యా

80 సూ. ప్రార్థనాంకృత్వా సర్వదినం ప్రాణిసేవాయాంచ దైవమనువశ్యన్ నత్స్వాధనానాం ద్వారా దినం యాపయితవ్య మితి గాంధీ

81 సూ. పునః ప్రాతరుత్థాయ యథోక్త మఖిలంచరేత్

82 సూ, ఏవంక్రియాకాండ మాచరతో ధర్మార్థ కామ మోక్షాణాం సిద్ధి ర్భవతి సిద్ధి ర్భవతి

ఇతి

గౌతమోక్త దినకృత్యం

71 సూ. మంచివక్కలు, మంచి యాకులు మంచి సువాసనగల తాంబూలమును దేవపలకు బ్రాహ్మణులకిచ్చి పిదప భుజింపవలయును

72 సూ. పగలు నిద్రను మైథునమును చేయరాదు

73 సూ. చేసినచో ఆయువి పుణ్యము క్షీణించును

74 సూ. సాయంకాలమువఱకు సిద్ధాంతముల చింతనము చేయవలయును

75 సూ. పిదప సాయంసంధ్య నుపాసింపవలెను

76 సూ. రాత్రి బలవీర్యములను వృద్ధిపొందించు భోజనము తినవలెను.

77 సూ. అశుభ పరిహారమునకై ఏదో కొంచెము పువ్వులు గంధము పూసుకొనవలయు

78 సూ. పిదప నిషిద్ధ దినములువదలి శుద్ధశయ్యయందు భార్యతో శయనింపవలెను

79 సూ. ఇట్లు తెలిసి దినచర్య చేయవలయును

80 సూ. ప్రార్థనచేసి దినమంతయుఁ బ్రాణిసేవతో భగవంతుని జూచుచు భగవత్సాధనములద్వారా గడపవలయునని గాంధిమహాత్ముఁడు

80 సూ. తిరిగి ప్రొద్దుటలేచి యథోక్తమగు సకల కర్మలు చేయవలయును

82 సూ. ఇట్లు క్రియాకాండము నాచరించుచు దేవుని ధ్యానించు వానికి ధర్మార్థకామమోక్షములు సిద్ధించును

ఇది

చర్ల గణపతిశాస్త్రిచే తెనిగింపబడిన

గౌతమోక్త దినకృత్యము